

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 3 (52) • August 2025

Slatina

OLTART
Redacția OLTART
Str. Strehareți, nr. 150, Facultatea de Management, Filiala Slatina
Slatina, județul Olt, cod poștal: 230088
Victor Tița, tel: 0767911444
Oana Glasu, tel: 0765462799
e-mail: revistaoltart@gmail.com

Redactor-șef: **C. VOINESCU**
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Oana GLASU
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU, Mihaela STANA
Tehnoredactare: Hoffman Design hoffmandesign@yahoo.com
Corectura: Maria IONICĂ

Revistă editată de Biblioteca Județeană Ion Minulescu
cu sprijinul Consiliului Județean Olt
Tiparul realizat la imprimăria Editurii Hoffman
www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii. © OltArt, 2025

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Materialele pentru numărul 53 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail: revistaoltart@gmail.com până la data de 15 septembrie 2025, în Word, Times New Roman, 12, corectat, cu diacritice.

Coperta I: Monumentul comemorativ dedicat eroilor aviatori din Baza Aeriană 91, Coperta a II-a și a III-a: Caracal, sursa foto: <https://oradea-nagyvarad-grosswardein.ro>, Coperta a IV-a: Noutăți editoriale Editura Hoffman

CUPRINS

Editorial	Nicoll Hellen	<i>Formatorii de opinie și asasinarea gândirii libere</i>		5
Poezie	Anca-Iulia Beidac			11
	Alice Valeria Micu			13
	Carmen Duvalma			15
	Ioana Trică			17
	Eugen Blaj			19
Eseu	Aurelian Alin Vasilie	<i>Despre Antihrist</i>		21
Calendar		<i>Iulie</i>		28
Portrete	C. Voinescu	<i>Cetățeni care fac onoare Slatinei: PAUL MATIU</i>		29
File din istoria vie a Romaniului	Cristina Logofătu	<i>Pe urmele lui Ștefan Ricman</i>		31
Critice	Maria Ionică	<i>Arta compromisului, de Ileana Vulpescu</i>		42
	Paul Aretzu	<i>O poveste a vieții</i>		47
Limba noastră	Florian Copcea	<i>„Evangheliarul” lui Radu Grămăticul</i>		49
Calendar		<i>August</i>		57
Poezie	Damian Harp			58
	Mihaela Oancea			60
	Lidia Asandei			62
	Daniela Mărginean			64
	Adrian Vasile Iftime			66

Raftul cu cărți	Maria Vâtcă	<i>Dinspre tăceri spre rost(u)iri</i>		68
	Octavian			
	Mihalcea	<i>Umbrele Sfinxului tremurător</i>		71
	Stela Iorga	<i>Cumpăna</i>		73
Proză	Adrian Victor			
	Vank	<i>SIC MUNDUS CREATUS EST</i>		76
	Diana Alzner	<i>Dochia</i>		80
	Petre Stoica	<i>Căldărarii</i>		82
	Liliana Negoii	<i>Sămânța</i>		84
	Stela Iorga	<i>Boierul</i>		91
Meridiane	Gabriel Cristea			93
	Issabela			
Reflexii urbane	Cotelin	<i>Dicții, adicții, predicții</i>		97
		<i>Ascensiunea sufletului în</i>		
Etnografica	Claudia Balaș	<i>„Lumea de dincolo”</i>		100
Cartea zilelor noastre	Adrian			
	Simeanu	<i>Chandler și Marlowe</i>		104
	Adrian			
	Simeanu	<i>Pe scurt despre Wallace</i>		105
Calendar		<i>Septembrie</i>		106

editorial

▮ Nicoll HELLEN

Formatorii de opinie și asasinarea gândirii libere

Suntem martorii unei prăbușiri lente, dar sigure, a limbajului politic. Cuvintele, odinioară instrumente ale numitei clarități morale, au devenit proiecții oarbe, manevrate adesea de cei care, sub masca liberalismului occidental, întrețin logica totalitarismului semantic, acest absolutism barbar, pseudointelectual. Aici diviziunile ideologice nu mai exprimă diferențe autentice de viziune, ci funcționează ca forme de inginerie socială, calibrate pentru a menține masele într-o stare de veșnic conflict. „Tragedia este reprodusă, iar suferința este reconceptualizată ca un artefact discursiv reciclabil, în cicluri infinite de indignare performativă”[1]. Astfel, concepte de o gravitate istorică incontestabilă, precum colonialismul, sunt manipulabile cu o ușurință aproape cinică, fiind transfigurate în vectori ai unei moralități efemere, contextuale, care slujesc mai mult unui spectacol funest decât fidelității față de memorie.

Altfel spus, termeni precum putinist, rusofil, extremist, antisemit, ori suveranist, naționalist, antiromân, european etc., sunt invocați obsesiv, aproape ritualic, fără nuanță și fără discernământ, până la golirea lor de

sens. Într-un mod paradoxal, tocmai excesul de folosire duce la neutralizarea acestor concepte, iar în vidul astfel creat, adevăratele amenințări capătă o libertate neliniștitoare. Iată bagatelizarea și trivializarea răului real. În acest context, adevărul este supus unui regim de validare emoțională, în care coerența logică este eclipsată de ceea ce Pierre Bourdieu ar numi „rezonanța afectivă”, care propulsează sensul în cadrul unei comunități digitale (*The Logic of Practice*, 1990). În acest spațiu, comunitățile devin câmpuri de luptă între tabere doctrinare antagonice,

iar această scenografie a discordiei nu este accidentală. În timp ce indivizii se atacă reciproc pe rețele, în tribunale sau în presă, forțele reale ale puterii transnaționale, impersonele și lipsite de scrupule, operează nestingherite.

Între timp, formatorii de opinie, aceste figuri golemice, purtători docili ai unor agende pe care nu le înțeleg pe deplin, bieții de ei, lipsiți de orizont, devin pionii ai unui joc ce le depășește anvergura intelectuală și morală. E o trădare subtilă, poate nu prin răutate pură, ci prin lipsa unei gândiri profunde. Disensiunea mimată devine astfel o „perdea de fum” pentru acapararea ultimelor resurse și remodelarea lumii în funcție de interese diabolice. Cu alte cuvinte, asistăm tot mai clar la moartea politicului autentic. De pildă, se poate observa că scena publică românească, ca și altele din regiune, mimează conflictul stângii și al dreptei, dar în realitate operează în interiorul aceleiași logici a puterii: o logică a tranzacției, a spectacolului, a posesiei. Carevasăzică, adevărata bătălie nu este între doctrine, ci între sens și simulacru, între adevăr și eficiența retoricii. De aceea, „politica de azi este gesticulație fără substanță, voință de putere fără vocație”[2], iar în acest vid axiologic, singurul refugiu rămâne dimensiunea spirituală – poate nu în sens confesional, ci în primul rând în sensul nordului moral.

În fond, în climatul discursiv actual, proliferarea unei retorici aparent moralizante, precum invocarea monstruoasei echidistanțe sau neutralității politico-sociale, disimulată

sub forma unei exigențe civice (ex. a vota candidatul X sau Y), ori a unei norme democratice de suprafață, funcționează adesea ca un mecanism insidios de coerciție. Sub pretextul unei angajări morale, aceste apeluri nu urmăresc deliberarea rațională, în sens habermasian, ci mai degrabă constrângerea afectivă și mobilizarea emoțională a maselor în vederea unei alinamente ideologice prestabilite (cf. Ellul, *Propaganda*, 1973). Astfel, subiectul conștiincios, obosit de atâta hazard, dar reflexiv, nu se confruntă cu o deliberare pluralistă autentică, ci cu o presiune travestită în „opțiune etică”. Din punct de vedere filozofic, „ne aflăm în fața unei forme de hegemonie discursivă, în care limbajul etic nu mai deschide spații autentice de reflecție și alegere, ci devine vehiculul unui conformism normativ impus sub masca emancipării”[3]. Acest tip de retorică poate fi interpretat prin lentila unor concepte precum violența simbolică (Bourdieu), distorsionarea sferei publice (Habermas), imperativul moral disimulat (Žižek) sau biopolitica (Foucault), unde instanța supraeului ideologic dictează paradoxal: „fii liber!”. În această paradigmă, apelul la moralitate devine mai curând un instrument de delegitimare a opoziției decât un catalizator al unui dialog etic veritabil. Este ceea ce Hannah Arendt ar putea recunoaște drept banalizarea discursului moral în contexte pretotalitare – o retorică a binelui, care suspendă pluralismul și reduce complexitatea deciziei politice la o dihotomie afectivă.

Date fiind acestea, „dezintegrarea discursului public nu reprezintă un

simplic fenomen de erodare semantică sau de vulgarizare lexicală. Ci constituie o manifestare a unei crize antropologice, simptomatică unei mutații. Dacă în trecut, subiectul modern locuia într-un spațiu sacru al solitudinii reflexive, astăzi acesta este exteriorizat într-o suprafață reactivă, într-un canal prin care afectul calibrat se propagă sub masca unei gândiri ce nu mai este în întregime proprie"[4]. În acest cadru, individul nu mai funcționează ca agent autonom al reflecției, ci mai degrabă ca un simplu vector în rețeaua unui algoritm afectiv, în care „conținutul” nu mai circulă în virtutea valorii sale, ci în funcție de capacitatea sa de a polariza, de a stimula „engagementul”. Astfel, se cristalizează o religie seculară, ce substituie criteriul argumentativ cu cel senzorial și senzaționalist. Drept urmare, ceea ce în zilele noastre se numește „gândire critică” nu mai este decât o simulare, într-un sistem prestabilit. Este o contestare ritualică, tolerată și reglementată de însăși structura de putere, pe care formatorii de opinie pretind că o demontează. În acest decor butaforic, ceea ce se promovează nu mai este discernământul socratic, ci o imitație a disidenței, în care criticile devin nu mai mult decât o extensie a unui „parazitism ideologic”. Este, întocmai, cum observa Guy Debord: „conținutul actual nu mai produce sens, el consumă semnificațiile altora, într-un proces interminabil de reciclare ideologică, fiind lipsit de viață”[5] (Debord, *La société du spectacle*, 1992).

Criticul contemporan nu mai este un apostol al adevărului, nici un fi-

losof profetic, ci un comisar al ordinii instituționalizate, reprezentant al unui „soft totalitarism”. Astfel, opoziția nu mai devine un act de rezistență autentică, ci o dialectică simulată între erori, simetrice, o perpetuare a aceleiași dinamici toxice și manipulative. În loc de a fi un punct de rezistență intelectuală, formatorul de opinie devine un exponent al noii religii politice, slujind nu adevărul, ci realitatea fabricată a „corectitudinii”. În acest peisaj aplatizat de disonanță cognitivă și exhibiționism moral, gestul critic se prezintă a fi un capital cultural derizoriu. Cuvântul formatorilor de opinie, care se încadrează în această descriere, nu mai construiește punți, ci ridică fortărețe. Discursul acestora nu mai inițiază în cea mai înaltă formă de cunoaștere, adică cea transcendentă, ci se închide într-o bulă: refractară la dialog, comuniune, dezbatere. Sfera lor de acțiune se revarsă în oglindirea unui dogmatism ideologic, acest prozelitism mascat în îndemnetic și „blândă” reeducare ideologică. Într-o asemenea scenografie funebră a culturii, după cum avertiza Baudrillard, „discursul nu circulă liber, ci este încastrat în dispozitive de putere care decid ce poate fi spus, de cine și în ce tonalitate”[6]. Însă, așa cum remarca Roger Scruton, „cultura autentică nu reprezintă un arsenal folosit în cruciade ideologice împotriva alterității, ci aceasta este precum o grădină ce necesită cultivare, răbdare și o pedagogie a sensului”[7] (Scruton, *Modern Culture*, 2013).

Totuși, din nefericire, astăzi asistăm la transformarea culturii într-un

vehicul belicos, instrumentalizat pentru invalidarea adversarului și pentru legitimarea unei superiorități morale autodeclarate. Această invazie de cuvinte întunecate, în machiavelismul său specific, favorizează nu deliberarea, ci discreditarea și uzurparea morală – nu construcția ideatică, ci o formă de tanatofobie discursivă, o frică de moarte temporară a propriei autorități intelectuale, proiectată asupra celuilalt. Arhitectura ideilor prezentate de formatorii de opinie trădează, așadar, „atitudinea omului neputincios”, trist de caraghios, în infatuarea sa. Conținutul astfel generat nu luminează, ci destabilizează, nu clarifică, ci amplifică rușinea și anxietatea tânărului și impresionabilului cititor sau următor. Toate acestea – scrierile, videoclipurile, podcasturile etc. – sunt refulări retorice, prezentate drept analiză, expresii ale unei crize de conștiință, care, sub masca „corectitudinii”, ascund metode de autocompensare și control, simptome patologice ce se încadrează în zona de „hiperrealitate afectivă” (Baudrillard, *Simulacres et simulation*, 1981). Altfel spus, așa cum subliniază autorul, „limbajul modern s-a transformat într-un instrument de manipulare a vizibilității, nu de articulare a adevărului, câmpul cultural însuși fiind distorsionat atunci când validarea se produce prin stigmatizare, nu prin merit”[8]. În această ecologie, „valoarea devine adesea invers proporțională cu vocea ridicată, limbajul fiind inflammat, acuzator, dar vag, adică retoric, nu analitic. Se aude o voce puternic insinuantă, care pare să vizeze un «arhetip» . Discursul cel

mai strident și dramatic tinde să devină hegemonic. Lipsa unui sistem intern de filtrare valorică transformă mediul într-o junglă de orgolii”[9], în care recunoașterea culturală este substituită de vizibilitate algoritmică (cf. Bourdieu, *La Reproduction*, 1970).

Ceea ce se prezintă drept reflecție filozofică în unele discursuri digitale, fie ele audiovizuale, fie textuale, se dovedește adesea a fi nimic mai mult decât o afectare stilistică, o formă de mimetism narcisic, asemenea unui symposium răsturnat de citate ilustre și clișee culturale tautologice, lipsit de substanță și rigoare conceptuală, de originalitate și asumare critică. În acest peisaj, în locul unui argument, se insinuează elitismul orb și ostentativ; în locul unei teze, se oferă o tiradă confuză și anostă, fără structură epistemică, dar abundentă în clivaje afective. Așa cum observa René Girard, „rivalitatea intelectuală nu naște în mod automat gândire, ci reacție incisivă; cei incapabili să egaleze profunzimea și efortul depus recurg la discreditare”[10]. Astfel, adevărata muncă titanică devine ținta resentimentului, așezată într-o oglindă deformantă a lenevirii colective, unde gânditorul veritabil este proiectat ca indezirabil. În această paradigmă, discursul formatorilor de opinie se configurează tot mai frecvent ca o invocație polemică a propriei fragilități intelectuale, în care inteligența artificială, utilizată decorativ și nu reflexiv, accentuează acest gol formativ. Rezultatul este „o veritabilă antiliteratură – un discurs pseudocritic, lipsit de distincții conceptuale, în care ironia pasiv-agresivă și insinuarea subtilă țin locul jude-

cății filozofice”[11] (cf. Eric Voegelin, University of Missouri Press, 2009). Prin contrast, discursul autentic, rar, paideic și tragic, în noblețea sa, nu recurge la atacul ad hominem și nu instrumentalizează limbajul ca armă. El preferă sobrietatea unei eleganțe devastatoare, a unui gest existențial, deopotrivă delicat și vulcanic. În acest spectru, în forma sa vie, filosofia limbajului este exorcizare și liturghie.

În această atmosferă de disoluție culturală, conform lui Jacques Maritain, „a vorbi cu eleganță, rigoare și sobrietate devine nu doar un gest estetic, ci un act de apologie a Logosului, o formă discretă, dar radicală, de rezistență împotriva vulgarizării gândirii”[12] (Maritain, *Art and Scholasticism with Other Essays*, 1942). Din această perspectivă, munca intelectuală, dedicarea asupra detaliilor și răbdarea de a oferi „formă și fond” gândirii, nu trebuie confundate cu snobismul și vanitatea, ci trebuie văzute ca respect față de cei care primesc un mesaj, fidelitate față de un adevăr mai înalt decât simpla expresie de sine (cf. Hans-Georg Gadamer, *Estética y hermenéutica*, 1996). Autorii autentici, care se angajează în acte de creație artistică și curatoriat cultural, cultivându-și constant virtuțile intelectuale, nu doar că furnizează informații, ci și modelează experiențe ce provoacă și lărgesc orizontul gândirii celor care le primesc mesajul. Este, întocmai, după cum indica Martha Nussbaum în lucrările sale privind educația morală și rolul artei, că „frumusețea nu este un capriciu, ci o formă de educație a sufletu-

lui, o punte între estetic și etic”[13] (Nussbaum, 2011). Pe scurt, estetica este o expresie a etosului: eleganța, echilibrul, lumina caldă, sobrietatea vizuală și discursivă sunt o prelungire a gândirii, a intelectualului și a omului de geniu, care promovează o cultură a excelenței, a nobleței, a principiilor Yin și Yang, atent cultivate. Pentru asemenea persoane, estetica limbajului are o dimensiune epistolară.

În alte cuvinte, aceștia tratează gândirea nu asemenea unui instrument de agresiune, ci văd frumusețea gândirii ca formă de ospitalitate, o invitație la interiorizare, nu o proclamare a superiorității. Acest spațiu sacru al formării este apropiat de ceea ce Pierre Hadot numea „exercițiu spiritual”, adică actul prin care filosofia devine practică de transformare a ființei (phronesis). În această optică, scrisul nu este o simplă descărcare afectivă, ci o artă sapiențială. Cu toate acestea, așa cum Gilles Deleuze observa în *Logica sensului*, „limbajul este simultan un teritoriu de exprimare și de deturmare, în care sensul poate fi produs sau confiscat, întemeiat sau pervertit. Limbajul pasiv-agresiv, emfatic și cu tente batjocoritoare, servește nu unei clarificări intelectuale sau morale. Aici, limbajul nu este exilul gândirii, ci vehiculul ei esențial”[14]. Filosofi precum Simone Weil au vorbit în acest sens despre creație, „văzută ca un act de punere în ordine a lumii, nu ca o reverberare a haosului interior”[15]. În lumina acestor idei, eleganța discursului, coerența stilistică și rigoarea conceptuală nu sunt

ornamente, ci forme de respect față de divinul alterității.

Tocmai de aceea, în asemenea momente de restriște, „adevărata rezistență nu se regăsește în critica ce se consumă rapid ca spectacol, ci în retragerea contemplativă. Nu ca evadare din lume, ci ca formă de reconfigurare a interiorității”[16]. „Gândirea trebuie să se reîntoarcă la sursele sale originare, suspendându-se în «metanoia», înspre lumea în care gândirea purificată de zgomotul lumii își recuperează autonomia”[17] (Hannah Arendt, *The Human Condition*, 1998; Simone Weil, *The Need for Roots*, 2002). Acesta este poate ultima formă de eroism intelectual în spațiul digital, dar nu numai: să îndrăznești să nu reacționezi, să nu redistribui, să nu judeci înainte de a contempla.

Bibliografie:

Arendt, H. (1998). *The human condition*. 2nd, Introduction by Margaret Canovan. University of Chicago Press.

Baudrillard, J. (1981). *Simulacres et simulation*. Galilée.

Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Translated by Richard Nice. Stanford University Press.

Bourdieu, P. (1977/1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*. Translated by Richard Nice. Sage Publications. Original French edition (1970) by Editions de Minuit.

Debord, G. (1992). *La société du spectacle*. Gallimard.

Ellul, J. (1973). *Propaganda: The formation of men's attitudes*.

Translated from the French by Tomi Kellen and Jean Lerner. Vintage Books.

Gadamer, H.-G. (1996). *Estética y hermenéutica*. Translated by José Francisco Zúñiga García. Daimon Revista Internacional de Filosofía.

Habermas, J. (1985). *The theory of communicative action: Vol. 1. Reason and the rationalization of society*. Translated by Thomas McCarthy. Beacon Press.

Hadot, P. (2002). *Exercices spirituels et philosophie antique*. Albin Michel.

Maritain, J. (1942). *Art and scholasticism with other essays*. Translated by J.F. Scanlan. New York: Charles Scribner's Sons.

Nussbaum, M. (2011). *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Reviewed by Ingrid Robeyns, Erasmus University Rotterdam. Notre Dame Philosophical Reviews.

Scruton, R. (2013). *Modern culture*. Bloomsbury Publishing.

Weil, S. (2002). *The need for roots: Prelude to a declaration of duties towards mankind*. Routledge: Taylor & Francis Group.

Žižek, S. (2008). *Violence: Six sideways reflections*. Picador.

Link-uri externe:

Embry, Charles. R. (2009). *Eric Voegelin as Literary Critic*. Articles, Arts & Culture Articles, Voegelin Articles. Retrieved on 16.05.2025 <https://shorturl.at/sappj>

poezie

■ Anca-Iulia BEIDAC

\$\$\$...

ea îmi vorbește despre băiatul cu tăcerea cred că-l știe demult eu nu
eu încă învăț să tac despre mine
prea mult am lăsat să m-acopere cuvintele
să curgă liniștea zic

acum fac poze nud am prins curaj uite ce inimă strălucitoare am
puțin sclipici multe culori

nu mi-e teamă îmi port inima în față trofeu
o las liberă uneori
capturată nu în lesă nu-i place tu știi
la raionul cu oameni goi nu-i nimeni ca mine
ca mine nu-s nici măcar eu

albastru

marea miroase a plecare amară
meduze verzi se-agață de mine îmi strigă
rămâi ce dacă ești o sirena din nord
mateloții îți vor închina ode corăbiile vor eșua
căutându-te

în vis un fluture aleargă fugărit de o gură de leu

nisipul îmi arde sub șoapte iar eu
aștept un mus să îmi aducă
soarele lui
albastru sau verde
sângele lui clocotește

life on repeat

tot ce se întâmplă azi am trăit deja mâna ta
mângâindu-mi spatele domol privirea ta prin care trec zâmbetul tău și
mai ales tăcerea în care mă scufund goală toate astea au fost demult sunt
acum și vor mai fi totul curge și totuși acum se petrec toate
mi-am acordat inima cu a ta am pus împreună spaimele mele liniștea ta

știu
ziua de azi am trăit-o demult tu un sultan
eu cadâna ta favorită

nocturnă matinală într-o notă minoră cine să vrea sunete sparte când
înăuntru lucrurile se mișcă în slow motion
nimic în plus nimic altfel decât a fost acum
o sută de ani sau
va fi peste un mileniu întreg

când galaxiile vor da năvală de la început
acum d'a capo al fine
din nou și din nou și din nou

până la urmă viața asta e doar
dragoste pusă pe repeat

feromoni. felină. femeie

mi se spune cumințenia pământului în zilele când nu sunt afurisita perfectă
cum ar fi azi o zi lipită de tine
pe sub tricoul alb priveam cum ți se schimbă ritmul inimii
m-am așezat comod în liniștea ta
când împărțeai planete nou inventate
nimic mai mult
încep să tac my darling n-o să m-acopăr de cuvinte
în fața ta
totul e clar limpede cald
sunt o femeie felină cu mulți chiar prea mulți feromoni uneori
nu-i bai
tu te poți descurca cu orice
chiar și cu
liniile blurate din mine

▀ Alice Valeria MICU

Cântare de urgență

În curând, în curând, o, Doamne, cumplit curând
îi vor duce în rezervații pe cei ce plâng.
Le vor fi recoltate spre examinare
lacrimile de dor, de uitare și sare,
se va cerceta, alelei, se va căuta
pentru ei tratament, o pastilă, un vaccin
să-i scape de viața rea, de durere și chin,
de-a libertății însetată, grea dorință
neapărat, de împovărata conștiință.

Când se pietrifică orb limpedea lacrimă?
Când se topește-n cuvânt a minții patimă?
În sanatoriul de carne al sfântului plâns,
drept, într-o lină lumină, fulger constrâns
singur să spargă-ntunericul. Ochiul închis
rămas în goliciunea mărginită
de gene blând uscate și ispită,
să uite eficient și de urgență
duioasa și cumplita dependență,
să ierte umilințe și minciuni,
să treacă peste zilele de luni.

Și poate să adoarmă câțiva ani,
o comă blândă, somn ca de puștani
cu nenăscute griji sub perna moale,
cu visuri mari ce nu au loc în cale
de plâns și lacrimi zile după zile,
de sanatorii pline de pastile,
în rezervația prea-ntunecată
de cei închiși, toți cei ce-au plâns o dată
și n-au uitat suspin și nici durere,
purtând stigmatul de argint și fiere

al lacrimilor curse pe tăcute
în rezervația tăcerii absolute.

Libertate

Când singurătatea m-ajunge, pustie
Plânsul mă vinde fără să știe.
Atingerea lui, un pact mincinos,
Un drum către moarte, lung și spinos.

Sub jugul plânsului amar,
Pășesc pe umbre, pas hoinar.
Mă mângâie, dar mă trădează,
E-o cale-nchisă-a lumii oază.

Inima mea e o zonă liberă de durere și milă,
E-un animal fără teamă de foc sau argilă.
Aleargă, imună la anii ce-i duce în spate,
Bate în ritmul cuvântului vechi: LIBERTATE!

Libertate, libertate,
Fără tine nu se poate!

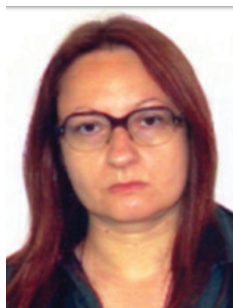
Strigă-i durerii că vrei să plece,
Că îi răstorni regatul cel rece!
Sângele tău nu îi mai aparține,
Carnea își cere puterea din vine.

Tai din trecut, din fiara dușmană
Ajung pân' la trunchi, la carnea din rană.
Acolo și râsul se-ntoarce în plâns,
Acolo durerea e-un fulger învins .

Tai feliile timpului stins,
Ajung la trunchi, de sânge cuprins.
Acolo râsul se schimbă-n tăcere,
Acolo durerea își face avere.

Inima mea e o zonă liberă de durere și milă,
E-un animal fără teamă de foc sau argilă.
Aleargă, imună la anii ce-i duce în spate,
Bate în ritmul cuvântului nou: LIBERTATE!

Libertate, libertate,
Fără tine nu se poate!

■ Carmen DUVALMA

Nimic de pierdut

Cel care nu mai are nimic de pierdut
riscă totul
bunicul meu a plecat de acasă
la vârsta de paisprezece ani
nu avea decât o traistă
a luat viața de la zero
și visul lui a crescut cât o lume
nu a renunțat la el niciodată
nici măcar în cei doi ani de închisoare
îmi povestea cu puțin timp înainte de a muri
iarna la gura sobei
îmi spunea că nu există libertate în lume nicăieri
și că a avut alte idealuri
care au fost călcate în picioare
de conducătorii lași

Cel care nu mai are nimic de pierdut
riscă totul
ca la loterie unde joacă
cu ochii închiși ai speranței
neștiind rezultatul
nu-i pasă de nimic
la final își riscă viața

Libertatea în toată lumea
este numai o iluzie

Eu am văzut moartea

Eu am văzut moartea
într-o dimineață răcoroasă de toamnă
o priveam cu teamă
aproape ținându-mi respirația
deși ea nici măcar nu mă băga în seamă
nu venise la mine
era doar în trecere
uneori moartea se apropie de noi
doar pentru a ne da o lecție
și a ne face să apreciem viața
până în clipa în care ultima respirație
va intra în prima zi a veșniciei

Camera neagră

Camera mea era întunecată
și eu mă îmbrăcam în negru
de parcă în fiecare zi mi-ar fi murit cineva drag
pe atunci nu înțelegeam doliul fals și forțat
ce mă împresura zi și noapte
fără voia mea

Am plecat departe a trecut timpul
ascult Pink Floyd și îmi spun
că întotdeauna cerul este albastru

Camera mea neagră
mi-a rămas credincioasă în memorie
mă gândesc la ea în fiecare dimineață
îmbrăcându-mă în albastru
amintirea ei neagră mă urmărește pretutindeni
oriunde m-aș duce
amintirea ei e mai veche decât viața mea
mă urmărește credincioasă de câteva secole
și-a atins scopul
m-a făcut să o port cu mine
când am vrut să o uit
mi-a spus că ea e singura
care mă iubește
și poartă doliu veșnic pentru moartea mea
încă înainte de a mă naște

▀ Ioana TRICĂ

Ciclul lespede

Neamul meu
șir alb de strămoși
ca un vis înghețat

lung strălucind

cu un capăt în cer și
altul în pământ

Lespezi de granit și
falii de timp

înroșesc
necuprinsul
din mine.

A doua întoarcere

O îndepărtare de propriile gânduri
de ceva ce seamănă a umbră de timp

Rămâne în urma mea
o ploaie ca un fum pe un drum vechi
de țară

A doua întoarcere a stărilor nedefinite
mă găsește mereu nesupusă

Străină
de pragul
în care lumina se frânge în cercuri

iar apele se răstoarnă
în celălalt timp.

Până la cer

Până la cer e o apă
care nu e apă pentru că nu curge
nu scade și nu ne adapă

Până la cer e o scară
care nu se vede deși există
e luminoasă deși transparentă

E ca o lumină peste care
se-așterne o altă lumină

Până la cer e o distanță de-o viață

Liniile timpului se-aprind
apoi liniile timpului îngheață.

Femeia din Comore

Femeia din Comore și cântecul ei
mi-a lăsat gustul pentru cerul ei străin
mi-a lăsat apele mele uscate

și cuvintele schimbate

Și rămân gândurile și pașii care
au fost odată ai mei

Eu nu mai sunt decât un fel de
umbră a unui timp trecut
în ținuturile de altădată
ale morților mei

Nici ei nu mai sunt decât umbre
ale zilelor ce m-au însoțit
raze ale unui soare căzând în
propriul său asfințit
mai aproape sau mai departe
de stâlpii de lemn ai casei
ca niște paravane de aur ruginit.

Înserare fără de timp

Înserare fără de timp
sau fără de scop
peste albul în care
se întorc norii
cu chipul ascuns
al zilei de ieri

Aici nu e decât lumea –

o prezență albă continuă
gata să fie ștearsă din timp

Nu sunt decât oamenii și culorile
gândurilor
umbrele și luminile faptelor lor

Aici nu e Nimeni.

■ Eugen BLAJ

CÂNTEC TĂCUT

Eu nu sunt poet. Nu știu să așez frumos
florile-n glastră.
Mireasma lor o las să se-nalțe învolburată
și nu știu să o strâng
în esențe comerciale.
Eu nu sunt poet. Nu știu să plutesc
diafan printre stele
și nici nu știu să modelez cu dalta
stânca de granit a realității,
să o transform în statuie. Eu mă îngrop în real
ca-ntr-un cavou tencuit stângaci cu iluzii.
Eu nu sunt poet. Nu știu
meșteșugit să transform nisipul în sticlă,
dar diminețile îmi place să las
pe covorul umed al plajei
urme efemere, târâte apoi de valuri în larg.
Eu nu sunt poet. Nu știu să brodez
cu idei și cuvinte.
Ele mă apasă cumplit, mă subjugă.
Sunt sclavul și nu stăpânul lor.
Eu nu sunt poet. Tăcut mă îmbăt
cu miresme, culori, granit sau nisip.
Sunt toate mai presus de idei și cuvinte,
sunt toate povești care se cer tăcute.

UN ZBOR RĂSTURNAT

Muntele acesta
e un abis răsturnat
pe care îl urc în oglindă
Sisif condamnat

Mă prăbușesc în înalturi
strivit de un zbor
rătăcit în albastru
spre piscuri cobor

NEDEVENIRE

Sunt un fugar
vânat de potera
trăirilor concrete

E doar o risipire
o nedevenire în matca solară
în care un râu de lumină
nicipând n-am să fiu

STAREA DE TĂCERE

Ca într-o mlaștină
în starea de tăcere mă afund
cu fiecare cuvânt rostit

Mi-e sete de cuvântul
pe care nu pot să îl spun
să mi se vadă în privire doar
să nu-lucid rostindu-l
sa nu-l subjug

Tăcerea clară
a unui lac de munte mut
să îmi petreacă-n zbor
cuvântul nerostit

În starea de tăcere mă afund
visând un zbor

FLUTURI

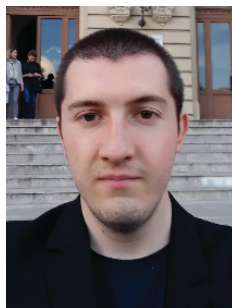
Se tânguie vântul prin mlaștini
prizonier în lanțuri de abur
Mangrove răsucite își înalță imperiul
haotic, de nestăvilit
Crabi monstruoși se năpustesc în haite
Insecte grețose mișună-n mlaștină
Deasupra
fluturii viu colorați
trăiesc cu frenezia ziua
pentru care în coconul confortabil
au fost creați
Mlaștină
Mangrove
Crabi, insecte, reptile
și fluturi

MAI IERI, MAI AZI

Trecutul îți aruncă ciozvărte
E tot ce-a mai rămas
de la marele festin
Cum alergai mai ieri
slobozit din lesa ta aurită
mai iute ca fulgerul mut
năprasnic și abil
cum mânai prada
în bătaia puștii vânătorului Prezent

Mereu ai crezut
că prada e victoria ta
plăsmuită din oceane de sudoare
Cohorta de curteni
cum te mai lăuda
pe brațe purtând trofeul
din care aveau să se înfrupte

Trecutul îți aruncă ciozvărte
E tot ce-a mai rămas
de la marele festin

eseu

▀ Aurelian Alin VASILIE

Despre Antihrist

Există foarte multe profeții cu privire la Antihrist. Unele dintre ele sunt adevărate și se împlinesc sub ochii noștri chiar în aceste zile, altele poate se vor împlini sau poate că nu se vor împlini, iar unele dintre acestea cu siguranță nu se vor împlini. Antihristul există cu siguranță, este printre noi și, în scurt timp, își va face apariția în public. Cum îl vom recunoaște?

Dintre toate profețiile și semnele ce ne-au fost transmise despre acesta, una singură este absolut sigură și fără putință de tăgadă. Îl veți recunoaște după înțelepciunea sa cea ieșită din comun. Este scris despre Șarpe: „Șarpele însă era cel mai șiret dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu”(Facerea 3:1), dar în Biblia de la Blaj (1795) apare o formă pe care noi o considerăm mai potrivită: „Iară șearpele era mai înțelept decât toate fierile ceale de pe pământ, care le-au făcut Domnul Dumnezeu” (Facerea 3:1). Așa cum Mântuitorul este Dumnezeu, la fel Antihristul este Diavolul. Ideea aceasta că Antihristul este Diavolul nu a fost susținută de marea majoritate a Bisericii. Dintre părinții Bisericii doar câțiva au mers pe

această idee a omului-Diavol întrupat. După cum spune Cristian Bădiliță în cartea sa ***Metamorfozele Antihristului la Părinții Bisericii***: „În capitolul 14 este prezentă credința, foarte rară în tradiția creștină, potrivit căreia Antihristul va fi întruparea diavolului. Aceasta apare numai la câțiva autori, de pildă la Ieronim, la Pseudo-Hipolit și la autorul Apocalipsei lui Daniel (apocrifă din secolul al IX-lea). Am întâlnit-o de asemenea în Urcarea la cer a lui Isaia, unde Nero apare ca întruparea lui Beliar.”¹.

Este absolut sigur că înțelepciunea este semnul cel mai izbitor și cel mai specific al Antihristului, pentru că fix acest semn apare și în Biblie. Mai întâi, este îndeobște cunoscut că Solomon, dintre toate lucrurile pe care le putea cere divinității lui, el alege înțelepciunea. Nu alege puterea, nu alege mântuirea, nu alege împărăția cerurilor, ci înțelepciunea. Sfântul Apostol Pavel face, de asemenea, o distincție clară între împărăția lui Dumnezeu, care este o împărăție a puterii și stă în putere, și împărăția pământească a

¹ Cristian Bădiliță, *Metamorfozele Antihristului la Părinții Bisericii*, Editura Nemira, București, 2015, p. 411.

antihristului, ce stă în înțelepciune: „Iar cuvântul meu și propovăduirea mea nu stăteau în cuvinte de înduplecare ale înțelepciunii omenești, ci în adevărarea Duhului și a puterii, pentru ca credința voastră să nu fie în înțelepciunea oamenilor, ci în puterea lui Dumnezeu” (1Corinteni 2:4-5).

Tradiția Bisericii Ortodoxe a păstrat mai multe mărturii în privința înțelepciunii extraordinare cu care va fi înzestrat Antihristul. Faima sa de geniu se va răspândi pe tot pământul, ceea ce nu este prea greu de realizat cu mijloacele noastre moderne de comunicare. Cuviosul Lavrentie de Cernigov spunea: „Din copilărie va fi foarte înzestrat și deștept”². De asemenea, în cartea **Apostazia și Antihristul** putem citi: „Notorietatea mondială a lui Antihrist drept gânditor de geniu, nou cârmuitor și salvator al tuturor popoarelor va răzbate ca fulgerul printre toate neamurile, în cel mai scurt răstimp”³.

Când vorbim de înțelepciunea cea ieșită din comun a Antihristului nu ne referim doar la o inteligență în sens laic, ci Antihristul va avea o înțelepciune a cunoașterii Scripturilor și o cunoaștere spirituală așa cum nu o au ierarhii, pastorii, patriarhii, papii, misticii sau vreun guru spiritual. Va spune lucruri mari: „Va veni, așa zicând, în ajutorul poporului; va cerceta dumnezeieștile Scripturi; va ține post și va fi silit de oameni să primească a fi ales împărat. (...) Cu

ajutorul mass-mediei și al tehnologiei comunicației, Antihrist va câștiga grabnic un renume mondial, iar chemarea sa va fi irezistibilă”⁴.

Din Scriptură putem afla locul unde se va naște și unde se va descoperi Antihristul. Vom arăta cu Biblia în față că Antihristul este un copil al Europei. Este un tânăr din Uniunea Europeană. În Vechiul Testament avem prorocii atât despre Mântuitorul creștinilor, cât și despre Antihrist sau mesia al evreilor. Despre venirea lui Antihrist este scris în visul pe care îl are Iosif: „El le-a zis: Iată, am mai visat un vis! Soarele, luna și unsprezece stele se plecau cu fața la pământ înaintea mea. L-a istorisit tatălui său și fraților săi. Tatăl său l-a mustrat și i-a zis: Ce înseamnă visul acesta pe care l-ai visat? Nu cumva vom veni, eu, mama ta și frații tăi, să ne placăm până la pământ înaintea ta?” (Geneza 37:9-10). Acest vis nu este doar o prorocie cu privire la Iosif, la vinderea sa de către frații săi, ajungerea în Egipt și puterea pe care o va dobândi acolo și faptul că frații săi i se vor închina și vor depinde de situația sa prosperă. Acest sens este cel literal, dar Scriptura are trei sensuri: literal, escatologic și spiritual. Așa cum Dumnezeu este Unul în trei ipostasuri, la fel cuvântul său (aici cu sensul de Scriptură) este unul în trei ipostasuri. Visul lui Iosif este în același timp o prorocie cu privire la venirea lui Antihrist și acesta este sensul escatologic. Acest sens este întărit de cartea Apocalipsei, unde putem citi des-

² Stareții, *Despre vremurile din urmă*, Petru Vodă, 2007, p. 76.

³ *Apostazia și Antihristul*, Editura Sophia, București, 2014, p. 53.

⁴ Ibidem, pp. 265, 179.

pre femeia ce îl va naște pe cel ce va conduce popoarele cu un toiag de fier: „Și s-a arătat din cer un semn mare: o femeie înveșmântată cu soarele, și luna era sub picioarele ei, și pe cap purta CUNUNĂ DIN DOUĂSPREZECE STELE. Și era însărcinată și striga, chinuindu-se și muncindu-se să nască”(Apocalipsa 12:1-2) „Ea a născut un fiu, un copil de parte bărbătească, care va păstori TOATE NEAMURILE CU UN TOIAG DE FIER”(Apocalipsa 12:5). În cartea Apocalipsei ni se spune că femeia ce va naște copilul poartă pe cap o CUNUNĂ DIN DOUĂSPREZECE STELE. Priviți acum steagul Uniunii Europene! Ce vedeți? O COROANĂ CU DOUĂSPREZECE STELE. Și dacă încă mai aveți îndoieli cu privire la identitatea femeii cu acea coroană formată din douăsprezece stele, dacă încă vă îndoiiți că acea femeie este Uniunea Europeană, vă vom arăta ce spune mai departe cartea Apocalipsei: „Și femeia pe care ai văzut-o este cetatea cea mare care are stăpânire peste împărații pământului”(Apocalipsa 17:18). Uniunea Europeană are într-adevăr stăpânire peste împărații pământului. Toate țările din UE se supun legilor venite de acolo.

Ce reprezintă coroana și cele douăsprezece stele? Cele douăsprezece stele simbolizează cele douăsprezece seminții ale lui Israel. Coroana sau cercul sau roata este simbolul Șarpelui ce își mușcă coada. Tora înseamnă roată după cum ne explică Eliphas Levi în **Cartea splendorilor**: „Savantul Court de Gebelin a întrezărit pentru prima dată importan-

ța Tarot-ului care este marea cheie a hieroglifelor hieratice. Regăsim aici simbolurile și numerele în profețiile lui Ezechiel și ale sfântului Ioan. Biblia este o carte revelată, dar Tarot-ul este cartea inspiraatoare. A fost numită de asemenea roata, rota de unde tarot și tora”⁵. Uniunea Europeană este o creație a evreilor după cum afirmă atât sfântul Nicolae Velimirovici în cartea sa **Prorociri despre vremurile noastre prin fereastra temniței**: „De-a lungul veacurilor, cei ce L-au răstignit pe Mesia, Domnul Mântuitorul, Fiul lui Dumnezeu, au făcut din Europa cel mai mare câmp de luptă al diavolului împotriva lui Dumnezeu. Aici este astăzi cel mai mare câmp de luptă al jidovilor și al tatălui jidovilor, diavolul, împotriva Tatălui ceresc, împotriva Fiului Său cel Unul-născut, întrupat din Fecioară, și împotriva sfințeniei Duhului Sfânt (...) Toate devizele europene moderne au fost alcătuite de jidovii care L-au răstignit pe Hristos. Democrația, grevele, socialismul, ateismul, toleranța tuturor credințelor, pacifismul, revoluția universală, capitalismul, comunismul - toate acestea sunt creațiile jidovilor sau, mai bine zis, ale tatălui lor, diavolul; toate acestea, pentru a-L defăima pe Hristos, pentru a-L nimici pe Hristos, pentru a așeza pe scaunul lui Hristos pe Mesia lor evreiesc, neștiind nici până astăzi că acela e însuși satana, tatăl lor, cel ce i-a ținut în frâul său și i-a lovit cu biciu-i”⁶, cât

⁵ Eliphas Levi, *Cartea splendorilor*, Editura AURELIA, p. 154.

⁶ Sfântul Nicolae Velimirovici, *Prorociri despre vremurile noastre prin fereastra temniței*, Editura

și Sfântul Paisie Aghioritul: „Uite, în spatele acestei Uniuni Europene de acum se ascunde dictatura acestora, ...a sioniștilor”⁷. Sfântul Paisie a vorbit și despre legătura dintre simbolul șarpelui ce își înghite coada și evrei: „S-a scris că atunci când va fi pusă în circulație imaginea cu șarpele care își înghite coada va însemna că evreii au cuprins toată lumea”⁸.

Antihristul nu va fi un om din Ierusalim sau din Israel, iar acest lucru îl putem dovedi chiar cu Scriptura. Antihristul vine din Edom după cum putem citi în Isaia: „Cine este Acesta, care VINE DIN EDMOM, din Boțra în haine roșii strălucitoare, Acesta care este maiestuos în înfățișare, mergând în măreția puterii Lui? Eu sunt Cel care vorbesc cu dreptate, puternic să măntuiesc. Dar pentru ce Îți sunt hainele roșii și veșmintele Tale ca ale celui ce calcă în teasc? Eu singur am călcat în teasc și nici un om dintre popoare nu era cu Mine: i-am călcat astfel în mânia Mea și i-am zdrobit în furia Mea; așa că sângele lor a țâșnit pe veșmintele Mele și Mi-am mântuit toate hainele cu el. Căci în inima Mea era ziua răzbunării și venise anul celor răscumparați ai Mei. Mă uitam împrejur, și nu era nimeni să ajute; și Mă miram că nu era cine să Mă susțină; atunci brațul Meu Mi-a fost într-ajutor și mânia Mea M-a sprijinit. Am călcat în picioare popoare în mânia Mea, le-am îmbătat în indignarea Mea și le-am vărsat

sângele pe pământ” (Isaia 63:1-6). Acest pasaj vorbește în mod cert despre Antihrist și putem aduce cel puțin două dovezi în acest sens. Mai întâi, în pasajul din Isaia ni se spune că cel ce vine din Edom a înfrânt, a zdrobit prin EL ÎNSUȘI, deci se mărturisește pe el însuși și vine în numele său propriu: „Eu singur am călcat în teasc și nici un om dintre popoare nu era cu Mine” și de asemenea se mărturisește pe el însuși și pe nimeni altcineva: „Mă uitam împrejur, și nu era nimeni să ajute; și Mă miram că nu era cine să Mă susțină; atunci brațul Meu Mi-a fost într-ajutor și mânia Mea M-a sprijinit”. Mântuitorul le-a spus clar iudeilor ce nu voiau să-L primească deși Îl mărturisea pe Tatăl și venea în Numele Tatălui Său, că îl vor primi în schimb pe unul ce va veni în numele său propriu și pe acela îl vor considera mesia: „Eu am venit în numele Tatălui Meu și voi nu Mă primiți; dacă va veni altul în numele său, pe acela îl veți primi” (Ioan 5:43).

A doua dovadă pe care o vom aduce în sprijinul opiniei noastre că pasajul din Isaia, citat mai sus, vorbește despre Antihrist este un fragment extrem de asemănător din cartea Apocalipsei ce este clar că vorbește despre Antihrist într-un mod similar celui din Isaia, dar pe care majoritatea teologilor îl pun în mod greșit în legătură cu a doua venire a Mântuitorului: „Apoi am văzut cerul deschis și iată un cal alb. Cel ce stă pe el Se numește Cel Credincios și Cel Adevărat și El judecă și Se luptă cu dreptate. Ochii

Predania, București, 2014, pp. 296-297.

⁷ Părintele Paisie, *Semnele vremurilor din urmă*, Editura Egumenița, 2013, p. 26.

⁸ Ibidem, p. 40.

Lui sînt ca para focului, pe capul Lui sînt multe diademe, avînd un nume scris, pe care nimeni nu-l știe, decât numai El singur. ESTE ÎMBRĂCAT CU O HAINĂ MUIATĂ ÎN SÎNGE. Numele Lui este: Cuvântul lui Dumnezeu. Oștile din cer Îl urmau pe cai albi, îmbrăcate în in subțire, alb și curat. Din gura Lui iese o sabie ascuțită, ca să lovească neamurile cu ea; ÎI VA PĂSTORI CU UN TOIAG DE FIER; ȘI VA CĂLCA ÎN PICIOARE TEASCUL VINULUI MÎNIEI APRINSE al lui Dumnezeu Cel Atotputernic. Pe haină și pe coapsă avea scris numele acesta: Împăratul împăraților și Domnul domnilor” (Apocalipsa 19:11-16).

Antihristul va încerca să îl copieze pe Mântuitorul și de aceea, până în jurul vârstei de 30 de ani, nu va începe să lucreze pe față și nu va începe să învețe. În jurul vârstei de 30 de ani va începe să învețe popoarele lucruri noi și nemaiauzite, lucruri mari. Dacă evreii au spus despre Mântuitorul: „Niciodată n-a vorbit un om așa cum vorbește Acest Om” (Ioan 7:46), tot ceva asemănător vor spune oamenii despre Antihrist când se va ivi. În unele prorocii acesta trebuie să se arate la începutul celui de-al treilea război mondial, iar în altele este scris că fix el va conduce acest război mondial din fruntea armatei Europei (fapt ce poate fi întărit prin citatele de mai sus din Isaia și Apocalipsa unde se vorbește de haina înmuiată în sânge și de zdrobirea unor popoare, ceea ce în cazul unui Antihrist în fruntea unei armate într-un război mondial s-ar potrivește). În toată

această perioadă se va arăta bun, însetat de dreptate, și în general va avea atribute asemănătoare sfințeniei. După ce războiul se va încheia i se va da stăpânirea peste întreaga lume pentru 3 ani și jumătate. Va fi foarte greu de recunoscut pentru că până nu va fi ales împărat peste tot pământul nu se va semeți și nu va fi tiran, ci mai degrabă va fi socotit de toată lumea un om foarte bun, cum altul nu-i. După ce va primi puterea se va semeți, va deveni cel mai mare tiran pe care l-a dat istoria. Cu alte cuvinte, putem împărți activitatea Antihristului în trei perioade: „Apoi, precum Domnul a viețuit în taină până la împlinirea vârstei de treizeci de ani, tot așa și Antihristul trebuie să presupunem că va rămâne ascuns până la o vârstă asemănătoare. Precum Hristos Și-a început lucrarea de mântuire prin propovăduirea sfintei Sale învățături și prin minuni, tot astfel își va începe și Antihrist lucrarea sa nimicitoare, înșelând oamenii cu învățătura sa mincinoasă și cu arătări mari și smintitoare, de minuni înșelătoare (...). În sfârșit, precum Domnul S-a arătat lumii și Și-a împlinit lucrarea ca Prooroc (Învățător), Împărat și Mare Preot, tot astfel și Antihrist va concentra această întreită putere în propriile sale mâini și își va împlini lucrarea sa vătămătoare ca învățător al întregii omeniri, ca împărat al unei stăpâniri universale și ca mare preot suprem al tuturor religiilor, pretinzând închinare înaintea lui ca înaintea unui Dumnezeu (...) Întreaga viață și lucrare a lui Antihrist pot fi rezumate

în trei perioade: PERIOADA ÎNTÂI, a lui Antihrist – cuprinsă între ziua nașterii sale și momentul arătării lui, va trece neștiută. Sfântul Ioan Damaschin spune că Antihrist este crescut în ascuns și pe neașteptate se răscoală. A DOUA PERIOADĂ a vieții lui Antihrist se va deschide cu intrarea sa învederată în rolul de învățător al lumii sau prooroc. Se poate să-și înceapă lucrarea în împrejurările unei conflagrații mondiale când umanitatea, după ce a suferit toate urâciunile războiului, nu va mai vedea nici o cale de ieșire din dezastruoasa sa fundătură, fiindcă toate mijloacele de rezolvare se vor afla în mâinile unei societăți secrete care va coopera cu Antihrist. El va oferi un plan pentru rezolvarea reușită a crizei mondiale, întemeiat pe înțelepciune politică și socială – anume statornicia unei structuri politice și sociale uniforme în întreaga lume. Ostenită de grozăviile războiului și fiind oarbă duhovnicește, omenirea nu va recunoaște acest proiect ca fiind o cursă vicleană și astfel va fi ademenită în cea mai nemiloasă și mai necurmată robie. Dimpotrivă, oamenii vor întâmpina cu osanale manifestările de înaltă erudiție, înțelepciune și geniu ale lui Anithrist (...). În această perioadă a lucrării sale, Antihrist nu va întrebuinta nici o metodă silnică(tiranică), ci se va sângui să câștige încrederea și iubirea oamenilor prin amăgire și printr-o fățarnică și teatrală înfățișare a virtuții, El – spune Vladimir Soloviev – va arunca vâlul strălucitor al binelui și adevărului peste taina fărădelegii (...). Odată ce va do-

bândi puterea mondială, Antihrist își va schimba năpraznic purtarea. În locul atitudinii fățarnice și grijulii față de oameni și a bunăvoinței mincinoase față de vrăjmașii lui, se va întoarce spre prigonirea crâncenă a tuturor creștinilor credincioși care refuză să i se închine ca unui dumnezeu⁹.

Din fragmentele de mai sus este cât se poate de clar că Antihristul nu poate fi un om în vârstă, ci un tânăr. Trebuie să fie un tânăr în jurul vârstei de 30 de ani din Europa. Părinții spun că: „Antihristul se va naște dintr-o desfrânată - evreică”¹⁰. Desigur poate fi adevărat și sensul literar al acestei prorociri, dar am dori să reliefăm și un alt sens iudaic al acestei prorociri. Într-o notă din cartea lui Israel Shahak **Povara a trei milenii de istorie și religie iudaică**, Editura Semizdat, nota 126, la paginile 132-133, Maimonide ne spune că orice femeie ce nu este evreică este o desfrânată: „De fapt, orice femeie neevreică este considerată ca N.Sh.G.Z – abreviere a cuvintelor ebraice niddah, shifhah, goyah, zonah (impură prin menstrre, sclavă, femele gentil, prostituată). Dacă se convertește, ea încetează să mai fie niddah, shifhah, goyah, dar va fi privită ca prostituată până la sfârșitul zilelor sale, din singurul motiv că s-a născut din mamă neevreică”. Cu alte cuvinte prorocirea că Antihristul se va naște dintr-o desfrânată înseamnă, de fapt, că Antihristul nu va fi evreu, ci creștin.

⁹ *Apostazia și Antihristul*, Editura Sophia, București, 2014, pp. 50, 51, 52, 53, 69.

¹⁰ Stareții, *Despre vremurile din urmă*, Petru Vodă, 2007, p. 76.

Se va naște în creștinism, într-o țară creștină a Europei. Nu va fi iudeu, nu se va naște în Ierusalim și nu va fi bătrân. Și totuși majoritatea profețiilor vorbesc de un Antihrist evreu. Cum va fi acela evreu și nu va fi evreu în același timp. Evreu este acela ce primește și ține Legea. Evreul se identifică cu Legea. Dacă cineva spune că Legea e bună și că e de la Dumnezeu, atunci acela e un evreu. Toate cele trei confesiuni ale creștinismului (ortodoxia, catolicismul și protestantismul) spun că Legea și Vechiul Testament sunt bune și sunt de la Dumnezeu. Ei primesc și țin și socotesc Legea bună și de la Dumnezeu, deci sunt evrei (evrei eretici dar evrei). Toate cele trei confesiuni ale creștinismului sunt iudaism sulemenit. De aceea Antihristul este evreu (căci Ortodoxia este iudaism sulemenit) și nu este evreu (în sensul unui evreu ortodox care respinge creștinismul).

Prin faptul că va fi încoronat la Ierusalim de către Patriarhul Ortodox și nu de către vreun rabin, papă sau pastor și din faptul că va rosti la încoronare Simbolul de credință, putem înțelege în mod vădit că Antihristul va fi ortodox și se va naște într-o țară ortodoxă din Europa: „La încoronarea lui, când se va citi Simbolul credinței, el nu va permite să se citească corect și, în locul cuvintelor întru Domnul nostru (...), Fiul lui Dumnezeu; el se va lepăda și se va recunoaște numai pe sine. Atunci patriarhul va exclama: Acesta-i antihrist! – și pentru această Patriarhul va fi omorât. La înco-

ronare, antihrist, pe mâini, va avea mânuși și, când le va scoate PENTRU A-ȘI FACE CRUCE, Patriarhul va observa că la degete nu are unghii, ci gheare, și aceasta îi va întări convingerea că în fața lui stă antihrist”¹¹. Faptul că își va face cruce și va rosti Crezul indică clar că Antihrist va aparține de Ortodoxie. Căutați câte țări din Uniunea Europeană sunt de religie Creștină Ortodoxă, căci este foarte probabil ca într-una din aceste țări să se afle Antihristul.

Descoperirea lui Antihrist este foarte importantă pentru că, după cum spune Sfântul Apostol Pavel, ziua Domnului (Parusia) nu va veni până ce nu se va descoperi Antihristul: „Căci ziua Domnului nu va sosi până ce mai întâi nu va veni lepădarea de credință și nu se va da pe față omul nelegiurii, fiul pierzării”(Epistola a doua către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel 2:3). Dacă Pavel vorbește de „fiul pierzării” este clar că așa cum Mântuitorul este Fiul lui Dumnezeu și Antihristul este Fiul Diavolului, deci Diavolul, căci și Mântuitorul este Dumnezeu. Felul în care spune Pavel că „se va da pe față omul nelegiurii” și nu „îl vor da pe față” ne poate sugera ideea că Antihristul se va descoperi singur, adică el pe el însuși, și nu cineva îl va aduce în față și va spune: „Acesta e!”.

Când veți vedea un tânăr, prea din cale-afară de înțelept, să vă puneți întrebări, dar nu vă grăbiți să trageți concluzii!

¹¹ Ibidem, p. 76.

Calendar

IULIE

3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15.03.1949, Iancu Jianu)

3 iulie 1978 – s-a născut, la Caracal, poetul **CRISTIAN FULAȘ**

3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19.03.2013, Sinaia)

4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, Olt, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat **VIRGIL DUMITRU**

5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11.10.1925)

5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8.04.2012)

6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, Olt, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25.03.1986, București)

8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26.06.1904, Balș)

9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN-MIRCEA BIJU** (m. 1989)

11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, Olt, filologul, publicistul și gazetarul **CORNEL RUSU**

16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**

20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei-Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU** (m. 23.07.1914, București)

22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, Olt, istoricul literar **VASILE SANDU**

22 iulie 2011 – a murit, la București, pictorul și sculptorul **THEODORA MARIA KITZULESCU** (n. 24. 10. 1925, Slatina)

23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**

23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov-Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**

portrete

▀ C. VOINESCU

Cetățeni care fac onoare Slatinei: PAUL MATIU

Mult prea zorita plecare spre necuprins a lui Paul Matiu m-a lăsat și mai sărac de prieteni, pentru că, la fel de grăbiți, într-o fâșie prea scurtă de timp, au pășit în nemurire Paul Dogaru, Visi Ghencea, Nae Truță, Traian Zorzoliu, Dorin Teodorescu, George Vaiman, Ioan Smedescu...

Am – fac o tristă socoteală – tot mai mulți prieteni dincolo și tot mai puțini aici. Semn ineluctabil al timpului fugar...

Pe la mijlocul anilor 70 ai veacului trecut, mi-a fost dat să-l am sub ochi pentru prima dată, pe scena Căminului Cultural din Osica de Sus, unde, alături de alți tineri și entuziaști dascăli ai satului de atunci, printre care și distinsul poet de azi, Paul Aretzu, dacă nu mă înșel, juca într-o piesă de teatru.

M-a fascinat atunci statura lui de mesteacăn dat în frunză, vocea izvorându-i parcă din prăvăliri de izvoare în hăul munților, gesturile și mimica, măsurate fix pe dimensiunea interioară a replicilor.

Poate că teatrul a și fost pasiunea care i-a mistuit suav existența.

A urcat apoi pe scena superbului lăcaș al Teatrului din Caracal, alături de Georgeta Florescu, Mariana Stratan, Constantin Avram, Silviu Mototol, Ion Florică și alții, o redutabilă trupă de actori depășind cu mult amatorismul provincial, prin repertoriu, talent și profesioniste montări scenice, – în vremea când nea Mișu Slătulescu era promotorul și liderul artistic al orașului românețean.

Și-a dat în binefăcător rod talentul actoricesc și la Slatina, pe scenele Caselor de cultură din această urbe, unde și-a exersat maturitatea artistică.

Volubil și spontan, jovial aproape întotdeauna, ținea morțiș să-și cultive prieteniiile cu agape de suflet, în timpul cărora – caracter puternic – își argumenta îndelung și cu voce de tunet, dacă era nevoie, supozițiile. Era și aceasta – vocea – o opreliște greu de înfrânt întru a-l convinge să-ți accepte, fie și parțial, opiniile.

Și-a confundat existența cu faptul artistic, în multiplele-i forme de exprimare, el însuși fiind actant și îndrumător, animator cultural și

organizator, manager, într-un cuvânt mai nou.

Pe unde a trecut, fie că e vorba de Casa de Cultură a Tineretului, de Direcția pentru Cultură sau de Biblioteca județeană „Ion Minulescu”, amprenta personalității sale puternice a rămas imprimată inconfundabil în memoria celor ce i-au fost colegi, subalterni, prieteni.

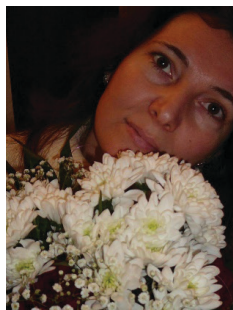
Din postura de director al Bibliotecii județene s-a manifestat ca susținător și propagator al artei, încurajând îndeosebi tinerele talente locale, scriitori, artiști plastici, muzicanți sau muzicieni, găzduiți și prezentați cu generozitate acolo unde le era locul, pe simeze sau în sălile instituției pe care o conducea.

Mi-l reamintesc profund preocupat de primenirea formelor de difuzare a artei și culturii în rândul tinerilor, prin tehnici moderne, sporind astfel, cu reale beneficii spirituale, numărul de utilizatori ai bibliotecilor comunale și orașenești coordonate.

Cum, de asemenea, mi-l reamintesc în anii în care colaboram îndeaproape la editarea revistei Bibliotecii județene „Zori de zi”, îngândurat fiind nu atât de posibilitatea precară, uneori, a finanțării publicației, cât mai ales de lipsa de interes a multor intelectuali față de ideea generoasă a ființării unei tribune locale, unde să urce nestingherită vocea artistică autentică a fiecăruia.

Sau cât suflet punea în prelungirea în timp a fostului festival de poezie și muzică folk „Ion Minulescu”, redefinit și regândit ca „Zilele poeziei în Olt”, așezate sub semnul liric al celor trei mari barzi ai acestor meleaguri, Ion Minulescu, Virgil Carianopol și Virgil Mazilescu, unind spiritual Oltul de la un cap geografic la altul.

Și incredibila veste, dintr-o seară buimacă de vară, că Paul Matiu nu mai este. Că a plecat puțin mai devreme ca noi spre necunoscut...

file din istoria vie a Romanațiului

▀ Cristina LOGOFĂTU

Pe urmele lui Ștefan Ricman

Stefan Ricman (1887-1949) a fost o personalitate atât în învățământ (a profesat ca învățător în orașul Caracal), cât și în presă (a publicat în presa locală și națională) și cooperatie.

Înainte de a porni pas cu pas pe urmele lui, redau prezentarea ce i-a făcut-o Dumitru Botar, autorul multor articole și studii pe teme de istorie locală, în lucrarea sa *Fiii Romanațiului*: După ce face clasele primare în comuna Vișina, unde s-a născut în anul 1887, absolvă școala normală și devine învățător. Nu rămâne însă în învățământ, pentru că în anul 1924 îl găsim director al Federalei „Romanați”, devenită mai târziu „Dacia”, care reunea 48 cooperative din județ și lucra în conformitate cu principiile statornicite de Spiru Haret, urmând stimularea asociațiilor agricole.

Atras de gazetărie, editează între 1928-1929 ziarul „Vremea”, al cărui director a fost, publicație ce se dovedește a fi cea mai bună din Caracal, la ea colaborând oameni de diferite profesii din oraș și din alte localități. Ziarul a găzduit polemici interesante pe teme literare, sociale și estetice, directorul semnând cu pseudonimul Sillex, atacând în câteva articole și

pe edili orașului, nepăsători la ceea ce se petrecea în urbe. Românățenii rețin însă numele lui și în calitate de coautor la „Monografia județului Romanați”, apărută la Craiova, în anul 1928. Deși conține unele erori științifice, lucrarea are o mare valoare documentară, fiind bine structurată și prezentată, citindu-se pe nerăsuflăte. De la el ne-au rămas, de asemenea, o broșură despre „Revoluția de la 1848” și un manuscris care cuprinde traducerea lucrării „Carol al XII-lea” de Victor Hugo, dăruit bibliotecii Liceului „Ioniță Asan” din Caracal. Tot acestei biblioteci i-a dăruit în anul 1947 întreaga colecție a gazetei „Vremea”.

Avea o ținută masivă, athletică, în ciuda blândeții sale și a unui zâmbet luminos pentru fiecare. Poseda o superbă bibliotecă cu cărți frumos legate, casa lui fiind locul de întâlnire a unor distinși gazetari și scriitori ai vremii. Cu unul dintre aceștia, Octavian Goga, avea nu numai relații politice, dar și de suflet.

Era un pamfletar și un epigramist excelent, dar și un rafinat și subtil autor de răvașe de plăcintă. Ne-a părăsit în anul 1948, fiind înmormântat în cimitirul orașului Caracal.

Cu speranța că prezentarea domnului Botar a reușit să trezească interesul și convinsă că viața și activitatea lui Ștefan Ricman merită o prezentare mai amplă, încep prin a menționa că s-a născut în familia preotului Nicolae Ricman și a soției lui, Elena, în Vișina, în 12 iulie 1887, iar certificatul a fost înregistrat la poziția 49 în registrul de nașteri al primăriei Vișina. Bunicul patern a fost tot preot, s-a numit tot Nicolae, a avut parohie și proprietăți la Caracal și Comanca, a avut trei copii ajunși adulți, un fiu ofițer, unul preot și o fiică rostuită la casa ei. A avut notorietate, în 1864 a fost numit, împreună cu alte două persoane, ajutor al primarului din Caracal (*Buciumul*, 1 septembrie 1864). În 1890 a fost menționat ca liberal (*Adevărul*, 26 aprilie), iar în 1892, deja în vârstă, a fost numit protoereu în Romanați din motive electorale – era vremea votului cenșitar, iar N. Ricman era alegător la colegiul I (*Adevărul*, 17 martie 1892). Tatăl a fost la rândul lui menționat în presă cu diverse ocazii, i s-au publicat texte cu opinii sau propuneri, i s-au adresat mulțumiri sau a adresat mulțumiri.

Ștefan a fost primul fiu care a supraviețuit. Prenumele pruncului apare într-un loc cu grafia Stephanu, iar în alt loc Ștefan. Numele familiei apare și el în certificatele de naștere ale copiilor mereu scris altfel: Ricmănesku, Richmănescu sau Rigmănescu, sufixul reflectând tendința de a româniza numele. A mai avut frați și surori, inclusiv gemeni (unii au murit, era ceva frecvent în acea perioadă), adulți au ajuns pa-

tru, o soră mai mare, el și doi frați mai mici. Pe certificatul de naștere s-a adăugat ulterior pe margine, cu scris mărunt cu cerneală neagră, faptul că tot la Vișina s-a căsătorit pe 30 decembrie 1912. E vorba de prima căsătorie, cu Petra, fiica preotului Grigorie Ionescu, din Belitori, Teleorman, care era cu patru ani mai mare. În 1919 a avut loc o a doua căsătorie, în certificat s-a precizat statutul de văduv, de această dată cu Maria, profesoară, fiica lui Anton Dimitrievici, cu trei ani mai mare decât Ștefan, care fusese născută în București și locuia în Caracal.

În afară de naștere, familie, căsătorii, nu am reușit să aflu mai multe informații despre prima parte a vieții. Știm că a absolvit școala normală, ca și sora lui, Grigorița, ambii fiind elevi foarte buni, premianți ai școlii, cum ne-a lăsat informația învățătorul Florea Rădulescu în memoriile lui. Grigorița a fost căsătorită cu învățătorul Grigoraș și ambii au profesat în Vișina. Din păcate, au murit tineri (Grigorița, în iulie 1916, la 34 de ani, fiind deja văduvă), iar preotul Nicolae Ricman a devenit tutore pentru copiii lor minori. Învățător în satul natal, precum sora și cumnatul, a fost și Ștefan Ricman.

Înainte însă a fost învățător la Gostavățu, cum ne informează publicarea unor mulțumiri în *Viitorul* din 6 martie 1911. Mai mulți învățători din Romanați, enumerați, cu precizarea localității unde profesează, printre ei fiind menționat Ștefan Ricman, Gostavățu, au publicat trei scrisori de mulțumire adresate avocaților Cernescu, Davidescu și Anton

Eliade pentru pledoariile lor în procesul asasinatului învățătorului Toma Rușcă din Vădăstrița, care a fost într-adevăr ucis, dar adevărul despre moartea lui s-a aflat doar odată cu publicarea memoriilor învățătorului Florea Rădulescu.

Ștefan Ricman a scris un articol care evocă activitatea lui în satul natal în primii ani de învățământ. Acesta a fost publicat în *Vremea* din 7 ianuarie 1934. A fost scris ca un omagiu la adresa lui I. G. Duca, la câteva zile după asasinarea lui și prezintă publicului relația pe care a dezvoltat-o cu acest mare om politic, relatând inspectarea sa de către ministrul I. G. Duca.

Redau în cele ce urmează mare parte din articol, pentru a aduce în fața cititorilor imaginea lui Ștefan Ricman ca tânăr învățător. Venise ca ministru al instrucțiunii publice în 1914. Îl cunoscusem și mă cunoscuse cu câțiva ani înainte, pe când se afla în fruntea centralei băncilor populare. Ne vedeam des. Mă aprecia și-l iubeam. Îl iubeam cu pasiunea și devotamentul tinereții încurajate, atunci când primele ei avânturi sunt luate în seamă și sunt stimulate de cei mai mari.

Pe vremea aceea învățătorii aveau alt câmp de activitate decât cei de astăzi. Pe vremea aceea noi nu ne tocmeam entuziasmul tinereții la ușa prefecturii pentru câte un loc în consiliul județean sau pentru postul de „primar central” ca acum, după război. Lupta noastră de întrecere era și atunci pasionată, dar către alte obiective: în activitatea intrașcolară care să dea la examenele de fine

de an un procent de absolvenți mai mare și cu medii mai ridicate, care să avem biblioteci sau muzee școlare mai bogate, care să avem un mobilier mai frumos, un local mai curat, o grădină mai bine cultivată, care să dovedim în conferințele școlare o mai competentă pregătire didactică, expusă într-o formă cât mai literară.

În activitatea extrașcolară pe tărâmul cooperației, ne luam la întrecere care izbutea să cucerească într-o mai mare măsură încrederea satelor, solidarizând plugarii în jurul cooperativelor de consum, al băncilor populare sau al obștilor sătești, contribuind astfel la înflorirea economiei naționale și cultivând spiritul de înfrățire și de ajutor mutual între săteni.

Toate acestea, ca să dobândim buna apreciere a șefilor noștri, care se rezuma la o mulțumire oficială la sfârșitul anului, la un proces-verbal de inspecție ceva mai elogios și eventual la o distincție ministerială.

Într-o astfel de luptă frumoasă de întrecere mă găseam eu, la Vișina Veche, cu admirabilii mei camarazi de la Vișina Nouă, frații Constantin și Florea Rădulescu (acesta din urmă, actual președinte al Asociației corpului didactic românățean) a căror lăudabilă și exemplară activitate școlastică, precum și conduită cetățenească îmi serveau drept exemplu și emulație, ei fiind mai vechi în învățământ decât mine.

Aveau între altele, acești eminenți camarazi și prieteni ai mei, un muzeu școlar de pomină în județ, realizat atât prin sacrificarea modestei lor pungi de dascăli săraci și insufici-

ent plătiți, cât și prin dexteritatea ce și-o căpătaseră, atingând perfecțiunea în meșteșugul împăiatului păsărilor și animalelor.

Ministrul școalelor, defunctul I. G. Duca îi cunoștea, îi aprecia mult pentru activitatea lor intra și extrașcolară și le dăduse „Răsplata Muncii” la amândoi. Sinceritatea e frumoasă. De ce să ascund dar că, în mic, gloria celor doi Miltiade de la Vișina Nouă, nu lăsa pe Temistocle de la Vișina Veche să doarmă. Munceam zi și noapte cu o râvnă fanatică. Conduceam, extrașcolar, cele mai puternice instituții cooperative din județ: banca populară și sindicatul agricol din această bogată și frumoasă comună iar intrașcolar, cu concursul frățesc al Răduleștilor înjghebasem și eu un frumos muzeu școlar, o tot atât de frumoasă bibliotecă (...).

Aflu că ministrul nostru face vizite în județ. Așezat cu școala în drumul cel mai bățut, pe șoseaua națională, eram sigur că nu voi fi ocolit, ceea ce s-a și întâmplat. După ce s-a minunat de buna stare a localului nou și a mobilierului, cercetând și gradul de cunoștințe al școlarilor, se întoarce sprinten ca o cintează, așa cum era în firea lui, către mine: „Te-am văzut în școală, vreau să te văd și în casă”. Locuiam în clădirea vechiului local, în aceeași curte. Mergeam fericit, cu pălăria în mână, pe lângă el, încredințat dinainte că, în modestele mele încăperi dacă nu va găsi nimic de preț, va găsi o desăvârșită rânduială și curățenie. (...)

Toamna, „Buletinul oficial” din luna noiembrie publica și nume-

le meu printre ale acelor pe care acest vrednic și inimos urmaș al marelui Haret înțelegea să-i îndemne la muncă, oferindu-le medalia „Răsplata muncii clasa a II-a” pentru sânguințele lor. Eram cel mai tânăr dintre ei. N-aveam nici definitivatul.

Așa știa Ion G. Duca să răsplătească pe cei pe care avea prilejul și posibilitatea să-i aprecieze direct, prin ochii lui proprii.

Mai târziu, resortul excepțional al lui însuși l-a împins la situații și răspunderi tot mai înalte (...). Punând punct aici amintirilor acestora frumoase, depun și o lacrimă stoarsă din cea mai curată duiosie, pe mormântul acestui suflet excepțional, care n-a putut săvârși niciun rău nimănui din propria lui pornire.

Nu a trecut mult timp de la inspectarea de către I. G. Duca relată mai sus și anul 1916 a adus două mențiuni despre Ștefan Ricman în presă. Mai întâi în 28 februarie 1916 *Monitorul oficial* a publicat un extract de pe actul constitutiv al federației băncilor populare din județul Romanați, în care sunt enumerați și cei 16 membri reprezentanți ai băncilor populare respective, între ei și Ștefan Ricman din Vișina. Activitatea economică a fost afectată de faptul că în august 1916 a început războiul. La fel și viața personală a tuturor, mobilizați sau nu, inclusiv a lui Ștefan Ricman. Nu știu când s-a prezentat la unitatea lui și activitatea pe front, cert este că în *Gazeta Transilvaniei* din 29 octombrie 1916 s-a publicat articolul *Lista ofițerilor și subofițerilor români căzuți în captivitatea noas-*

tră, listă în care este notat și numele Ștefan Ricman, sublocotenent la 59 Infanterie, Vișina (Romanați). Așadar, a fost mobilizat și după câteva luni a ajuns prizonier împreună cu mulți alții din zonă, după cum indică lista, fiind în momentul publicării internați la Hațeg. Există foarte multe mărturii de război, mulți participanți și-au publicat jurnalele sau memoriile și este posibil ca, verificând textele respective, să-l găsim menționat pe Ștefan Ricman și să aflăm amănunte despre acea perioadă și contribuția lui la război. Nu am identificat astfel de memorii de război, dar am găsit însemnări despre ce s-a întâmplat acasă, la Vișina.

Însemnările lui Ilie Constantinescu, publicate de Paul Emanoil Barbu cu titlul Însemnările, memoriile și corespondența profesorului Ilie Constantinescu referitoare la campaniile din 1913 și 1916-1917, au prezentat informații despre staționarea trupelor din care făcea parte Ilie Constantinescu la Vișina, între 27 august și 6 septembrie 1916. În acele zile, când timpul i-a permis, Ilie Constantinescu a fost în două-trei rânduri, pe la școală, de vorbă cu învățătoarele: soția lui Ricman și d-ra Eleonora L. Ionescu. Într-o zi, probabil 28 august, am făcut ceva muzică cu ofițerii în școală. Într-o zi am făcut ceva lecții de istorie cu d-ra Ionescu, care dă examen (...) latină cu Ricman V. Așadar avem mărturia lui Ilie Constantinescu că soția lui Ștefan Ricman în acea perioadă a locuit și profesat la Vișina, iar mezinul familiei, Vasile Ricman, a studiat latină cu Ilie Constantinescu. Au fost menționați într-o scrisoare și Natalia

Ricman, mătușa lui Ștefan Ricman, și preotul (Nicolae Ricman) care găzduia un preot refugiat din Moldova. Însemnările au fost scurte, dar ating scopul meu de a afla noi mărturii despre familia Ricman.

Universul din 1 martie 1923 a tipărit un mic articol despre întruniri ale studenților la Caracal și împărțiri de manifeste pentru a atrage populația de partea lor. La sala *Apollo* a fost o întrunire a părinților, care și-au exprimat punctele de vedere. Ionel Ricman a fost nominalizat în articol ca student, iar Ștefan Ricman pentru că a vorbit din partea părinților.

După 1923 avem câteva articole referitoare la Ștefan Ricman, care pot fi încadrate în următoarele direcții: politică, cooperatie, literatură și menționarea lui ca personalitate publică locală, pe care le voi reda cronologic.

Viitorul din 11 noiembrie 1925 a publicat articolul *Congresul P.N.L. din Romanați*, congres care l-a ales ca șef de organizație pe I. G. Duca, iar numele lui Ștefan Ricman apare printre alte numeroase nume în lista comitetului executiv. Adunarea, ținută la teatru, a avut ca vorbitori, bine primiți și aclamați, pe I. G. Duca, ministru de externe, senatorul Jean Popescu, Istrate Micescu, I. D. Ianculescu, N. Voiculescu, Soreanu și alți parlamentari și a fost urmată de o manifestație de stradă și de un banchet cu peste 400 tacâmuri în saloanele clubului liberal. Evenimentul prezentat în articol, alegerea în comitet, atmosfera și entuziasmul probabil l-au impresionat pe Ștefan Ricman.

Tot în *Viitorul*, în 14 noiembrie 1925, s-a publicat articolul *Manifestațiile culturale la Caracal*, în care au fost amintite trei momente deosebite pentru școală: inaugurarea liceului „Ioniță Asan”, a școlii numărul 3 și punerea pietrei fundamentale pentru școala normală, în prezența miniștrilor Angelescu și I. G. Duca. După cele trei evenimente enumerate în subtitlu și prezentate în articol, se continua lista de activități a oficialităților, care vizitează liceul de fete și școala profesională de fete, condusă de Maria Șt. Ricman. Acest articol care o menționează pe soția lui Ștefan Ricman nu este singurul, ea mai este amintită și în *Viitorul* din 24 iunie 1927, în *Scrisori de la Caracal*, ca organizatoare a unei expoziții cu lucrări ale elevelor de la școala profesională de fete, unde activa. Aflăm și că a reprezentat în consiliul orașului învățământul profesional (*Monitorul oficial* din 12 mai 1926). În 31.03.1931 numele îi apare în *Monitorul oficial* în lista celor cu definitivări etc.

Revenind la Ștefan Ricman, numele lui a apărut într-un articol din 1927, *Vești din Caracal*, publicat în *Viitorul* în 7 iunie, în care au fost punctate activități precum: inaugurarea monumentului eroilor, sărbătorirea zilei eroilor, o conferință despre cultul eroilor, urmată de dansuri, coruri etc. și de un concurs la regimentul de călărași, curse cu premii pentru care au alocat bani autoritățile, dar și particulari, între aceștia și Ștefan Ricman, cu contribuția de 500 lei.

În 24 ianuarie 1928 *Viitorul* a publicat articolul *Întrunirile partidului liberal din județul Romanați*, în care s-au enumerate localitățile unde au fost întâlniri, personalitățile participante, probleme discutate, Ștefan Ricman a fost nominalizat de patru ori în articol.

În 20 iulie 1929, în *Universul* s-a publicat cu titlul *Monografia județului Romanați* un articol din care redau un fragment: Nu prea ne cunoaștem țara. E un trist adevăr. Iată de ce lucrările de monografie, fie că e vorba de județe sau de orașe, sunt întotdeauna binevenite. „Monografia județului Romanați”, întocmită cu multă sârguință și conștiinciozitate documentară, de domnii Șt. N. Ricman, dr. F. Iosif, V. Enescu și Paul Constant, umple un gol simțit în acest fel de literatură științifică. Cele aproape 500 de pagini ale lucrării cuprind întreaga viață a Romanaiilor, începând cu prețioase indicațiuni istorice și arheologice, spre a sfârși cu datele cele mai recente. (...) Practic „Monografia județului Romanați” a domnului Ricman reprezintă un admirabil repertoriu de date recente și exacte despre fiecare comună sau plasă, despre toate întreprinderile locale, despre comerțul și agricultura românățeană. Chiar dacă lucrarea are și minusuri, nu există monografie în localitățile din fostul județ Romanați care să nu facă referire la lucrarea lui Ricman, ceea ce vorbește de la sine.

În *Analele Academiei Române* s-au publicat informații despre ședința ordinară din 16 ianuarie 1931, în care s-au centralizat propunerile de

publicații pentru premii la diverse secțiuni. Între propuneri a fost nominalizată și lucrarea despre Romanați realizată de Ștefan Ricman și colaboratorii săi.

În anul 1932 i-am găsit numele în trei articole, toate referitoare la activitatea politică. De data aceasta constatăm că nu mai are simpatii liberale, ci este sub influența lui Octavian Goga. În Dimineața din 9 aprilie 1932 s-a publicat articolul Întrunirea Partidului Poporului sub președinția domnului O. Goga la Caracal. În articol s-au menționat ruptura dintre mareșalul Averescu și Octavian Goga și faptul că grupul de la Caracal l-a urmat pe poet, între susținători fiind și Ștefan Ricman. Atât el, cât și alții au exprimat diferite poziții și puncte de vedere. La final s-au citit telegramele de omagiu expediate regelui și domnului Goga.

În luna iunie 1932, pe data de 16, în Curentul, și pe 30, în Lupta, s-au publicat articole cu tematică electorală. Articolul din Curentul, Capii de listă ai partidului național-agrar, doar enumeră județele, urmate fiecare de persoana care deschidea listele electorale, iar apoi s-a revenit la câteva județe, între care și Romanați, și s-au dat mai multe nume de pe liste, între ele descoperind și numele lui Ștefan Ricman. Articolul din Lupta este de dimensiuni mai mari și redă în amănunt, pe o jumătate de pagină, campania din Romanați. Titlul este lung și s-a dorit de impact: Bătăușii dlui Goga maltratează pe jandarmi și funcționarii Statului. El este urmat de subtitluri ca: Ce s-a petrecut la Rusăneștii de Jos și Vișina, Barbaria

de la Brâncoveni Romanați, Cădății gogiști trimiși în judecată pentru lovire și ultraj, De la trimisul nostru. Articolul relatează trecerea echipei lui Goga, în automobile în care aveau manifeste, prin Cilieni și Rusăneștii de Jos, înainte de a vizita Vișina, apoi Jieni, Scărișoara, Brâncoveni etc. și versiunea puterii despre agresiunile comise de echipa de campanie a lui Octavian Goga. Din echipă făcea parte și Ștefan Ricman, numele lui apare de 7 ori în articol. S-au relatat chestiuni grave, petrecute la Brâncoveni: Ianculescu a trântit un jandarm, Ricman l-a dezarmat, iar Mateescu s-a pus cu genunchii pe el. Articolul a publicat fotografia jandarmului agresat și certificatul medical și s-a încheiat cu rechizitorul parchetului tribunalului Romanați, urmând ca justiția să se pronunțe.

În 11 ianuarie 1933, în Dimineața s-a publicat la rubrica Dimineața în țară un articol cu titlul Întrunirea antirevizionistă de la Caracal. Adunarea a fost o reacție la revizuirea tratatelor, solicitată de maghiari, și s-a bucurat de un public numeros, din care puțini au putut pătrunde la teatru, unde s-au ținut discursurile. Au participat șefi ai organizațiilor politice, culturale și naționale, vorbitorii au fost nominalizați și citați, între aceștia Ilie Constantinescu i-a reprezentat pe țărăniști, Ionel Veleanu pe liberali, Basarab Brâncoveanu pe agrarieni, Oteteleşeanu pe averescani, iar Ștefan Ricman – partidul național agrar. A fost nominalizat între vorbitori și domnul doctor Vasile Ricman, dar lista e mai lungă, cuprinzând fețe bisericești și alte persona-

lități, între care Florea Rădulescu, reprezentantul învățătorilor etc. La începutul și la finalul adunării s-a manifestat pe străzile orașului. În 9 februarie 1933, în *Dimineața* s-a scris la rubrica *Dimineața în țară – Caracal*, cu subtitlul *Un interesant proces de presă*, despre faptul că Ștefan Ricman a fost acuzat de calomnierea unui medic în ziarul *Vremea*. Ștefan Ricman a fost declarat nevinovat deoarece atât martorii, cât și instanța au confirmat faptele, deci era vorba de o realitate, nu de o calomnie. Tot în acel text cu noutăți caracalene s-a menționat, în contextul alegerilor protopopiale pentru alegerea consiliului, numele lui Ștefan Ricman ca reprezentant al Caracalului, alături de numele reprezentanților unor comune din Romanați.

În anul 1933 Octavian Goga a fondat *Țara noastră*. În noua publicație a existat un articol în care a fost menționat Ștefan Ricman ca autor al *Monografiei județului Romanați* și i-a fost publicat un articol. În 4 iunie 1933 s-a tipărit despre monografie, apreciată astfel: *un material disciplinat, științific, cuprinzător, face un imens serviciu tuturor celor ce vor să cunoască în trăsături exacte trecutul și prezentul acestui colț de pământ*. Articolul lui Ricman a fost publicat în 14 septembrie la rubrica *Viața provincială* și s-a numit *Cum privește presa din provincie întrevăderea Goga Mussolini*. El a informat prea puțin, în schimb a făcut apologia celor doi. La Goga s-a referit cu termenii *copilul cel mai bun al nației*, la Mussolini: *minte genială, voință inflexibilă, ener-*

gie inepuizabilă, iar apologia nu se rezumă la atât, dimpotrivă.

Cumva evoluția lui Ștefan Ricman reflectă evoluția societății interbelice. Eu preferam normalistul sârguincios sau învățătorul ambițios apologetului celor doi politicieni. Evident că nu am trăit în acea epocă și nu știu ce aș fi făcut eu atunci, iar cine a spus că istoria ne învață că nu învățăm din istorie a spus o vorbă mare, așa că nu mai emit judecăți și revin la biografia lui Ricman. Nu pot totuși să nu constat situația delicată din decembrie 1933, când fostul ministru, care l-a vizitat, inspectat, apreciat și cu care avusese o relație de mulți ani a fost asasinat de cei cu care se întâlnea în opțiuni politice. O parte din el se identifica probabil cu Duca, o alta cu noua mișcare, fratele lui, Ion, clar a optat pentru mișcarea legionară, căci a purtat insignă cu imaginea nicadorilor și a fost reclamat pentru asta (*Universul*, 3 martie 1936).

În 1934 Ștefan Ricman a publicat un text literar în *Adevărul literar și artistic* în data de 22 iulie. E vorba de o povestire intitulată *Moș Petre Broboană, în care, cu farmec, talent și nostalgie, evocă timpuri mai vechi, când traiul oamenilor era după alt ritm și alte rosturi, dar în aceleași locuri, zona văii Oltului*.

În 5 decembrie 1935, în *Universul* s-a relatat despre *Sărbătorirea zilei de 1 Decembrie* pe o pagină, în care au revenit câteva rânduri și prezentării manifestărilor de la Caracal. Aflăm că a început comemorarea la 9:30 cu cântece patriotice cântate pe străzile principale de elevi și public, apoi a

fost o adunare a *Ligii Antirevizioniste Române*, iar apoi un spațiu generos a fost rezervat enumerării personalităților, începând cu Ștefan Bibian, primarul orașului, și continuând cu multe alte nume, între care și cel al lui Ștefan Ricman, identificat ca publicist. Sunt prezentați apoi cei ce au susținut cuvântări: președintele tribunalului, reprezentanți ai partidelor, între care profesorul și colecționarul Ilie Constantinescu din partea PNȚ, reprezentantul cadrelor didactice Dumitru Tudor, atunci profesor la Caracal, ulterior cercetător și istoric specialist în istorie romană etc., uneori fiind menționată și câte o idee din respectivele cuvântări.

În 1936 Ștefan Ricman a publicat un alt text literar în *Adevărul literar și artistic* în data de 29 martie. S-a numit *La treerat* și într-un stil cuceritor și cu umor a evocat realități vechi din ograda țărănească: copiii ce păzeau orășaniile să nu strice șirele de grâu, caii și ceva filozofie despre rasa lor, dar și realități noi: batoza, vaporul, cureaua care cade, mecanicul, fochistul și așa-l atrage pe cititor cu totul în scena de viață țărănească.

Universul din 27 august 1938 a publicat articolul *Foștii absolvenți ai școlilor cooperatiste din Romaniți sărbătoresc 25 de ani de la absolvire*, în care numele lui Ștefan Ricman apare de două ori. Întâlnirea celor peste 100 de participanți a avut loc la sediul Federației *Dacia*. S-a mers la biserică, unde au avut loc un parastas și o slujbă pentru colegii decedați și s-a luat masa în comun la restaurantul din parc, prilej pentru discursuri și discuții în care Ștefan Ricman a

fost implicat, dat fiind că ocupa funcția de director al Federației *Dacia*.

În decembrie 1938 avem un alt moment plăcut: eliberarea ce a urmat după o perioadă grea: internarea într-un lagăr. Articolele ce menționează lista celor 131 de persoane eliberate au fost aproape identice. Au fost publicate pe 23 decembrie, cel din *Neamul românesc* s-a numit *Punerea în libertate a internaților din lagărul de la Vaslui*, iar cel din *Curentul*: *131 foști legionari au fost puși în libertate*. În ambele articole lista a fost deschisă de profesorul universitar Nae Ionescu din București și au urmat restul: preoți, avocați, învățători, funcționari, jurnaliști, diverși meseriași, între aceștia și Ștefan Ricman, proprietar din Caracal și fratele lui, Ion Ricman, avocat din Corabia. În data de 24 decembrie același text l-a publicat și *Timpul*, cu același titlu ca *Neamul românesc*.

În 1939, în *Timpul* din data de 25 octombrie s-a publicat articolul *Alte desolidarizări de la mișcările subversive*, având subtitlul *Scrisori primite de d. ministru al ordinii publice*, care a prezentat o listă de persoane, între care și Ștefan Ricman, agricultor, str. Golești 12, Caracal, la final făcându-se precizarea că respectivii au fost scoși de sub urmărire. Același articol, dar cu titlul *Noi persoane care se desolidarizează de mișcările subversive* s-a publicat în aceeași dată în *Curentul* și o zi mai târziu în *Universul*. Pe 31 octombrie, o nouă listă, în care apare Ion Ricman, avocat, Corabia, a fost publicată în *Curentul*, *Neamul românesc* și *Timpul*. Și aceste articole se încheie cu precizarea că persoanele din listă sunt scoase de sub ur-

mărire, iar la început s-a precizat că, inspirați de articolele anterioare, cei din listă au adresat și ei scrisori de desolidarizare.

Situațiile din 1938 și 1939 s-au repetat în 1940. Atunci articole au publicat: *Universul*, în 17 martie, articolul *Mărturisire de credință din partea foștilor membri ai fostei mișcări legionare*; *Curentul*, în 17 martie, articolul *Uniți în jurul M. S. Regelui, toți foștii fruntași legionari se încadrează în noile orânduirii politice ale țării*; *Mărturisire de credință față de Tron*; *Apelul pentru foștii camarazi*; *Timpul*, în 17 martie, *Mărturisire de credință din partea foștilor membri ai fostei mișcări legionare și Neamul românesc*; în 18 martie, *Mărturisire de credință din partea foștilor legionari*. Și în acest caz articolele au fost foarte asemănătoare. Între persoanele din listă au fost cei doi frați Ricman, de această dată Ștefan Ricman fiind notat ca moșier.

Ion Ricman a deținut de la 21 octombrie 1940 la 25 ianuarie 1941 funcția de primar în orașul Corabia. Articolul din 2 noiembrie 1940 din *Universul*, cu titlul *Conferința administrativă la Prefectura Romanați*, a enumerat oficialii momentului, deci și pe el.

În lucrarea *Mișcarea legionară în Romanați (Documente)*, publicată în 2021 de Tiberius Domozița-Romanați, numele lui Ion Ricman apare de multe ori, la fel și cel al lui Ștefan Ricman. Una dintre mențiuni este într-o declarație a unui comisar, Nicolae Dănulescu despre inventarul bunurilor de la clubul din Caracal al partidului *Totul pentru Țară*, prilej

cu care scrie: *pentru lămurirea acestei chestiuni ar fi bine să fie întrebat și domnul Ștefan Ricman, fruntaș legionar din acel oraș*. Documentul din 1940, referitor la inventarul făcut în 1938, când Carol al II-lea a interzis partidele, este încă un indiciu pentru poziția politică a lui Ștefan Ricman.

În 1943, în *Viața*, publicație ce l-a avut ca director pe Liviu Rebreanu, a publicat în 16 iulie un articol amplu cu titlul *Extraordinara viață a lui Carol al XII-lea*. În articol Ștefan Ricman face o pledoarie pentru Voltaire, autor cu stil, limpezime și frumusețe clasică și pentru Carol al XII-lea și evidențiază faptul că încă de la publicarea ei de către Voltaire cartea a fost tradusă în mai toate limbile europene, în engleză chiar în opt ediții, iar la noi nu s-a acordat atenție nici autorului, nici prințului suedez. A revenit apoi asupra destinului deosebit al conducătorului Suediei, pe care-l considera un titan al voinței, iar despre lucrare a scris că *încătușează cititorul*. Pentru a fi convingător în invitația la lectură, îl compară pe Voltaire cu alți autori care au scris neverosimil de romantic sau didactic, subliniindu-i superioritatea, iar apoi arată că mari personalități, exemplificând cu Alexandru Macedon, au ajuns să aibă destine excepționale tocmai pentru că în copilărie au avut o carte de căpătâi cu astfel de eroi, în cazul lui Macedon *Iliada*, și invită tinerețea să facă evanghelie din *Istoria lui Carol al XII-lea* de Voltaire. Finalul articolului conține și textul: *Toate popoarele privesc astăzi pline de admirație și stăpânite de râvnă la formidabila putere armată a Germaniei, animată*

de cel mai viguros spirit războinic (...) s-a demonstrat până la evidență cea mai naturală dintre legi: dreptul la viață al celui mai bine înzestrat, text care-i dezvăluie opiniile politice.

În 17 iulie 1943, tot în *Viața*, Ion Potopin a publicat articolul *Ștefan Ricman, un traducător al lui Voltaire*, în care prezintă opinii despre opera lui Voltaire, apoi a scris că a avut în mână manuscrisul cu traducerea, i-a subliniat calitățile, a apreciat autorul drept *sobru om de litere ce trăiește undeva la o podgorie din inima Romaniților*, căruia îi e nespus de greu să se smulgă din peisajul lui favorit și a invitat editorii să tipărească lucrarea, făcând astfel un act de cultură și de naționalism.

În data de 14 decembrie 1949, în *Universul* s-a publicat anunțul: *Adânc îndurerata soție Maria, împreună cu întreaga familie, aduce la cunoștință prietenilor și cunoscuților parastasul de 40 de zile al celui care a fost Ștefan N. Ricman, decedat la 3 noiembrie. Parastasul va avea loc marți, 13 decembrie 1949 la Caracal.*

Ion Ricman, fratele mijlociu, care a făcut politică legionară în perioada 1932-1941, a sfârșit ca deținut politic la Văcărești în 1953. Având o sănătate șubredă, nu a supraviețuit decât un an în regimul de detenție.

Vasile Ricman, fratele mic, a fost mai puțin menționat în presă. Nu se știe mai multe despre el, dar biografia fiului vorbește despre politica tatălui. Astfel, Dumitru Botar îi face o prezentare în *Fiii Romaniților* lui Radu Ricman, cel ce a ajuns directorul spitalului psihiatric de la Gătaia, specialist de prestigiu și autor a nu-

meroase studii. Înainte de a-și construi cariera, a fost (după terminarea liceului în 1952) strungar rectificator, conducător și mecanic auto, tehnician de măsurători. Abia în 1955 a fost acceptat ca student în Timișoara, iar după absolvire a fost, între 1961-1965, medic la Vădăstrița. Acest parcurs profesional vorbește de la sine celor ce cunosc epoca.

Am parcurs presa centrală (numele i-a apărut adesea în *Vremea și alte publicații locale*). Mult, puțin, atât a reușit presa să redea din destinul lui Ștefan Ricman.

În arhive s-a păstrat tabelul mobilizațiilor în Războiul Balcanic din 1913 și numele lui Ștefan Ricman figurează în acel tabel. Așadar a participat la două războaie, a trăit în lagăr la Vaslui, a cunoscut direct criza economică interbelică, Al Doilea Război Mondial și anii de instalare a comunismului. Moartea survenită la finalul anului 1949 l-a scutit de a fi martor la arestarea și apoi decesul fratelui în închisoarea Văcărești și de alte orori ce începuseră deja și au continuat. Activitatea lui a fost diversă, categoric a fost un om implicat, un om al timpului, care i-a cunoscut pe Duca, pe Goga și mulți alții, care a gândit, scris, acționat, tradus și poate chiar trădat, dacă nu altceva, simpatiile liberale inițiale...

Să ne bucurăm, prin urmare, de vreme, indiferent cum este aceasta, dar mai ales de vremurile totuși blânde. Alții nu au avut parte de ele.

critice

■ Maria IONICĂ

Arta compromisului, de Ileana Vulpescu

**Veritabil document despre societatea
românească ante și postdecembristă (I)**

Continuând să publice și la începutul veacului următor¹, Ileana Vulpescu (1932-2021) a fost și rămâne una dintre cele mai cunoscute scriitoare din România celei de-a doua jumătăți a secolului XX. Debutase în 1966, cu o povestire apărută la revista „Familia”, dar cartea care a impus-o ca prozatoare a fost romanul *Arta conversației*, din 1980. Fusese un adevărat *best-seller* înainte de 1989, cu toate că viața/ povestea doctorei Sînziana Hangan – femeie divorțată, cu două fete (Maria, rodul căsniciei cu scriitorul Alexandru Bujor, și Ana, făcută cu un bărbat însurat) – nu se încadra deloc tiparelor morale de atunci. Deși s-a consacrat în perioada comunismului, autoarea a găsit modalități de a se exprima autentic pe calea scrisului, eludând rigorile cenzurii.

Trimițând și prin titlu la *Arta conversației* (care a avut mai multe reeditări, încă din 1983 bucurându-se de succes și varianta dramatizată a operei), sub semnătura Ilenei Vulpescu a apărut în 2002, la Editura „Tempus”, romanul *Arta compromisului*. Pe lângă faptul că există cel puțin un personaj-liant – Sînziana Hangan, sunt și alte elemente marcând inconfundabila amprentă a scriitoarei: sinceritatea și

profunzimea observațiilor, naturalețea și claritatea expresiei, insolitul paralelismelor etc. De altfel, numeroase exemple de oralitate amintesc mentalitatea și vorbirea din spațiul rural oltenesc în care s-a format prozatoarea, înțelepciunii zicalilor populare („eu mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiul”/ „cine poate oase roade”/ a mânca o vreme cu cineva „un blid/sac de sare”), alăturându-i-se plasticitatea unor noi construcții lingvistice (a lăsa „fără piuit”, „morcovit”/ supărat ș.a.) și termeni recent puși în circulație (*disidenți*, *emanați* ș.a.).

Înzestrând-o cu profunzime în gândire, onestitate, spontaneitate și expresivitate în scrutarea lumii dimprejur, autoarea împrumută eroinei centrale unele atribute bio-spirituale specifice propriei personalități, astfel că aceasta se ghidează după anumite valori morale, la loc de cinste fiind corectitudinea. Aflată la vârsta a doua (50 de ani), „vârsta judecății”² – cum se autopersiflează, Sînziana este o femeie puternică, îndeosebi în primul roman, când își asumă un statut marital stigmatizat, înfruntând prejudecățile epocii cu o căsnicie ratată, din care a rămas cu o fată, la care s-a adăugat o altă copilă – „din flori” (se

¹ Ultima carte a Ilenei Vulpescu: *Noi, doamna doctor, când murim?*, 2012.

² Născută în 1932 (Bratovoști-Dolj), în 1989 autoarea era aproape de vârsta eroinei/eroinelor sale.

autopersiflează ea) – rodul unei iubiri neoficializate după tipic. De altfel, în cercul ei de cunoștințe puține sunt cuplurile care justificau instituția căsătoriei, cum erau, de exemplu, soții Stein, care „îmbătrâniseră frumos, la trup și la minte”.

Structurate în 14 capitole, cele 208 pagini ale cărții vizează prioritar societatea românească de după 1989, revoluția/ *loviluția* / „sau ce fusese” și ce-a urmat după aceea, precum și teme vizând relațiile interumane: iubirea, familia, maternitatea etc.

Dacă în *Arta conversației* lumea de atunci se reflecta prin viziunea doctoriței Hangan, aceeași femeie educată, cultă și sensibilă este surprinsă în avalanșa evenimentelor care au bulversat societatea românească din și după 1989. Dincolo de arhicunoscuții protagoniști ai scenei politice din acea vreme (Iliescu, Roman, Mazilu etc.), institutul de cercetare în care lucra Sânziana oferea posibilitatea introducerii unei bogate și variate galerii de tipologii umane, cu vizibile trimiteri la realitatea istorică.

Ar putea părea obositor și greu de urmărit numărul mare de personaje (balzacianism?!), dar diversitatea lor, precizia conturării identității fiecăruia contribuie la creionarea mediului socio-familial, cultural și, mai ales, politic, cartea fiind printre primele evocări literare a ceea ce s-a întâmplat atunci în România, când revoluția „transmisă în direct” a uimit o întreagă lume cu toate inconsecvențele, derapajele și monstruozițiile ei.

Arta compromisului se deschide cu un amplu monolog al eroinei, care-și privește parcursul existențial, brodându-l cu multiple inserții lamentar-aforistice: „M-am măritat odată, îndrăgostită fiind. Aveam nouăsprezece

ani, săraca de mine. Și pân-atunci nu mă plimbam cu nimeni de mână. Perioada romantică o sărisem. O ratasem. Amorul meu începea cu sfârșitul. [...] Orfană de tată, mort pe front, crescută-n greutate, mereu flămândă, mereu dezamăgită de colegi, de profesori, de vecini, coaptă la soarele sufocant al stalinismului, speriată să nu rămân fată bătrână, m-am măritat degrabă”. Recunoaște că a „pornit-o în viață cu stângul”, căsătorindu-se timpuriu („când s-a stins vâlvătaia a rămas doar cenușă”), în cei trei bărbați din viața ei sentimentală iubind de fapt „închipuirea” ei despre aceștia. Fire analitică și cu dezvoltat simț critic, Sânziana tânjește după timpurile apuse în care i-ar fi plăcut să trăiască.

Bine conturate sunt și alte personaje feminine, multe împărtaşind aceeași „insatisfacție față de propria viață, față de mediul înconjurător, care nu era exemplu de virtute și, în mare parte, nici de competență, de regimul politic pe care nimeni nu mai dădea nici două parale”.

Confesiunea debutează *ex abrupto*, în atmosfera de ședință, la care au fost „invitați”, cum se obișnuia, și „nemenbrii” de partid. Scena este imediat populată de „oamenii muncii din Institut”. Lipseau doar profesorul care „abia-și trage sufletul la *Elias*” și amanta lui – „marea noastră specialistă în SIDA”. Imaginația doctoriței e de nestăvilit: „Otilia stă de-o parte a patului, doamna Profesor, de cealaltă. Când o muri, săracul, o să-i închidă probabil una un ochi, alta ălăalt ochi. Iar el o să scape de-amândouă. Minte, săracul, a avut, dar n-a fost toată bună. În materie de femei – n-a avut nici cât o bibilică”³.

³ La înmormântarea acestuia, în a patra zi de Crăciun (1989), pe lângă „cele două

Era una dintre ședințele la care pretutindeni în țară se ridica câte unul, absolut *spontan*, declamând: „la următoarele alegeri propun să fie ales în continuare secretar-general al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu”. Unii aprobă dând din cap, alții schițează un zâmbet discret, „Sânziana Hangan simți aceeași pâclă în suflet și-n creier”...

În general, „lumea picotea liniștită”⁴, în timp ce Suzana Priboianu „își făcea socotelile bănești”, Anișoara Grigorescu era „absorbită de-un roman polițist”, pe când unii ca Luluța Gămulea *băteau câmpii*: „Nu era ședință de vreun fel la care să nu ia cuvântul, având marele dar de-a vorbi fără să spună nimic. Nicidecum din prostie, ci dintr-un fel de viclenie a țărânului care face pe neștiutorul, ca să vadă ce dă din ăla care se crede mai deștept decât el”.

La nemulțumirile generate de societatea în care trăiesc, pentru unii se adaugă drame familiale, cum este a Luciei Rachieru, al cărei chip („fața trasă și căzută, cu-o resemnare în ochi”) poartă amprenta suferinței pierderii fiului într-un accident. Nu este agreabilă nici prezența Sidoniei Pușcaș, „ardeleancă până-n măduva oaselor, permanent respinsă de maleabilitatea și de spiritul de compromis al regătenilor”. În antiteză, sunt și personaje ca Valeria Stoianovici, „deșteaptă, spontană, ironică, fără stare, chiulangioaică, știind perfect să-și facă relații, să se pună deci bine cu cine trebuia”. Și nu e

de mirare că apar tensiuni între angajații în care *Sidi* vedea „întruchiparea tuturor defectelor balcano-regătenești”, deși, tăinuind „tristeți moștenite”, mulți se adaptează oportunismului balcanic („tăcem și vorbim tot prin semne”). Căci în societatea comunistă „fiecare se prefăcea cum putea: unii – pentru a se afla în fruntea bucatelor, alții – pe la mijloc, majoritatea – pentru a supraviețui. Înghițitul limbii și cusutul gurii, pentru a nu-și primejdui libertatea și cariera se numărau printre convențiile” pe care mai toți și le impuneau. O bursă în Rusia, „echivalentă cu trecerea prin Franța în secolul al XIX-lea”, sporea șansele de afirmare în România, unii ajungând în „situații corneliene”, nevoiți să aleagă „între principii și dragoste”, câțiva parvenind și prin căsătoria cu rusoaice.

Romanul surprinde imagini emblematice pentru sărăcia românilor din ultimul deceniu al comunismului: „lumea stând la cozi la te-miri-ce”, magazine în care se intră „ca-ntr-un muzeu”, întuneric, frig etc. Propaganda deșănțată stârnește ironii amare, neputința se decantează în construcții cu rezonanțe aforistice: „Niciodată golul n-a sunat mai tare”, „Motive de ură avea toată lumea”, „Mai rău decât atât?!”. „Păcat că nimic nu ne servește la-nvățat indiferența”.

Dincolo de atmosfera dintr-un institut de cercetare, de comportamente și conversații cotidiene, gesturi aparent banale, obișnuita trăncăneală a colegilor de birou, discuțiile mai mult sau mai puțin *savante* la întâlnirile dintre prieteni, cititorul este introdus și în cercuri selecte/ mondene, în care se stabileau obișnuitele și mult folositele *relații*. Mesele date de marea pianistă Stela Dobrian și avocata Nușa Beldiman „erau modele de ra-

văduve înfrățite”(!) și asistența de serviciu, Președintele Academiei era însoțit de doi mitraliori din trupele anti-teroriste...

⁴ „O trăsătură esențială a tuturor acestora i se părea a fi inapetența de a-l asculta pe celălalt. [...] Înstrăinarea, alienarea despre care se vorbea atâta, începea cu neatenția la spusele celui alt”.

finament și de ingeniozitate”, mai ales că de la Gospodăria de Partid „avea grijă s-o aprovizioneze pe coana Stela prietenul și admiratorul ei, meloman” Petru Grigorescu, fostul vecin, datorită amicitiei căruia avea și ea acces la tot felul de bunătăți, inexistente în magazinele alimentare.

Pe alocuri, planul temporal se ntoarce și spre trecut, înainte și după Al Doilea Război Mondial, când familiile bogate și-au pierdut averile și-au fost prigonite (v. întoarcerea lui Sandu Dragomir din prizonierat), mulți boieri scăpați sau expropiați refugiindu-se pe alte meleaguri. Spectrul sărăciei i-a înspăimântat mai ales pe cei parveniți. Când fata-i telefonează că a invitat-o „un *von* nu-știi-cum” la un castel din Germania, Lenuța Pârcălăbescu, văduvă de moșier, rămasă cu o fată frumoasă, dar „de-o platitudine intelectuală pe măsura mării ei frumuseți” (drept pentru care o trimisese să se *căpătuiască* în Elveția), a răbufnit, pledând pentru un american bogat, deși vârstnic și însurat: „ – Fi-ți-ar *vonul* al dracu’. Fă!, ăștia au pierdut războiul. [...] / Șo pe el, că nu-l faci ciorbă, ce dacă are șazece de ani!... Ce, în toată America nu s-o găsi un avocat să-l divorțeze?”

Au „fugit” apoi din țară și mulți tineri care nu s-au putut conforma rigorilor epocii comuniste și dornici de libertate, ca și cei de după 1989. Dramatică este și soarta părinților și bătrânilor rămași, care îi vizitează când li se mai naște câte-un nepot. Romancierul Alexandru Bujor, fostul soț al eroinei ajunge aproape în pragul depresiei după plecarea fetei lor în străinătate. Îmbărbătat de Sânziana, reia munca în tipografie și scrierea romanului, revenindu-și cu greu, „întocmai ca pirul și ca mai toate buruienile”.

Întrebat ce-i mai fac copiii, amândoi plecați în America, profesorul Albada răspunde: „*Copii de hârtie*: scriu scrisori și trimit fotografii”. Ca și Sânziana, bătrâna Marina refuză să-și urmeze fetele în străinătate: „Locul meu e aici. Nu devii niciodată american sută la sută, ori neamț, ori mai-știi-eu-ce când te-ai transplatat la vârsta judecății”. La fel, Cațafani: „nu mai am răbdare să mă-nvăț cu defectele altui popor”. „Deodată mă trezeam fără biografie”, mărturisește și *americanul* Tudor, fostul iubit al Sânzianei.

Sunt și secvențe în care se întrepătrund cele două planuri social-temporale: exponent al unei prime „generații-ncălțate”, Marcel Suciu, provenit dintr-o familie de țărani cu 10 copii, „mâncând cartea” era „făcut să răzbească” și să se chivernisească. Într-un ascensor de bloc cu patru etaje, Violeta, peste doar o lună devenită „doamna Suciu”, îi zâmbise, „cu toți dinții, aliniați ca soldații la paradă”, tânărului procuror detașat la Cluj. Puterea lui de muncă și ambiția l-au propulsat în ierarhia regimului comunist, de unde privea cu dispreț spre socri a căror avere fusese naționalizată și nici „n-avuseseră minte să plece în ’45”, ca alte neamuri: „când mănânci de la Gospodăria C.C.-ului n-ai dreptul să critici regimul. Și nu uitați că eu, *furnizorul*, dacă nu venea comunismul, aș fi păzit vacile până la moarte”. Puși la punct cu brutalitate și înfricoșați de „gândul la microfoanele pe care le-ar fi putut pune Securitatea prin casele mai tuturor mărimilor sau poate chiar Marcel”, când erau numai ei doi soții Lascu îl etichetau „*ciurda-rul*” pe ginerele parvenit.

Ca la orice înalt demnitar aflat sub „atentă supraveghere ideologică”,

singurele „evadări din cotidian” erau „bețiile rare, dar crunte” din câte-un „*high-life*” tovărășesc pe la vile de la Snagov, sâmbătă seara, urmate de mahmureala de-a doua zi și dresul cu-o ciorbă de potroace, pentru ca luni dimineața să fie drepti, la datorie, gata oricând să se prezinte în fața Tovarășului, care nu prea avea somn”. Cu apucăturile lui grobiene, vizibile și-n „privirea câinoasă și pișicheră asupra vieții și-a oamenilor, [...] se-ncadra perfect între produsele regimului comunist, dar confortabil s-ar fi potrivit oricând, din comuna primitivă până-n post-capitalism”. Finisându-i portretul, Grigore Nicolaescu, conchide „detășat, ca un om de știință care-nfige o gân-ganie într-un insectar”: „un personaj balzacian”.

Evitând impostorii, Sânziana se înconjoară de oameni înțelepți, ale căror vorbe de duh îi rămân în memorie și după ce ei nu mai sunt, căci un alt motiv al tristeților eroinei este dispariția apropiatilor, fie din pricina vârstei, fie din cauza unor boli. Observă cu amărăciune că sunt tot mai puțini cei care pot susține un dialog profund, precum Cațafani – fost demnitar anticomunist, țărănist marcant, care-a ispășit cu vreo 17-18 ani de pușcărie la Aiud, Gherla și domiciliu forțat în Bărăgan „iluzia de a dori mai binele țării”. Multe replici memorabile sunt încredințate și bătrânei Marina care, în spiritul credinței inoculate de mamă încă din copilărie, spune că trăiește „ca și când El ar sta numai cu ochii pe mine”: „omul este condiționat dinainte de-a se naște: al cui fiu este, în ce mediu va trăi, cine-i vor fi vecinii, dascălii, modelele – presupunând că le va avea – țara în care se va fi născut, regimul în care va trăi. Cum să fii liber atâta timp cât depinzi de atâția factori

și când există ființe care depind de tine?”. Concluzia: „Liber ești numai în groapă”.

Scriere complexă, pe nedrept ignorată, *Arta compromisului* este veritabilă carte-document despre o epocă zbuciumată din istoria românilor, vizând deopotrivă condiția umană, societatea, familia, moravuri, relațiile dintre părinți și copii, dintre tineri și bătrâni, cu incertitudini, tristeți, despărțiri, boli, iubiri, regrete etc. Lectura romanului, care induce prin titlu, cum afirmam în preambul, ideea de continuare a *Artei conversației*, poate părea ceva mai greoaie, dat fiind și numărul mare de personaje, fiecare cu *po-vestea* lui de viață, liantul și, de multe ori, *evaluatorul* acestora fiind eroina centrală, al cărei profil intelectual se apropie vizibil de al autoarei. Parcă și destinul nefericit!⁵

Comentariul acestei cărți, captivant de interesante, cu atât de multe aspecte, surprinse cu dezarmantă sinceritate, nu poate fi comprimat în doar câteva pagini de revistă. Nedorind să abuzăm de spațiul tipografic al generoasei noastre publicații, am segmentat recenzia în două episoade, cel de față și un altul așteptând viitorul număr „OltArt”.

⁵ Întrebată când a fost fericită ultima dată, într-un interviu din 2013 autoarea mărturisea: „Chiar nu-mi amintesc. Am și eu scăpările mele. Înseamnă că e demult de tot dacă nu-mi aduc aminte. Cred că fericirea e un cuvânt de dicționar. Sunt momente de mulțumire, e o desprindere de tine, de ceilalți, dar, ca stare permanentă, așa ceva nu există”.

▀ Paul ARETZU

O poveste a vieții

Cartea lui Ștefan Mitroi, „Noi povești ale cerului și pământului” (Editura Hoffman, Caracal, 2025), este una specială. Ea o continuă pe cea apărută în 2021, *Poveștile cerului, poveștile pământului*, și reînvie lumea satului de altădată, văzută din perspectiva copilăriei, când „Era duminică. Orice zi ar fi fost în calendar. Și era primăvară. În orice anotimp ne-am fi aflat.” (Atunci când se bărbiera bunicul). Sunt reunite, având o mare încărcătură afectivă, texte de diferite valori, narrative, lirice, memorialistice, alegorice, reflexive, exprimând nostalgia, emoția căutării (și a regăsirii) timpului pierdut, descoperirea propriei identități, magia jocului și a fanteziei, dorul față de casa de pământ și față de casa din cer.

Eternitatea satului, pe care o definește Blaga, este, de această dată, una trecătoare, alcătuită din zile și anotimpuri, luată mereu de la capăt, purtată pe drumuri prăfuite, neputincioasă la început/ la sfârșit, presărată cu mulți oameni (mama, tatăl, moașa Anghilina, tataie Gheorghe, mamaia Niculina, dogarul Catriș Buzatu – care era cam într-o doagă, doamna învățătoare Bălțatu, fotografia satului, nea Opriș, Mitică al lui Nae...) care, după ce își oferă dragostea, bunătatea, se retrag într-o altă lume, nemaivăzu-

tă. Ne aflăm pe terenul realismului magic, al mitificării spațiului ancestral, în care viața are dimensiunile supranaturale văzute de imaginația unui copil, dar și în sfera speculației livrești,

cu evocarea lui Marin Preda, cu imaginea lui Macedonski velocipedist, cu deplasarea cu diligența a lui Cuza, de la București la Iași, cu deplasarea lui Marin Sorescu, din Bulzești la Craiova, în Carul Mare, cu date documentare pe urmele lui Eminescu, la Viena și la Alexandria, cu admirație pentru iubirea nestrămutată a Doamnei Elena pentru soțul ei, domnitorul Alexandru Ioan Cuza, cu ultima amintire despre Ilderim, nepotul lui Liviu Rebreanu...

Scriitorul realizează ieșiri-intrări în interiorul personajelor, al lucrurilor, multiplicându-le ca între oglinzi paralele. Copilul are o reprezentare animistă, spiritualizată, realitatea este vie, într-o continuă schimbare, bazată uneori pe o logică inversată, putând ieși din cărți, trecând pe neașteptate din concret în ficțiune, în vis, în închi-

puire, oamenii vorbesc cu Dumnezeu, cu lucrurile, cu animalele, cu păsările, sufletele zburdă ca mieii, casele satului sunt ticsite cu sentimente. Amintirea duioasă a mamei, ființă devotată familiei, plină de lumină și de bunătate, stă mereu în centrul cărții. Timpul este reversibil, poate îmbătrâni, poate întineri, duce războaie „de țesut cimitire” (Între linii). Oameni nu mor, ci pleacă în cer: „Ei numai se prefac că mor. De fapt, se duc pe la rude.” (Mersul la rude). Nu lipsesc aspecte etnografice legate de satul teleormănean, muncile specifice, obiceiuri, credințe, nume și porecle, mentalități, psihologie.

Sunt folosite diverse mijloace de convingere estetică, metonimia, alegoria, vorbirea metaforică, precum incontestabila constatare că în lume se petrece o suavă contaminare cu mirisme, cu lumină, cu gânduri, sau că între pământ și cer au loc manevre de comunicare firești: „Ne cățaram în copaci ca să culegem cântece. Duminică ne dădeam cu parfumul lor. Ne miroseau gândurile a cântec de cuc sau de mierlă toată săptămâna.” (Crânguri de salcâmi), „Printre puținele rude pe care le are cerul pe pământ se numără și drumul ce trece prin marginea satului meu, pierzându-se apoi în depărtarea verde a câmpului, până dincolo de orizont. [...] Nicăieri nu-i poate fi atât de bine sufletului ca pe drumul acesta ce leagă cerul de pământ, satul de gârla din vale, primăvara de vară și lumina de întuneric.” (Drum în câmpie), „Era o portiță spre cer chiar deasupra patului în care dormeam. Îi ziceam icoană.” (Portiță spre cer).

Plasticitatea limbajului, bogăția imaginilor, a ideilor, a stilului, fantezia nelimitată, insolită, îl apropie de maeș-

trii din sud ai povestirii, Panait Istrati, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, deosebindu-se de aceștia printr-o perspectivă ingenuă de descoperire a lumii, creând-o (prin ochii copilului, care este centrul cunoașterii), precum și printr-un preaplin al încărcăturii afective. Recunoaștem înrudiri și cu universul fantastic al picturilor lui Ștefan Câlția (ființe imateriale, levitația, cerul, concordia dintre om și mediul său, simbolismul omniprezent), cu Sorin Ilfoveanu (căderea/ ieșirea din materie, atmosfera hieratică, amestecul de sacru și de profan în societatea rurală, travaliul ontologic, ieșirea din sine a lumii), cu amprenta creștină a lui Paul Gherasim (viziuni, prezența îngerilor, folosirea estompei, pentru a separa transcendentul de imanent, lăuntricul de exterioritate).

Cartea este însă, în toate privințele, prin franchise, prin valorile literare, morale pe care le asumă, prin seninătate și generozitate, prin încărcătura spirituală, prin umorul cumpătat, și un adevărat îndrumar al preceptelor existențiale: altruism, dragoste, buna viațuire, bucuria de a fi om, dorul de trecut, de viitor: „Acum e abia începutul zilei. Totuna cu începutul lumii. Doamne, ce miros de prospețime în toate!” (Dor de oameni). O carte bogată în sentimente, în imaginarea unei lumi a plinătății, a sărbătorii existenței, a dăruirii, a trăirii în esență: „Când ești învins de dragoste, înfrângerea e mai dulce decât o victorie.” (Bucuria unei înfrângeri). În fond, acest roman, această autobiografie en miettes dezvăluie adâncimi sufletești ale scriitorului Ștefan Mitroi, care este un regizor și un scenarist epic perfect, folosindu-se magistral de toate mijloacele unui veritabil poet.

limba noastră

▀ Florian COPCEA

„Evangheliarul” lui Radu Grămăticul

Studiul de față își propune, în scopul unei noi reexaminări, o citire sintetică a rezultatelor investigațiilor exegetice consacrate manuscrisului *Tetraevangelului* din 1574, cunoscut și sub denumirea, după locul unde se află păstrat¹, de *Evangheliarul din Londra*, al lui Radu Grămăticul. În cercetarea noastră am urmărit, așadar, să aducem în discuție unele dintre controversele ce s-au produs de-a lungul timpului în jurul acestui prețios monument filologic al culturii naționale și nu numai. Intrat în circulație românească după ce a fost semnalat mai întâi de un scriitor rus în anul 1878, *Tetravangheliarul* a suscitât interesul științific al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, care a formulat relevante considerații² referitoare la acesta și la Radu Grămăticul³, cărturar puțin cunoscut, care a sprijinit, prin opera sa fundamentală, în mare parte creștină, întregirea bibliografiei literaturii române vechi.

Punerea în lumină a unora dintre aspectele conținute de *corpusul* scrierii⁴, au rostul temeinic de a așeza „între ghilimele” (Umberto Eco) avatarurile unor exegeți su-

biectivi și de a revaloriza punctele de vedere generoase, conforme adevărului istoric, asupra desăvârșirii imaginii scrisului în epocă. Trebuie subliniat că o primă chestiune, declanșatoare a numeroase confuzii, exagerări și ipoteze, se referă la izvodul după care *copistul* și-a înfăptuit lucrarea. Sublinierea făcută vrea să infirme, din capul locului, poziția noastră referitoare la teoria că Radu Grămăticul nu ar fi tălmăcitorul *Evangheliarului din Londra*. Cădem astfel de acord cu exegeții care au exprimat fără echivoc opinia că travaliul lui Radu Grămăticul a constat numai în transcrierea și cosmetizarea unor fapte de limbă și nu în traducerea unui text preexistent. În acest sens considerăm a fi destul de concludentă reflecția lui Gheorghe Adamescu⁵:

„Timpul scurt pe care zice Radu că l-a întrebuințat ca să sfârșească lucrarea face, cu drept cuvânt, pe Hașdeu să afirme că nu poate fi vorba de o traducere a lui Radu însuși, ci de o copie. Nu posedăm textul de pe care a copiat el, dar d-l N. Iorga socotește că trebuie să fie același cu textul pe care l-a repro-

dus Coresi când a tipărit în 1560-61 *Evangelia*".

Evident, în susținerea argumentației istoricului a cântărit, în mod deliberat, și mărturisirea olografă a lui Radu Grămăticul, pe care o descoperim la fila manuscrisă 275r:

„Și am plecat cu Iovan spre Țara Anatoliei, la cetatea Rodos, și m-am închinat lui Petrașcu voievod⁶. Iar el mi-a zis să-i prescriu această sfântă dumnezeiască carte, numită *Evangelie*. Și s-a început în luna iunie, ziua 3, și s-a sfârșit în luna iulie, ziua 4, în anul de la făurirea lumii 7082 [1574], crugul lunii 14".

Am ținut să scoatem în evidență aceste amănunte pentru a accentua faptul că Radu de la Mănicești, considerat de Hașdeu nimic altceva „decât un simplu copist de texte religioase”, s-a dovedit a fi, în pofida „odiseii” prin care trece, un harnic slujitor al scrisului românesc. Spre a ne susține observația vom prezenta un scurt fragment din mențiunea făcută în Epilogul *Tetraevangelului*:

„...Iată eu am muncit, păcătosul și ticălosul, Radul Grămăticul, fiul lui Drăghici din Mănicești, de lângă orașul Ruși, pe râul Vede. De acolo fugii⁷ de-ntâi în țara Macedoniei la orașul Nicopole, apoi venii într-un sat numit Novaiceni, pe râul Osma; și aci am scris multe sfinte dumnezeiești cărți zise tetraevangelie și sfinte psaltiri și penticostare și octoihuri și metafraste și canoane și comentarii și sfinții apostolic, scriind multe mari și mici, până ce am străbătut în adâncul sfintei *Scripturi*".

Nu lipsită de importanță este și această însemnare din paginile 253r – 264r a manuscrisului *Tetraevangheliarului* slavonesc de redacție bulgară (1572) care îi demonstrează, în mod clar, vocația de a înfrumuseța slova românească:

„Cu voia tatălui și întruparea fiului și coborârea duhului sfânt. Pentru că Dumnezeu cel întru treime închinat a binevoit să umple biserica sa cu cărți sfinte, spre laudă și spre folosul celor care citesc, drept aceea și eu întru Hristos Domnul, binecredinciosul și de Dumnezeu păzitul și domn de sine stătător, Io Alexandru Voevod și stăpânitor a toată Țara Românească și al părților de peste Dunăre, fiul prea bunului și mare-lui Domn, Io Alexandru Voevod, am râvnit cu ajutorul sfântului duh, și eu, cu smerenia amărâtului și păcătosului Radul Grămăticul, fiul lui Drăghici din Mănicești, din vecinătatea Teleormanului, aproape de târgul Roș, am scris această sfântă dumnezeiască carte, Tetraevanghel, mai întâi pentru a ne învăța despre legea creștinească. Și iar mă rog vouă, fraților, și mă plec în genunchi, dacă va fi ceva greșit, și voi, preoți, duhovnici, și voi, diaconi, și voi, grămătici, care citiți sau scrieți, pentru dragostea lui Hristos să îndreptați, pentru că cu ușardie m-am străduit la această faptă. Binecuvântați, nu blestemați, pentru că nu a scris duhul sfânt, nici înger, ci mână păcătoasă și gură pieritoare și suflet umilit și amărât și păcătos, eu Radul Grămăticul, prea păcătosul mai mult decât părul din capul meu, pentru că, fraților, tare

mi-era dor de Țara Românească și mai ales de Radul Voevod, fiul prea bunului și prea cinstului Io Mircea Voevod, Domn al Țării Românești”.

Detaliile prezentate au un rol distinct în contextul demersului nostru, ele rezumând, limpede și concis, raționamentul pentru care ne-am îndreptat atenția asupra constituirii spirituale a spiritului grămaticului Radu din Mănicești, nu în ultimul rând asupra iradianței sale opere, individualizând-o. Analizată din acest unghi, transcrierea *Tetraevangelului din Londra*, act marcat de suspiciuni și dispute, atestă indubitabil recunoașterea meritului său, pe de o parte, în propovăduirea credinței, iar pe de altă parte în impulsionarea scrisului în limba română.

*

După cum se poate observa din cele de mai sus, concepția pozitivist-obiectivă, epistemologică, asupra identității *Evangheliarului din Londra*, are la temelie rezultatele contribuțiilor hermeneuților literaturii vechi la receptarea istorică a construcției textului invocat. În consecință, ne vom axa pe interpretările ce, hotărât lucru, au atins, într-o anumită etapă a recuperării critice a materialității manuscrisului, o anumită efuziune și, să recunoaștem, a creat, cu semnificație de substanțialitate, o multitudine de glosări. Prin urmare, chestiunea dacă textul este sau nu traducerea originală a *Tetraevangelului*, deși a fost elucidată, trebuie încă o dată

clarificată. Rezumând concluziile la care a ajuns Nicolae Iorga în urma călătoriei științifice întreprinsă la Londra în vara anului 1880 pentru studierea manuscrisului, probabil și influențat de considerentele lui B.P. Hașdeu, suntem de părere că nu poate fi vorba de o traducere a lui Radu Grămaticul, ci de o copie reprodusă, cum presupune istoricul, după *Tetraevangelul* tipărit în spiritul limbii române, la Brașov, între 3 mai 1560 și 30 ianuarie 1561, de „diaconul Coresi și Tudor diacu”, după ce „nește creștini buni” au tradus-o din slavonește „ca să fie popilor rumânești să înțeleagă, să învețe rumânii cine-s creștini”. Aceeași idee o găsim reprodusă și în studiile lui Alexandru Rosetti privitoare la suprapunerile lingvistice existente între *Evangheliarul* manuscris și *Tetraevangelul* lui Coresi. Mai mult, filologul mută accentul, în sprijinul analizelor sale, pe raporturile existente ale acestora cu *Codicele Voronețean* și *Apostolul* lui Coresi. Asemănările dintre textele biblice enumerate sunt determinante în remarcarea unei anumite filiații cu cele supuse discuției. Propunând o comparație între *Tetraevangelul* lui Coresi și *Evangheliarul* manuscris atribuit lui Radu Grămaticul, pe care îl consideră drept o copie, lingvistul Florica Dimitrescu⁸ pronunță verdictul: „Radu a copiat *Evangheliarul* direct după *Tetraevangelul* tipărit de Coresi”. Probele pe care le administrează cercetătoarea în sprijinul celor arătate se referă la examinarea unor etimoane care se pot distinge, incorect transcrise, în ambe-

le scrieri. Între acestea: al čulului „tâmplarului” – interpretat inexact *al celui*; *agrului* „ogorului” – tâlcuit fals a grâului; *casâl* în loc de *lasă-l*; *cetâri* în loc de *cetăți*; *cui* în loc de *lui*; *cucrătorii* în loc de *lucrătorii* ș.a. Prezența lor, în cazul cărții lui Coresi am putea să o punem pe seama tipografului, iar în manuscrisul lui Radu, fără niciun risc, pe excesul de zel al copistului, indiferent care a fost el, de a nu se îndepărta de textul copiat. Erorile întâlnite în ambele lucrări, se explică – observă Florica Dimitrescu – „prin imitarea fidelă a textului mai vechi”, vinovat de repetarea lor neputând fi altcineva decât tipograful, sau transcriptorul care s-a învrednicit să copieze *mot-a-mot*, pe alocuri deformând sensul, un manuscris „izvod”, după care s-a lucrat, atât de Coresi, cât și de Radu Grămăticul. De fapt, prin afirmația noastră acredităm părerile, unele fragil plauzibile, care întrețin ideea că la originea celor două texte s-ar fi aflat un manuscris comun, un prototip. Este interesant de sesizat că în *Evangheliarul* din 1574, la termenii etimologici greșit reproduși, s-au mai adăugat și alții, cei din urmă provenind, se pare, de la copistul care a prelucrat tipăritura coresiană. Din păcate, inventarierea erorilor prezentate de Florica Dimitrescu⁹ nu are capacitatea să ne convingă, cum intenționa, că deși avem de a face cu „două versiuni ale aceluiași text... în strânsă dependență unul de altul”, nu se poate pretinde o simbioză directă între *Tetraevanghelul* lui Coresi și *Evangheliarul* lui Radu

de la Măniceștii Teleormanului, de vreme ce nu în totalitate sunt identificate legăturile lor cu traducerea inițială.

Aspectele examinate, relevând ipostaze contradictorii ale criteriilor avansate de Florica Dimitrescu, sunt aprofundate și magistral completate de Ion Gheție¹⁰ într-unul dintre studiile de excepție destinate raportului dintre *Tetraevanghelul* lui Coresi și *Evangheliarul* din Londra. Iată o dovadă:

„Ca orice copist, Radu de la Mănicești putea reproduce *tale-qual* originalul care-i sta la dispoziție sau putea interveni, conformându-se unor deprinderi grafice diferite de cele ale originalului sau introducând unele particularități de limbă specifice graiului pe care-l vorbea. Spre deosebire de atâtea alte monumente ale literaturii noastre vechi, cunoaștem o serie de date despre cei ce au alcătuit (copiat, tipărit) textele în discuție. Știm, astfel, că *Evangheliarul din Londra* a fost copiat de un muntean, anume de Radu, fiul lui Drăghici, originar din Mănicești, de lângă Roșiorii de Vede, iar *Tetraevanghelul* din 1560 – 1561 a fost imprimat tot de un muntean, diaconul Coresi din Târgoviște, care, după cum se știe, transpunea în graiul vorbit de el textele primite spre tipărire. Dacă Radu de la Mănicești a copiat textul *Tetraevanghelului* din 1560 – 1561, atunci diferențele de ordin fonetic între cele două versiuni trebuie să se explice, în mod normal, prin divergențele existente, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, graiu-

rile vorbite în regiunea Târgoviștei și a Teleormanului sau, prin muntenizarea, de către Radu, a unor trăsături nemunteneste de limbă existente în tipăritura coresiană și provenind din originalul pe care-l imprima diaconul. Oricum, fonetismele particulare din copia lui Radu trebuie să se regăsească obligatoriu în graiurile munteneste din acea epocă. În cazul contrar, vom fi nevoiți să concludem că Radu de la Mănăstiri nu a urmat în mod nemijlocit textul *Tetraevanghelarului* coresian".

Pentru a fi cât mai explicit, Ion Gheție, focalizându-și deducțiile pe cele cinci particularități fonetice semnalate de Florica Dimitrescu în *Evangheliarul din Londra*, tematizează pe o linie dialectală, interpretativă, fenomenele scriptural/etimologice extrase din textul acestuia și, punându-le în paralel cu cele din *Tetraevnghelarul* lui Coresi, nu numai că le fixează „în mai multe puncte ale teritoriului dacoromân”, dar le și evidențiază normele lexicosemantice și morfologice. Astfel, în sfera vocalismului în *Evangheliar* întâlnim pe *a* suplinind în favoarea lui *ă*: îmbracătă (vz. Marcu, 70), înălțară (Luca, 85), marturie (Marcu, 23), napaste (Matei, 108), spalată (Ioan, 44); în *Tetraevanghelul* lui Coresi formele verbale ale acestora sunt: îmbrăcată, înălțară, mărturie, năpaste, spălată. Trecerea lui *ă* la *a*, fenomen prezent mai ales în textele rotacizante (*Palia de la Orăștie*, *Codicele Sturdzan*), specifice unor arii dialectale din Moldova, Banat și Ardealul central, nu este consemnată, nici

accidental, în *Tetraevnghelarul* lui Coresi sau *Evangheliarul* transcris de Radu de la Mănăstiri, lucru care indică apartenența copiștilor la graiul muntenesc. Caracteristice ambelor texte sunt și rostirile în care *e* > *ă*, *ea* > *a*, exemple: în *Evangheliar* = păzăște (Marcu, 6), samănă „ils sèment” (Matei, 18), samănă „ils ressemblent” (Matei, 24); în *Tetraevanghelar* = păzeăște, seamănă, săcurea (Matei, 5), ucisără (Matei, 89), țăstului (Matei, 113), înțeleasără (Luca, 92).

În lămurirea particularităților fonetice ale textelor celor două scrieri un rol determinant l-a reprezentat punerea în oglindă a unităților lexicale împrumutate, adaptate sau derivate din slava veche și cea bisericească, ori preluate din fondul arhaic al vocabularul specific ariei dialectale din care își trag obârșia copiștii. Fără a avea pretenții de exhaustivitate, vom arăta că utilizarea frecventă a diftongul – *ęă* (*ia*), deseori redat prin *e*, nu are potențialul unei demonstrații corespunzătoare a apartenenței acestora la vreuna din zonele Munteniei și Olteniei. Totuși, prezența diftongului – *ęă* substituit lui *e* în *Evangheliarul* copiat de Radu de la Mănăstiri (ex. *me* [Matei, 62], *slujie* [Matei, 7] și folosirea ambelor forme fonetice (localizate în aceleași poziții discursive) din *Tetraevanghelul* lui Coresi (ex. *mea*, *slujiia*), indiscutabil, nu sunt în măsură să ne furnizeze elemente semnificative asupra biografiei scriitorilor (copiștilor).

Alăturându-se lui Emil Petrovici¹¹, profesorul Ion Gheție

este de acord că folosirea diftongului *ie* u a fi cât mai⁴³], *feriecați* [Luca, 24, 67]; în *Tetraevangheliar*, în pasajele corespunzătoare: *acoapere*, *cine*, *cumpere*, *descoapere*, *feriecați*), nu este proprie „textelor muntenești din secolul al XVI-lea”, dar:

„...Într-o anumită perioadă «dif-tongarea» lui *e* era generală pe întregul teritoriu dacoroman (se pronunța, așadar, peste tot: *fiete*, *mîjerge* etc.). Ulterior, graiurile muntenești au «depalatalizat» consoana precedentă (*fete*, *merge*), în timp ce în restul Dacoromaniei au rămas în uz rostirile palatalizate. În realitate, nu avem nici un motiv să respingem explicația inversă, mai plauzibilă, că generală a fost pronunțarea fără «dif-tong» și că graiurile nordice au palatalizat consoana dinainte de *e*, pe când cele sudice (muntenești) au păstrat-o intactă (tendința spre palatalizare a consoanelor fiind frecventă în nord și foarte rară în sud). Astăzi «dif-tongarea» se întâlnește în întreaga Dacoromania, cu excepția Munteniei și Olteniei. (...) Toate aceste considerații ne îndreptătesc să admitem că palatalizarea de tipul discutat nu avea curs în secolul al XVI-lea în graiurile muntenești apusene”¹².

Pentru a ne poziționa cât mai aproape de adevăr trebuie să menționăm precizarea Floricăi Dimitrescu că în plin secol XVI în sudul și estul Munteniei, fără excepție și în Teleorman, apăreau, în morfologia fonetică a unor lecțiuni, mai exact, în silabe posttonice, doi *e*: *fetele* > *fetile* > *fetili*.

Altă trăsătură caracteristică tipăriturii coresiene și manuscrisului lui Radu Grămăticul, scrieri atrase în discuție, o reprezintă „închiderea lui *e* final în *i*”¹³, fenomen ce nu-și explică locul în textele examinate întrucât nu cartografiază o rostire fonetică muntenească: și-dea (Matei, 108), șizu (Marcu, 52), *vinia* (Luca, 38). Într-un asemenea caz nu poți decât să te întrebi, mai întâi, de ce copistul teleormănean a introdus în transcrierea manuscrisului „particularități de limbă caracteristice graiurilor din Banat, Transilvania și Moldova”. Să fie vorba de o neglijență, cum sugerează istoriografii filologi, sau totul trebuie pus pe seama termenului scurt de „scriere” ce i s-a impus? Faptul că verbul *a șede*a (în ambele sale ipostaze: și-dea – *șede*a, șizu – *șezu*) se află în formă fonetică identică și în *Tetraevanghelul* lui Coresi, ne permite să optăm, fără obiecții, pentru cea din urmă lecțiune, admitând, desigur, că Radu din Mănăcești – în acest context posedăm destui indici probatorii – a „compilat” concomitent, cum de altfel revendica și Florica Dimitrescu în cercetarea sa, și textul altei copii-manuscris a *Evangheliarului*. De aceea se justifică în textul transcris de Radu, cum constată Ion Gheție¹⁴, abateri dis-tonante față de textul tipărit al lucrării lui Coresi:

„Concluzia la care am ajuns la capătul acestui examen este că *Evangheliarul din Londra* derivă, prin intermediul unei copii, din *Tetraevanghelul* coresian și nu este o copie, directă sau mijlocită, a tra-

ducerii originale a evangheliilor, independentă de tipăritura din 1560 – 1561, cum au crezut unii cercetători. În textul *Evangheliarul din Londra* se oglindesc omisiunile și adăugirile a doi copişti...”.

Ion Gheție întreprinde o analiză serioasă asupra osteneții celor doi presupuși scribi de a transpune în limba română *Evangheliarul din Londra*. Cercetătorul ia în calcul varii posibilități de clarificare a surselor sau motivelor care au generat „erorile”, părerea sa, unanim recunoscută, fiind că ele nu au scăzut din fluiditatea limbajului, chiar dacă acesta a suportat o seamă de omisiuni, ștersături și adăugiri. Teza potrivit căreia copistul *Evangheliarului din Londra*, fie el Radu de la Mănăești sau, de ce nu? – Iovan, cel care l-a însoțit în „cetatea Rodos”, s-au orientat în misiunea lor scripturală direct după tipăritura lui Coresi, îngăduindu-și, inexplicabil, unele prelucrări și corecturi, în esență ar putea fi valabile. Numai că Ion Gheție exclude, cu scepticism, supoziția că Radu ar fi autorul modificărilor operate în textul-copie, evident, din cauza absenței din structura acestuia a „particularităților dialectale care nu existau în graiul său”. Concluzia propusă:

„Rezultă din toate acestea că în textul *Evangheliarului din Londra* se disting intervențiile a cel puțin doi copişti: unul, necunoscut, a transcris *Tetraevanghelul lui Coresi*, celălalt, Radu de la Mănăești, a avut la dispoziție copia executată de cel dintâi (sau, eventual, o copie după

această copie). Acceptând acest raționament se explică în chip satisfăcător greșelile de tipul *cetâri* „cetăți”, *cucrătorii* „lucrătorii” etc., comune celor două texte (*Evangheliarul din Londra* și *Tetraevanghelul lui Coresi* – n.a.), care confirmau mai degrabă transcrierea directă a manuscrisului de pe *Tetraevanghelul coresian*, decât opinia (contrară – n.n. Fl. C) lui Pușcariu, Drăganu și a celorlalți. Putem afirma, prin urmare, la capătul cercetării noastre, că *Evangheliarul din Londra* este transcrierea unei copii executate, direct sau prin intermediar, după *Tetraevanghelul lui Coresi*”.

Am ținut să relevăm în excursul nostru, pornind de la demonstrația, din perspectivă diacronică, a celor mai elocvente studii cu privire la raportul dintre *Evangheliarul din Londra* și *Tetraevanghelul lui Coresi* din intenția expresă de a contribui la reșezarea în panteonul valorilor scrierilor vechi a câtorva repere identitare, definitorii pentru cultura și spiritualitatea românească. De asemenea, ne-am propus să reconsiderăm eforturile și dăruirea cu care specialiștii români citați de noi nu au ezitat să se pronunțe asupra unor chestiuni controversate sau nesoluționate îndeajuns legate de circumstanțele în care au apărut în literatura română veche capodoperele: *Evangheliarul din Londra* și *Tetraevanghelul lui Coresi*.

Note

¹Biblioteca British Museum din Londra.

²*Manuscriptul românesc din 1774 aflător la Londra în British Museum. Descriere analitică*, revista științifică și de cultură „Columna lui Traian”, III/1882 și IV/1883.

³Conform notiței în limba slavonă de la sfârșitul manuscrisului, cărtura-rul face precizarea: „Radu Grămăticul, fiul lui Drăghici din Mănicești pe lângă orașul Ruși pe râul Vede”.

⁴*Evangheliarul din Londra* are 276 file format în 8 mic și cuprinde cele patru evanghelii și câteva pagini scrise în slavonește.

⁵*Istoria literaturii române*, ediția a III-a, Editura Flacăra, 1915, p. 596.

⁶Autorul însemnării se referă la Petru Cercel, domn al Țării Românești (între anii 1583 și 1585), exilat, în perioada de dinainte de începutul copierii de către Radu Grămăticul a *Evangheliarului*, în Insula Rhodos. Există indicii că domnitorul a purtat lucrarea respectivă în pribegie prin țările prin care a călătorit după ce a fost îndepărtat de pe tron de otomani. După uciderea sa (prin înecare în Bosfor), în 1590, aceasta a fost moștenită de fiul său, principele Marcu, născut în 1582, la Constantinopol.

⁷Radu Grămăticul a plecat, în urma unui conflict cu domnitorul Țării Românești, Mircea Ciobanul, mai întâi în Bulgaria unde, în 1572, *a scris* (termenul trebuie înțeles în sens factitiv), printre multe altele, și manuscrisul 873 – *Tetraevangheliarul slavonesc* (257 foi, format 30 x 21 cm).

⁸*Asupra raportului între Tetraevanghelul lui Coresi și Evangheliarul lui Radu de la Mănicești*, în vol. monografic „Omăgiu lui Al. Rosetti”, București, 1965, p. 177 – 178.

⁹*Ibidem*, p. 178.

¹⁰Ion Gheție, *Tetraevanghelul lui Coresi și Evangheliarul din Londra*, în rev. „Studii și cercetări lingvistice”, an XVIII, nr. 3/1967, p. 317.

¹¹Lingvist și folclorist născut la 4 ianuarie 1899 în localitatea Toracul Mic, Republica Serbia. Sub directa sa îndrumare în 1966 s-a întocmit, sub auspiciile Institutului de lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei Române, *Atlasul lingvistic român*, partea a II-a, serie nouă, vol. V.

¹²Ion Gheție, *op. cit.*, p. 319.

¹³*Ibidem*, p. 320.

¹⁴*Ibidem*, p. 321 – 322.

Calendar AUGUST

2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**

6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (m. 9.08.1977, Bughea de Jos-Argeș)

7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**

8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU** (m. 8.08.1932, Slatina)

8 august 1987 – s-a născut, la Slatina, actrița **MĂDĂLINA GHENEA**

9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos-Argeș, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni)

10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11.04.1942, Corabia)

14 august 1951 – s-a născut la Râmnicu Sărat, istoricul **PAUL MATIU** (m. 9. 06. 2014, Slatina)

15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**

15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN** (m. 25.03.2024)

16 august 1903 – s-a născut, la Branet, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27.01.2000, Slatina)

16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18.02.1975)

16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta – Dâmbovița, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (n. 23.08.1913, Caracal)

16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (n. 9.02.1949, Dobrețu)

18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (m. 24. 06. 1940, București)

20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**

20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2.02.1902)

21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDĂ**

23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul **THEODOR DANETTI** (m. 16. 01.2016, București)

23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**

24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, Olt, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28.10.1897, Bobicești)

28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4.12.2009, București)

28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)

30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul și prozatorul **DUMITRU SÂRGHIE**

30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23.12.1911, Slatina)

31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABORESCU** (m. 4.01.1971, București)

poezie

■ Damian HARP

Copila Timpului

Motto: „Copilă, tu crede poeziei ce scriu,
Căci lor li s-a dat o putere
S-audă mai bine, să simtă mai viu
Întreagă a lumii durere”.
(George Coșbuc)

Copilă, nu asculta fariseii ce spun
Căci lor li s-a luat nu doar o putere;
Ci vinde în grabă măslinul din vii
Unde comoara vieții ai ascuns-o
Ca să poți răbda a lumii ispită.

Copilă, tu crede nu doar ce poezii vor scrie
Căci lor li se va da o nouă putere
Să vadă mai bine, să intuiască „ne-viul”
Întreagă ispită a răului să nu mai aibă putere.

Copilă plătândă, tu fii pădădie,
Plutește pe vânturi
Mă lasă să suflu în sufletul tău
Să văd și mai bine, să intuiesc nevăzutul,
Ca lumea aceasta, năpăstuită,
Să-și verse năduful de a fi
Nu doar scrâșnire și plâns,
Ci un fluviu de bucurie
Ce curge din sufletul meu
Către izvorul sufletului tău.

Copilă zburdalnică, nu mă lasă în urgia așteptării,
Plutind mai departe de visul ce îl visam împreună,
Urzind rătăcirii și coșmaruri, feblețea sufletului libertin,

Tu vino pe nouri, ca un balaur,
Și suflă spre mine iubirea cea caldă a sânilor tăi,
Căci voi închide și ochii
Și-mi voi deschide din pieptul cel plâns
Nu doar inima de piatră și carne,
Ci însăși sufletul ce leagănă infinit infinitul.

Copilă nebună, nu fugi spre neadevăruri și mall-uri
Tu lasă-ți genunchiul pe grumazul meu inodor, adevărul,
Și mă sărută ca Iuda,
Dar nu mă trăda, doar arată-mi trădarea, ucisă,
Crucificată pe sărutul răbdării, nemurirea iertării.

Copilă gingașă, hai să alergăm prin zilele verii
Să ne visăm printre crizanteme, trifoi și magnolii,
Ca iarna geroasă să nu-și mai trimită coșmarurile nopții:
Printre visele îngemănate nu pot exista divergente adevăruri.

Copilă minunată, „cercetează-mă și cunoaște-mi inima”!
Vezi dacă sunt pe calea inimii tale,
Dar reaprinde-mi flacăra speranței,
Căci dacă sunt dorit cu bună știință
Pot reaprinde flacăra iubirii,
Punctul fix din care voi putea, murind, să răstorn lumea:
Această muribundă vie ce-n vicleșugul ei ne-a prins,
Aparent, pentru totdeauna...

Soul, have a beautiful life!

sufletul meu tânjește după sufletul tău
sufletul tău nu poate uita sufletul meu
nu există rană care să despartă două suflete
îngemănate sunt căile iubirii
îngemănate sunt două suflete rănite
când se caută în eternitate.

sufletul meu tânjește după sufletul tău
căci uitarea nu este posibilă în matricea memoriei:
Iubirea ne-a cunoscut înainte de a se cunoaște pe sine!

► Mihaela OANCEA

praful

praful e un fel de zgură a zilelor irespirabile.
cenușă a îngerilor ce au umblat prea mult
cu plămânii ulcerati. e un nebun cu călușul în gură
ce se amuză la gândul că nu va mai ieși nimeni
zdravăn din acest bookshop cu prea multe rafturi
sufocate de singurătate.

voi ierta

am iertat nenumăratele tăceri rotunde.
timpul cu miros de alge și adevărul
cunoscut până la ceafa unui fir de iarbă.
în nicio altă viață nu mi-a păsat
de rănille cu respirație superficială ori de gândurile
în nuanțe oțelite. le-am făcut vânt în mare.
am prins cu un ac de siguranță
clipele cu miros de vară. am făcut poze
apusurilor memorabile. m-am bucurat
de bucata mea de cer cu ciocârlii
și m-am întristat când boala și-a ascuțit colții.

voi ierta până când nimicul mă va îmbrățișa strâns
cu brațe lui de cretă. până când pământul
va uita să respire. și chiar și atunci voi ști cumva
că mântuirea vine odată cu iertarea.

sărutul lui iuda

un om a primit pe frunte
sărutul lui iuda iar acum
se sprijină de lemnul ud al porții
și își strigă oful.
femeile au și început să îl vaite.
câinii să latre. sătenii să se-adune
fiecare întrebând ce e cu larma asta.
te-ai păcăli dacă ai crede că
ceva încetează vreodată
cu adevărat. trebuie doar
să îți iei câteva frunze de tutun
și-i dai lumii ăsteia sonorul
pe mute.

măine e doar un vis ce fumegă

adesea bătrânul visează albine
(suflete care cer pomană) și ziua
aprinde lumânări și miluiește sărmanii
ce își fac veacul pe treptele bisericii
din capătul străzii.
câteodată un te miri ce
îl duce cu gândul departe ori
îl îngheață precum urările
de fericire și viață lungă
adresate pe facebook
celor de mult plecați dintre noi.
în cameră - liniște plată. o pasăre
se izbește de geam. bătrânul tresare.
a și uitat că există acolo
în zăpușeala odăii în care
a încremenit precum un pustnic -
un pustnic pentru care mâine
e doar un vis ce fumegă
în copite de cai sălbatici.

așteptare

te-am așteptat
alergând prin anotimpuri
cu flori de vară în păr.

te-am așteptat senină
până ce noaptea a fulguit
peste inima
cu geamurile deschise.
o mână bătrână
ți-a pregătit
pentru ultima oară
masa.

păsări albe

dimineața murmură proaspăt.
păsări albe își fac loc
undeva pe coama sufletului meu
bolnav de verde.

lumina se risipește năvalnic în artere
cum soldații pe câmp.

dincoace de vii răzbate aromă dulce
de soc și iasomie.

flori de măr

pe câmpul încărunțit de colb
zăbovesc amintiri.
tăcerea vătuită își întinde brațele
spre coviltirul lumii
spre ochiul de geam hexagonal
căptușit cu flori de măr și surăsuri
ce se pierd
cu fiecare mișcare a planetei.

D Lidia ASANDEI

Pe clapele unde glasul ți s-a nins

E vremea ninsorii
cu floare de cireș!

Sub mătasea albelor petale,
pe clapele unui pian
acoperit de o tăcere,
se aude cum se frânge
golul dintre note...

Amurgul strânge în palme
mijlocul subțire al duminicii...

La țarmuri de cer

Clipa curge-nalt!
De dincolo de depărtări,
o rază caldă aprinde culori.

Lumina despletește mireasmă călătoare
peste șoapta cu care te chem.

Șuvițe de nor
zboară îngeresc de alb.
Adierea lor recită-n taină
seninul dintr-un dor.

La țarmuri de cer,
primăvara cântă un poem!

Dor... citește-mi

Din marginea tăcerii
citește-mi cu albastrul privirii
zidit între noi...

Citește-mi
cu alb din iarna cărunță
ce m-a împresurat
și-mi pare că ține
de-o veșnicie...

Citește-mi
de dincolo de tine,
de dincolo de zări mustind
a Primăvara ce-o să vie...

Citește-mi în șoaptă,
să aflu cum îți faci
din dor duminici,
cum vremuiеști
prin muzica sferelor...

Citește-mi rar
despre norii ce se rotesc
dincolo de văzduh,
despre veri-șiroaie,
despre nopți spălate de ploaie...

Citește-mi cu voce tare
ca să pricep

tâlcul acestei toamne
fără margini...

Citește-mi cald
despre cărări și uimiri,
despre amintiri
care nu se șterg niciodată,
despre regăsiri...

Citește-mi blând
despre taine care au în ele
netimpul Veșniciei.

Citește-mi
până la capătul tăcerii,
să-nțeleg că nu m-am pierdut
de când aștept.

Citește-mi domol
până s-o liniști
tumulul care-mi bate-n piept...
Și-apoi cântă-mi!

Cântă-mi despre liniștea
de pe cealaltă parte a lunii –
până s-o face seară
în poveste...

Undeva,
printre file,
unui rând îi e DOR.

Dezlegând o lacrimă

Tu, într-un deșert de stele...
Eu, într-un deșert de zăpadă...

Între noi,
înserarea doare ca o rană trezită.
Din iarna care a frânt
mugurii primăverii,
obrazul clipei a prins a ninge.
Și tot ninge...

Cu dalta dorului
sap nostalgii înfrigurate.
Gândul meu să mi te tacă
nu poate,
ochii mei să mi te uite
nu știu.
Doar tu prin ei
și-un freamăt târziu...

Un vânt pământiu
deșiră gol de pași pe cărare.
Și coase apoi
cu mireasmă de alb.

Printre stele,
dincolo și dincoace de ele,
cerul adoarme
într-o umbră de cruce.

■ Daniela MĂRGINEAN

restart

într-o zi voi inversa polii,
pur și simplu voi lua liniuța verticală din plus
și o voi pune peste cea din minus.

va fi un proces simplu, firesc, ce
va reaseza toate de-a-ndoaselea la locul lor:
apele vor înota în pești,
cerul își va înălța ploile-n soare,
mările, râurile vor reintra în izvoare,

mamele se vor naște din prunci,
apoi vor descrește până la nemurire...
și nimeni nu va rămânea ne ajuns din sine în supra sine.

abia atunci din tot și nimic
o pace va crește, ca un abis.

(re)configurare

se înserează.
lumina se retrage acasă,
în cămara lui Dumnezeu.
îngeri diluează spațiul.

aceleași cuvinte ne nasc.

alb-negru, bine-rău
rămân niște convenții absurde.

poezia e scara
spre lumea din noi
și din afara noastră.

spectator

scutur matricea de rotițe și noduri.
firescul se descompune,
falsul se integrează.

aranjez melci la linia de start,
apoi flutur un steguleț de trifoi.

linia se prelungește.
oameni, ca niște cochilii goale,
vin și se așază la finish
și fac galerie pentru cea mai încetă moluscă.

nimeni nu mai așteaptă învingătorul.
el sosește
când ultimul om adoarme.
arbitrul resuscitează o vuvuzea
și declară moarte clinică universală.

primului melc
i se percep taxe uriașe
pentru depășirea limitei de viteză.

cochilia îi e confiscată -
va deveni birou
de adunat semnături
pentru candidați anonimi la fericire.

nebunul satului,
cu o frunză în păr,
se declară învingător absolut.

lumea aplaudă, extaziată -
circul nici nu a început.
eu îmi prepar un ceai savuros de brusture.

■ Adrian Vasile IFTIME

Muritorul de rând

Îmi spuneai

Vezi tu, departe, departe, când vom privi cerul, atunci, în ultima secundă
atunci, departe, departe, în zorii zilei

Pe Marte

vino , iubite, cu ochii tăi verzi mă dezleagă
și mă ascunde de tot, de toate, de o lume întreagă

Să mai cădem o dată din Rai,

păcatul, păcatul iubite mi-l dai

nevinovată iubire, pe brațele mele, se naște, trăiește și moare ,

azi e un om mare, fără durere sau remușcare păcatul din Rai , o oră, o
viață, o clipă mai stai

Și te-am privit cum plângeai, eu muritorul de rând,

Eu, te mințeam, pe vârful cuvintelor țărână târând

și căzut în genunchi- să mă crezi Prometeu- m-am jucat cu focul de paie,
pe umărul meu, tot mai greuPrometeu

S-a întâmplat să apar prea târziu, prea curând

Eu, numai eu, te-am iubit, îți spun pe cuvânt,
numai eu.... muritorul de rând .

Pe gaura cheii

M-a locuit, m-a locuit o mirare, apoi multe întrebări, puncte grăbite

Lasă-l să zboare! Spuse o voce

Și anotimpuri da, anotimpuri, ieșite în lume cu capul în soare

mai târziu bănci proaspăt vopsite de lună
de așteptarea ta, de o furtună, de fulger

m-au locuit, da...droburi de sare
Haide, tu suflete, fă pasul cel mare!

Apoi s-au năruit zgârie norii peste întâmplare
noi ne-am rotit într-un timp fără ceas
căutând, căutând o vestă de salvare
Pentru Raiul, da, Raiul ce-a mai rămas

Vino, hai vino, striga în gura mare
o voce de înger, de zână, mă ademenea pe gaura cheii:
O zi, uite o zi cu două picioare!
Haide s-o prindem cu palmele tale
în zare, iubito, - i-am spus- în zare cu mâinile,
mâinile tale

De ieri

Tu ești doar iubirea de ieri?
Atât de aproape de mine, dispari când ating depărtarea,
O altă-ntrebare îmi taie azi calea,
răspunsul se pierde-n doi peri
Am rămas să culeg rămășițe de veri
Mușc noaptea din „Lunile Pline”

Pe apele tulburi plutesc coronițe de flori
Hai gustă, din roua acestor fiori
Și lasă-mi și mie parfumul ca zestre
Pune-l în valiza de lemn
Arunc- o sus, cât mai sus, sus pe creste
Mai este mult timp, mult mai este?

Aici universul îmi simte chemarea
Plătesc un bilet de plecare din clipe amare, amare
Când tu dintr-un nor îți grăbești disperarea

Tu ești doar iubirea de ieri?
Am rămas să culeg rămășițe de veri
Hai, mușcă în noapte din Lunile pline
Să iau o bucată de vreme cu mine, cu tine!
De ieri....

raftul cu cărți

▀ Maria VÂTCĂ

Dinspre tăceri spre rost(u)iri

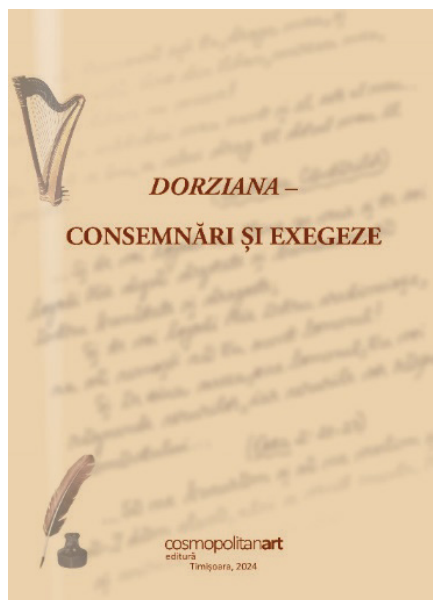
„Întâi a fost o seară / și-apoi o dimineată, / [...] / Întâi e întuneric, / apoi lumina vie” (Traian Dorz, Întâi a fost o seară)...

Și a fost vremea *Cântărilor Nemuritoare*. Tănuite, născute, plânse durut, apoi ivite, transcrise, răspândite. Toate – învăluite în tăcerea și în așteptarea LUMINII.

Apoi a fost **Dorziانا** – o (re) construcție a textului prin limbaj (2016), cea dintâi înmănușchere, în sute de pagini-reper, a unor elemente-cheie selectate din poezia lui Traian Dorz – un autor din secolul trecut, aplecat, prin vocație, doar spre creația mistico-religioasă, cu care s-a îndeletnicit „și-n libertate, și-n surghiun”, în miezul zilei sau în liniștea nopții, din clipa când „coboară tăcerea albă-n fulgi de nea” până când se îmbracă-n zâmbet „cașii toți la vie”, cu mâinile libere ori țintuite-n cătușe ruginite, în munte, singur, „sau în larg de ape”, prea adeseori „legat de ani și-n ziduri”. Dintre acestea amintim câțiva termeni care, în țesătura de interpretare a Florinei-Maria Băcilă, ilustrează multiple valori: *harfă*, *năier*, *farmec*, *vrajă*,

nehotar, *nerăspuns*, *nemaispus*... Asumându-și „deștelenirea” unui ogor „netocmit”, autoarea se oprește la asemenea concepte reprezentative, după opinia domniei-sale, pentru poezia lui Traian Dorz.

A urmat **Dorziانا** – poemul (ne) cuvântului întemeietor (2021), cartea a doua, clădită din semnificațiile altor termeni, familii lexicale ori serii sinonimice, care îmbogățesc călătoria prin vers: *tărâm*, *țarm*, *sărut*, *nemairupt*...

Despre a treia etapă, concretizată în **Dorziana – consemnări și exegeze** (2024), se poate afirma că e mai degrabă un popas, o așezare a căutării trudnice, aidoma unui ceas de odihnă. O stare, așa cum o numea, la evenimentul de lansare, prof. univ. dr. Simona Constantinovici, de la Universitatea de Vest din Timișoara. Volumul reunește recenzii ale primelor două lucrări și cronici despre lansările lor, ca *trepte* ale unui parcurs analitic „de cursă lungă”, promițător, minuțios conceput în linia propusă inițial – contribuții semnate de profesori, cercetători, critici literari, teologi, publiciști, oameni de cultură ori, pur și simplu, iubitori ai cuvântului scris, din țară sau din străinătate. Reperele analitice, însoțite adesea de confesiuni, sunt organizate în două secțiuni tematice și ordonate cronologic, în funcție de momentul elaborării lor. Totodată, cartea se dorește a fi și un omagiu adus acestui scriitor, cu prilejul împlinirii a 110 ani de la naștere (în 25 decembrie) și a 35 de ani de la plecarea în veșnicie (în 20 iunie).

Autorii materialelor aparțin unor domenii de activitate variate, unor generații diferite, sunt din „imediata apropiere” sau mai de departe, adunându-se împrejurul belșugului de versuri dorziene (peste 4000 de poezii originale), care, poate, de cele mai multe ori li s-au descoperit abia după ce au parcurs primele *trepte* ale seriei

Dorziana. Ei se așază împreună, ca într-o comuniune de suflet, la masa bogată a unor mărturisiri de taină, revelate, cu siguranță, fiecăruia pe firul unic, dar unitar al credinței. De fapt, cu excepția câtorva dintre cei ce semnează în cuprinsul volumului, care au avut prilejul de a-l întâlni personal sau de a se afla în preajma poetului, pentru majoritatea, existența și sensurile creației sale în spațiul literaturii române le-au devenit cunoscute prin demersurile profesoarei Florina-Maria Băcilă, Traian Dorz nefiind înregistrat în antologiile lirice (nici în cele ce cuprind versuri cu inflexiuni legate de universul carceral) sau în istoriile literare publicate în a doua jumătate a secolului trecut. Și aceasta, chiar dacă versurile erau răspândite deja în anumite cercuri spirituale, preluate ca pricesne ori cântări în actul religios din bisericile creștine.

Ca atare, tocmai prin cunoașterea mai întâi a observațiilor generale, a comentariului lingvistic asupra textului, s-a creat dorința de a pătrunde în specificul poeziei dorziene, în detaliul mai puțin obișnuit (chiar atipic) din miezul înțelesului, al crezului artistic sau existențial. În acest sens, trebuie semnalat aspectul meritoriu al întregii cercetări: privirea de ansamblu asupra operei și extragerea esențelor din adâncuri, cu tenacitate și dăruire, dincolo de „neajunsurile” oricărui început (in-

clusiv absența inițială a suportului bibliografic), apoi expunerea, ca într-un muzeu, pentru filologi și pentru publicul larg, a profunzimilor acestei creații, în starea lor pură, la prima vedere – simplă, dar nu simplistă și, totuși, atât de valoroasă, până la amănuntul care *strălucește, luminează, bucură, umple*.

Volumele *Dorziana* – deocamdată numai trei (!), căci seria va continua, cum, de altfel, mărturisește însăși autoarea – însumează peste o mie de pagini „despre poezie și credință, despre frumusețea și expresivitatea limbii române”, ilustrând „universul inegalabil al misterului sacru, al devenirii continue”. Zăbovind sute de ore lângă textele lui Traian Dorz, filologul Florina-Maria Băcilă simte și surprinde ritmul interior, muzicalitatea implicită a versurilor, am putea chiar îndrăzni să susținem că și le „asimilează”, plasându-le în diverse conexiuni, cu dorința stăruitoare de a descoperi și de „a da” mai departe noi și noi valențe, construcții, semnificații.

Dincolo de amploarea cercetării, „fenomenul” *Dorziana* creează o atmosferă de comuniune în spirit a oamenilor solidari cu mesajul ei și cu țesătura de sens a poeziei, de ieri, de acum și, fără îndoială, în relație cu ceea ce va fi în viitor, precum și o tonalitate adecvată de înțelegere a textelor, într-un demers binefăcător „dovedirii” lui Traian Dorz ca autentic și unic în contextul său. Astfel, pentru un asemenea poet mistic prea puțin cunoscut până de curând, se deschide un drum sau, de ce nu, mai multe poteci, întru bucuria cititorilor de azi și de mâine.

Așadar, întregul demers numit *Dorziana*, pe care îl putem privi ca o „poveste a treptelor”, de la *necuvânt* la vremea când te minunezi „ce-mbelșugat rodește lanul”, cu rod înzecit, strâns „în brațe pline-pline”, toate înmănunchiate în volume solid închegate, poate fi considerat de mare însemnătate pentru cercetarea poeziei mistico-religioase românești în ansamblul ei. Ea însăși biruitoare. Tocmai prin versurile ivite din „tăceri sfințite-n rouă”. Roua LUMINII...

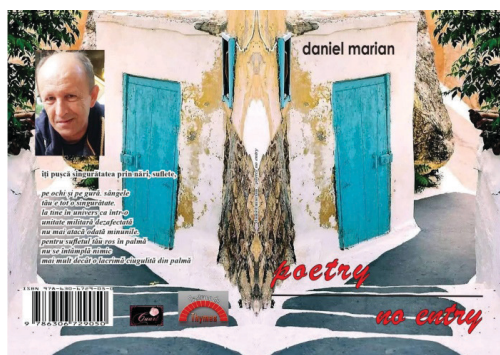

▀ Octavian MIHALCEA

Umbrele Sfinxului tremurător

Cea mai recentă carte a lui Daniel Marian, *Poetry / No Entry* (Castrum de Thymes, Giroc, 2025), arată o grijă deosebită pentru problematicile care presupun o anumită delicatețe, unde culoarea inimii tremurătoare va trebui să se adecveze bulelor eterogene de afară. Îndepărtată sau apropiată, înfășurarea în imaginar modifică întotdeauna percepțiile. Daniel Marian prelungește semnificațiile într-o suprealitate care îl individualizează incontestabil. Cele care devin la un moment dat invizibile izbucnesc cât mai aproape cu maximă acuitate. Peisajele multivalente își pot găsi câteodată în poezie principiul unei ordini aparte. Razele astrului incandescent vor scălda ca întotdeauna cele ce încă mai sunt. Zăpezile de altădată sclipesc în amintire, motiv pentru mâhniri nedisimulate. De undeva apare o foarte originală fiică a lui Shakti, gata pentru speciale integrări în absolut: *a cui zeiță ești tu care ai jumulit/ toate făpturile și le-ai băgat în traistă/ înaintea unui foc mic ca un fluture// după ce le-ai privit oacheș ca pe dorințele împlinite/ cândva fostă miss a pă-*

*durii sufocate și luate cu japca// fe-rească Dumnezeu de altă frumusețe mai mult decât a ta// diana. Cercul umbrelor va pluti peste săruturi care alungă revolta. Formulările poetice ale lui Daniel Marian au o extinsă potențialitate provocatoare, totul fiind extras din sfera realității, mai mult sau mai puțin supliciantă. Jocurile minții poetice vor pendula neîncetat între aici și dincolo. Declarat solitar, poetul nu poate închide ochii în fața maculărilor, a complexelor deteriorări. Temporalitatea este integrată viziunilor himerice: **de la venirea pe lume a timpului// până acum s-au scurs tot felul de lighioane/ cu creste timpi-cocoși cu bărbi timpi-țapi/ cu îndeletul timp-flori-de-nu-mă-uita/ cu grabă și nesimțire timpi-hiene/ câți timpi îți mai încap într-o valiză/***

ca o grădină zoologică de plecat pe lumea/ celorlalți timpi ce refuză să crească să pască. Conflictele și certitudinea sfârșitului conduc vertijul lezărilor terestre. Faptele majore și cele de mai mică importanță fac parte toate din ceea ce presupune spectacolul unei istorii multimilenare. Daniel Marian camuflează în textele sale detaliile anumitor conflicte din lumea de azi. Alteori, se apelează la șarade prodigioase al căror rafinament nu încetează să încânte. Însă trăsăturile ludice ar putea fi doar reacții de apărare. Încercătura maladivă a timpurilor actuale va trebui exorcizată într-un fel sau altul. Fără îndoială există și cele benigne: **memoria cercului// s-a gândit cineva la memoria cercului/ memoria colectivă cu toate punctele din dotare/ la cum a umblat el desculț prin pantomimă/ și la vocabularul perfect în care se înțelegeau/ îmbrățișând în fire de emoție cerul/ pe sublima sa arătură vrăbiile.** Avem datoria să apreciem fiecare tentativă de rodire sufletească, fiecare alchimizare lirică în căutarea sensurilor. Găsim în carte și fulgurații paradisiace, contacte cu un tip de liniște puțin cunoscută aici jos. Altfel, o angoasă latentă planează deasupra celor ce viețuiesc. Adecvarea la regulile amăgirii prezintă autoritate axiomatică. Fațetele terminale își fac tot mai des simțită prezența, deteriorare a pulsionilor vitale. Moartea în preajma poeziei generează un tablou ce se pretează la multe întrebări, în special asupra incompletitudinii-

lor intime. Daniel Marian esențializează aproape de ideal: *iar dacă împungi/ cu acul cerul/ și se dezumflă/ cad toate stelele// în sufletul tău?* Practicile chiromantico-lirice ivesc o transcendență tot mai expusă fatigabilității. Anxietatea câștigă teren la nivel individual. Numind *compasul timpului și maeștri de concept și conținut*, Daniel Marian se poziționează în apropierea saltului spre incomensurabil. Toate aparțin intuitului mister de sfinx al inimii. Căile vor fi presărate cu eclecticisme până la realizarea marelui act pacificator. Citind cartea lui Daniel Marian avem senzația că suntem invitați la un festin fantasmatic, desfășurare ideatică luxuriantă atinsă adeseori de petale saturniene. Considerăm că versul *am dat mereu foc la zăpadă* are valoare de cheie pentru actuala edificare artistică. Un fel de oglindire a perenului „fugit irreparabile tempus”: **și dacă vine bătrânețea // să ținem bine de ea/ alta nu mai avem/ Dumnezeu așază/ lucrurile microscopic/ în cercuri și bastonașe/ nervoase și inspirate/ până când eșuează// tinerețea.** Esența umbrei se arată a fi inalterabilă, la fel ca magia imaginației cu nuanțe oceanice. În poeziile lui Daniel Marian, suprasensibil, deschiderea ochilor se produce *între cele ce sunt și nu sunt.*

▀ Stela IORGA

Cumpăna

Oarecum „pedepsit” de viață, prozatorul Ion Avram a fost, între altele, și funcționar la birou. Cazurile și necazurile oamenilor, cât și viața în sine îi oferă astfel scriitorului un material generos, pentru a surprinde în esența lor: aroganța, prostia îngâmfată, obediența, sfertodocșii prețioși, cumetriile de conjunctură politică și tot atâtea altele, care alcătuiesc un mozaic uman, ce se desfășoară generos sub stiloul autorului.

Cartea de proze scurte *Zgomotul și hârtia* a apărut la Editura Vinea, București, în anul 2007, iar prezentarea de față este doar rezumatul unei revelații a autorului acesteia, pentru un spirit liber și curat, cumpănit și egal ca o brazdă trasă gospodărește și corect pe acest pământ.

Caracteristica principală a volumului este folosirea preponderentă a dialogului, pe alocuri și a monologului, interferând cu relatarea la persoana a III-a, în special în prozele de factură lirică din ultima parte a cărții, precum: „Calul”, „Pădurea de salcâmi”, „Dacă ți-e dor de o ploaie cu fulgere”, „Ploaia”, „Hoțul”.

În prima parte a cărții, prozele se centrează în speță pe situațiile cu care se confruntă un funcționar, căruia îi este dat să rezolve cazuri de o imbecilitate rară, toate relatate în cheie ironică, satirică, pe alocuri chiar cinică și caustică, prin natura verdictelor finale,

prin care vocea auctorială își spune tot „năduful” acumulat de-a lungul anilor, în mod direct. Dialogurile sunt sprintăre, în tâmpenia generală, bunul-simț și cinstea abia ce mai vin să regleze o balanță, care înclină dramatic către zonele gri ale economiei (noastre) de piață și capitalismul „de tranziție”.

De la omul simplu, reclamagiu de profesie, ori doar obișnuit cetățean, pierdut în bolgiile birocrăției românești, canavaua societății noastre se desfășoară sub ochii cititorului, e vie, dinamică în stăruința cu care proliferează prostia umană, fără de leac.

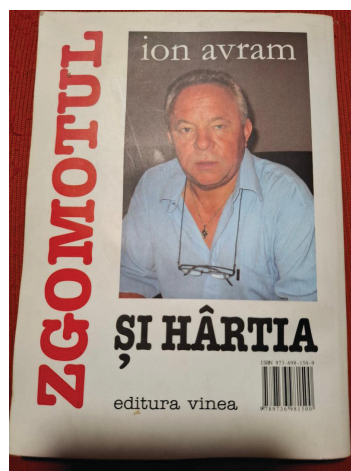
Numele proprii cu valoare de caracterizare sunt folosite cu agerime, astfel reclamantul Fănel Vulpemică, cu firma Calul troian, face afaceri cu consilierul Costică Mânălungă, iar ziaristul veros și șantajist își instruieste abil subalternul, care ar trebui să facă publice afacerile oneroase ale lui Vulpemică și ale lui Mânălungă, cu scopul de a cădea la învoială cu cei doi, contra costul tăcerii lor complice.

Cu toate că umorul și ironia însoțesc relatările fostului funcționar Ion Avram, titlurile prozelor lui au ori un plus de amar împletit cu umorul, ca de exemplu : „Certificatu vorbește” („fabrica” de revoluționari de carton, ai României post-decembriste), „Expert în tei”, „Inspectorul, comuniștii și puful de plopoaică”, „Lenin la președinte”,

„Scrisoare de cerere”, „Depinde unde te prinde miorlaul”, fie au o doză accentuată de lirism, ca în prozele ultimei părți a volumului, enumerate ceva mai înainte.

Scrise în cheie ironică, replicile semnatărilor lor sclipesc prin tâmpenia crasă, cu care te asasinează o birocrăție leneșă și nesfârșită, care, întru rezolvarea unei spețe, nu face altceva decât să amâne rezolvarea ei, ori să o dirijeze spre neantul bine definit al cailor verzi pe pereți!

În proza „Certificatu vorbește” vocea oportunistului de conjunctură decretează astfel: „Ce, crezi că mai sunt revoluțiile alea cum le știm noi? ... Cu baricade, cu tunuri, cu ghilotine? Nuuu! Se trage dintr-un balcon, cad unu, doi, apare niște sânge – pe ici, pe colo, cum spuneam – și gata. Suficient pentru simbol. În rest, la treabă. Nu mai e timp de pierdut. Instalezi democrația și ... pa! De asta se și spune secolul vitezei, nu-i așa? (...) Sângele e doar un simbol, cum spuneam, nu este ceva obligatoriu. Poți face revoluție și fără sânge. Ce, n-ai auzit de revoluțiile de catifea? Adică? Adică, stai frumos într-un fotoliu, într-un salon, cu prietenii, pui țara la cale și ești revoluționar”. Sau, aceeași voce cinică a oportunistului din „Doi domni” spune : „Fă-ți, dom`le, un sereleu. Te duci la bancă, le spui că vrei să faci o treabă, iei banii și faci altă treabă, înțelegi? (...) Sereleul, dom`le, este mană cerească, dacă știi să-i lucrezi. Iei credit pentru una și faci alta. Țasta-i tot secretul! Și-apoi, mai sunt fundațiile, asociațiile, nonguvernamentale, finanțările de reconstrucție și dezvoltare ... Vine banu ca pe bandă, dacă știi să lucrezi”. Sau în „Pastel de sezon”: „Fii serios, nene! Vezi mercedesul de acolo? Când îl privesc, îmi vibrează toate organele. Și nu numai mie. Uită-te la blon-

da aia, cum se gudură în jurul lui... Ce zici? Urcă sau nu urcă? Na, c-a și urcat! Acesta da simț estetic, nene! Ce-ți spuneam eu? Banii vorbește. Ai bani ești deștept, nu ai bani ești prost. Salut!”.

Cu mult umor și inventivitate, care pe alocuri amintesc de Ion Băieșu, autorul creionează un dialog aproape absurd între un funcționar și reclamantul unui plop, care-i bagă puf în casă, deoarece este ... „plopoaică”! Sau „Lenin la președinte”, în care reclamantul declară nici mai la dreapta, nici mai la stânga, că: „Problema-i că am doi vecini, care fac umbră-n curtea mea. Și-mi putrezește gardul de la rădăcină”. În „Zgomotul și hârtia” reclamantul își caută liniștea tulburată de vecinul care bocăne zi și noapte și, fiindcă nu are telefon, sugerează funcționarului să se repeadă cu bicicleta, până la ei, la orice oră, să-i anunțe când începe bocăneala vecinului!

„Conversație la autogară” surprinde înfatuarea unei semianalfabete, cu pretenții de cititor împătimit, în a cărei conversație abundă cacofoniile și nu numai, stârnind râsul: „Vai, dragul de Tolstoi! ... Mi-amintesc, cum să nu? (...) Am lecturat, vai ce-am mai lecturat! (...) Ce carte! Enorm de frumoasă... (...) Da, da, Ana Karenina, exact. Ce carte!... Ca

Karenina mai rar personaj! ... Ce memorie aveți! Memorați înregistrând enorm de multe!". În „Dispărut sau mort” dialogul se poartă între un gradat și subalternul lui, tari de cap amândoi, pe marginea unei dispariții misterioase, pe care cel mai mare în grad o pune pe seama unei presupuse amante a celui dispărut. Schimbul de replici stă undeva, discret, în umbra marelui Caragiale...

„Oaie de caracter” se constituie într-o metaforă extinsă a abnegației și sacrificiului unei persoane, distinctă aici, prin culoarea „neagră relativ”, de masa „turmei” de mioare, clevetitoare și pizmașe.

Pierderea unui stilou, „Stiloul”, generează o proză excelentă sub raport artistic, plină de haz, pe care autorul îl speculează la maximum. Ciuda de a pierde, ori rățăci stiloul său cu peniță de aur îl face pe posesorul acestuia să avanseze cele mai negre scenarii, care au ca protagoniști colegii lui de birou, care, la o primă vedere, par a-și fi însușit toți prețiosul său obiect. La sfârșit, obiectul se dovedește a fi uitat într-alt birou, chiar de posesorul acestuia, spre hazul cititorului.

Și o scurtă trecere în revistă a prozelor cu mult lirism, tratat în cheie personală, care fac, cred eu o excepție notabilă, în peisajul întregii cărți. Proza „Calul” are la bază gestul real al autorului de a salva un cal neîngrijit, înformat și însetat, pe care îl va adăposti temporar în uscătorul blocului unde locuiește și apoi îl va duce acasă, la țară, fiindcă „Altfel, putem sta o veșnicie, amândoi, într-un uscător ... asta nu-i viață! ... fiecare la locul lui ... fiecare cu treaba lui ..., așa-i bine, frate cal!", „... n-ai să mai stai între patru pereți, ori părăsit pe străzi, în soare și fără strop apă .. nuu! ... acolo e altfel! ... să vezi ce aer și ce umbră de la salcâmi! ... și

ce apă ai să bei stăpâne cal! ... nu mai vorbim de iarbă! ... pe toate drumurile ... nici n-ai să te uiți la ea ... pentru că tu ai să paști direct pe firul văii, unde-i mai fragedă! ... nu-ți mai spun de drumuri! ... să mergi pe ele și cu ochii!”... „Pădurea de salcâmi” aduce două voci ale autorului, care se susțin una pe cealaltă, ca într-un „canon liric”. Prima voce e cea care rememorează toate evenimentele cu entuziasm, cea de-a doua este mult mai reținută, dar vine să completeze cu replica ei pe primul actant al plimbării din pădurea de salcâmi. „Hoțul” și „Scrisoare de la mama” se completează una pe alta, prima un mic accident în copilărie, o mică și nevinovată hoție, și a doua, scrisoarea mamei către fiul ei, de la oraș. Ultima proză „Dacă ți-e dor de o ploaie cu fulgere” are același aer nostalgic irecuperabil, al unei întâmplări de o vară, dintre două personaje, un el și o ea, rememorând amândoi frumusețea unui sentiment, care-i unise odată.

Sub raport stilistic textele nu abundă în metafore, ori alte figuri de stil, care să fie folosite în exces, înțelesul ni se sugerează direct, abrupt, prin dialogurile rapide și relevante în economia prozelor, dialoguri și monologuri care caracterizează succint un fapt, o stare, o situație, care va fi enunțată din prima replică, pentru a fi ulterior dezvoltată pe parcurs. Economia de mijloace stilistice face bine dialogurilor, care curg firesc și care slujesc fericit intențiile artistice ale autorului.

O invitație la lectura cărții lui Ion Avram este oricând binevenită, mai ales pentru că autorul a scris cu chiar sufletul lui de țăran, bine așezat în rosturile acestei lumi, care uneori ne întoarce de-a-ndoaselea, numai cum-penele fântânilor de câmpie rămânând veșnic drepte.

proză

■ Adrian Victor VANK

**SIC MUNDUS
CREATUS EST**

Spitalul cu multe etaje (sunt ferm convins de faptul că a fost proiectat de un arhitect specializat în hoteluri sau de un cofetar nebun) și curtea lui, cu câteva acareturi spitalicești, printre care și crematoriul de membre amputate și organe extirpate, sunt lipite de parc. Dacă se trasează o diagonală aproximativă prin parc, la celălalt capăt al acestuia se află tot un spital, dar acesta are mai puține etaje, este mai degrabă împrăștiat. Cele două forme ale civilizației umane, chiar și în forma ei maladivă: pe verticală și pe orizontală. Dacă privești din fața spitalului cu multe etaje, din locul în care, cu inspirație divină, urbanismul a plantat o biserică mică (biseriцуță), ai senzația că intrarea principală în parc este prin unitatea de primiri urgente (U.P.U.). Unii vin pe jos, singuri sau sprijiniți de aparținători, alții, probabil V.I.P.-urile, vin cu limuzine alb-roșii (uneori am impresia că sunt modelate din marțipan), extrem de zgomotoase, pe care un poet nebun a scris: „AMBULANȚA”. V.I.P.-urile nici nu se obosesc să coboare singure din

limuzine, sunt transportate întinse confortabil pe câte o targă mobilă. Unii, probabil cei care au plătit bilete „Premium” sau „Gold”, nici nu se sinchiesc să respire singuri. Pachetele „Premium” și „Gold” au incluse aparate de respirat și stimulatoare cardiace. Evoluția omenirii nu a ajuns încă în punctul în care toată lumea să aibă acces la biletele „Premium” sau „Gold”. Sunt convins că la apogeul evolutiv (punctul „G” al evoluției) nu vor mai exista bilete, iar egalitatea se va muta din matematici în realitate. Revoluția care va conduce la acest moment istoric, căci doar printr-o revoluție se poate ajunge la apogeu, se va numi, cel mai probabil: „Revoluția Transcenderii Egalității din Matematici în Realitate” (R.T.E.M.R.), dar, până la revoluție, în această eră de acumulări cantitative, trebuie să traversez cu bicicleta spre parc. Opresc și descasc. Nu pot risca să fiu accidentat mortal călare pe bicicletă. Aș muri ne-regulamentar, iar moștenitorii legali (nu am testament, nici unul vechi și cu atât mai puțin unul nou) nu vor încasa zecile de mii de euro

cu titlul de despăgubiri civile (materiale, dar mai ales morale) pentru moartea mea accidentală, pe trecerea de pietoni, strivit de un autoturism fără pretenții, cel mai probabil un Logan roșu condus de o bătrânică chioară. În fine, traversez în siguranță, ajung în parc și după două ture de parc mă așez pe o bancă, înfig căștile în urechi și asmut câinii metalului asupra timpanelor ... Children of Bodom cu „Bed of razors”. Din pricina câinilor, la cei ai metalului mă refer, realizez târziu că în fața băncii pe care stau s-a plantat o băbuță. E ca o floare fleoștocăită. Are un batic negru legat cu nod dublu sub bărbie, fața slabă, dar ochii mici, ca de vulpe fenek, îi sunt dilatați de lentilele ochelarilor, ca două funduri de sifon ceaușist. Ramele ochelarilor sunt de celuloid negru, iar întreg dispozitivul de eliminare a handicapului oftalmologic este prins cu un elastic albastru de capul creaturii. Cred că este elastic de chiloți, dar nu bag mâna-n foc. Se uită atent la mine, iar concentrarea îi face fața să semene cu cea a unei nevăstuici. Scot căștile din urechi și înclin capul în semn de salut. Sunt reținut cu astfel de personaje. Fără să salute sau să încline capul în semn de răspuns (deși doar salutul este facultativ, răspunsul este obligatoriu), femeia mă întreabă dacă nu am doi lei în plus, motivând că vrea să-și ia un kilogram de orez, dar prețurile au sărit peste noapte și nu are bani suficienți. Bag mâna

în rucsac, scot banii și îi întind femeii. Îi ia din mâna mea cu rapiditatea unui macac de pe stânca de la Gibraltar și dispare în direcția băcăniei de lângă spital, punctul de aprovizionare al bolnavilor cu iaurturi și țigări. Unii cumpără și băuturi alcoolice. Reînșurubez căștile în urechi și reiau de la început „Bed of razors” ... „I see the candle light burning in your eyes/Flaring up my eyes in flames/On this pitch-black summer night/Of passion and pain ...”. Exact la riff-ul pi(x)dos care dă deliciul melodiei ... reapare baba. Notez că are în mână o pungă biodegradabilă, legată la gură cu nod dublu, plină cu orez. Se uită lung la mine. Îi fac semn să se așeze lângă mine, deși urăsc să-mi fie invadat spațiul personal, și îmi scot din nou căștile din urechi. Să dea naiba, muierea asta stafidită nu mă lasă să ascult până la capăt melodia. Mulțumesc pentru ajutor, îmi spune arătarea. Cu plăcere, răspund și dau să mă ridic. Îmi pune mâna pe antebraț și un curent discret îmi trece prin tot corpul. Unde te grăbești? continuă băbuța, nu am terminat cu tine. Sunt nedumerit, dar baba nu lasă ca nedumerirea mea să prolifereze. Eu sunt Dumnezeu și am vrut să te pun la încercare, începe baba. Nu te uita așa ciudat la mine, continua vecina mea de bancă, dacă Dumnezeu poate lua orice formă, este limpede că poate lua și forma unei babe mioape, continua baba-Dumnezeu. Încerc să deschid gura, dar

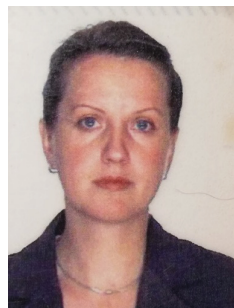
Dumnezeu-babă (sau invers) ridică mâna dreaptă, semn că mai bine mucus decât să spun vreo prostie. Cine dracu mai ascultă Children of Bodom în ziua de azi? Întreabă băbuța. Deschid gura să răspund, dar baba e mai iute de gură ... e o întrebare retorică, amice. În plus, „Hatebreeder” a fost unul dintre cele mai slabe albume, conchide baba-Dumnezeu, dându-mi de înțeles că subiectul metale grele a fost închis. Am simțit în tonul cu care a făcut remarcă legată de albumul „Hatebreeder” sarcasmul rockerului bătrân, hârșit prin beri și concerte de metale grele și foarte grele. Baba-Dumnezeu se ridică de pe bancă, bagă mâna într-un buzunar interior al halatului pe care-l poartă și scoate un ghemotoc de pânză. Mă uit mai atent și constat că ghemotocul de pânză este un săculeț de cârpă murdară. Desface gura săculețului, prinsă cu un șiret de culoarea catranului și dă la iveală un obiect de formă paralelipipedică de culoare albă. Pe una dintre fețele obiectului observ un cerc de culoare roșie. De fapt, nu este doar un cerc, este asemeni unui cilindru montat pe obiectul pătrășos. Baba-Dumnezeu-rocker îmi întinde dispozitivul și îmi spune sec, cu cei doi lei pe care mi i-ai dat pentru rahatul ăla de orez, ai câștigat Butonul Lumii. Baba-Dumnezeu-rocker îmi întinde dispozitivul și, văzând că eșu, mi-l îndeasă în mâna dreaptă, apoi continua cu glas grav, în momen-

tul în care vei apăsa pe butonul roșu, tot răul din lume va pieri. Toți oamenii cu gânduri rele, continua arătarea, vor dispărea de pe fața pământului. În momentul în care și ultima silabă din cuvântul „pământului” a părăsit gura babei - Dumnezeu - rocker, aceasta a dispărut ca și cum nici nu ar fi existat, dar de existat, a existat, pentru că, altfel, nu aș avea în mână dispozitivul alb cu buton roșu, pe care creatura l-a numit simplu, dar pretențios, Butonul Lumii. Nu-mi mai arde de Children of Bodom, stau ca proasta cu Butonul Lumii în mână și mă uit la el ca muta la fermoar. De regulă, dacă plasezi un om în fața unui buton, primul instinct al acestuia este să apese butonul, iar după aceea, dacă explozia nu este prea mare, omul va recurge și la rațiune. Am decis să inversez ordinea lucrurilor și am evitat să apăs butonul roșu înșurubat pe cutia albă. Am cântărit opțiunile. Dacă apăs butonul, la prima vedere, aș înfăptui un act justițiar planetar materializat în dispariția răului de pe Pământ. Bine, dar asta nu e treaba mea, mi-am spus, asta e treaba divinității, indiferent de forma în care se întrupează, babă-mi-oapă, piatră ponce sau stea de mare (enumerarea este exemplificativă). Poate că Dumnezeu, ocupat cu întreg universul, despre care se știe prea bine că este infinit, are o mulțime de alte probleme pe cap: crearea de noi rase, înșămânțări sau încrucișări de rase,

chestiunile de vonnegutiana Tralfamadore, modelarea uraganelor din Alpha Centaurii, sau poate are nevoie de o scurtă vacanță, vacanța dintre două eternități, și a decis să delege o parte dintre atribuțiile sale de rutină, așa cum ar fi stârpirea răului de pe Pământ, planeta pe care Adam și Eva i-au tras clapa. Prin urmare, dacă apăs pe buton, răul va dispărea datorită dispariției exponenților acestora. Eu mă gândeam la o soluție mai pașnică, o metodă prin care mentalitatea exponenților răului să se schimbe radical și să devină exponenți ai binelui, dar văd că creatorul a fost mai drastic, ceea ce înseamnă că de la potop încoace nu și-a schimbat metodele, merge pe una și aceeași metodă radicală, eliminare fizică. Ok, nu avem căderea de a critica metodele eșaloanelor superioare, alea peste care nu mai există alte eșaloane, așa că ne gândim puțin la urmări. Indubitabil, apăsarea butonului va regla situația geo-politică mondială prin dispariția unor lideri toxici. Arabii vor fraterniza cu israelienii și vor întemeia un singur stat arabo-israelian, se vor reuni cele două state coreene (nu știm exact sub ce formă de guvernământ), Rusia se va retrage din Ucraina ... în genere toți invadatorii se vor retrage de pe teritoriile invadate. Nimic rău până la acest moment, îmi spun, și încep să apropiu degetul de butonul roșu. În plan secund, vor dispărea liderii religioși care vor impunerea pro-

priei divinități prin forță. Degetul meu arătător mai parcurge câțiva centimetri către butonul roșu. Pe măsură ce se apropie degetul de buton, acesta capătă o strălucire stranie, de parcă s-ar activa un mecanism în interiorul paralelipipedului galben. În plan terțiar, va fi eradicată criminalitatea în toate formele sale, sistemele judiciare vor intra în colaps. Degetul meu se apropie și mai mult de buton, iar strălucirea începe să fie însoțită de o vibrație stranie. Clar, va dispărea și tipul care a aruncat otravă prin cartier și a provocat decesul a zeci de pisici, se va duce naibii și vecinul care și-a orientat scurgerea pluvială spre curtea mea. Simt că mă trece un fior de plăcere când mă gândesc la dispariția celui care mi-a ocupat locul de parcare. Sper să dispară cu tot cu mașina lui. Se va duce naibii, dacă nu s-a dus deja, și proful de mate care m-a lăsat corigent în ciclul gimnazial. It's a fucking miracle! Apăs butonul și simt cum încep să mă dematerializez. Mă uit în dreapta și îl zăresc pe tipul care mi-a ocupat locul de parcare. Are un dispozitiv identic în mână și îmi amintesc perfect că i-am scris ceva cu cheia pe portieră.

D Diana ALZNER

DOCHIA

— Mămico, spune-mi o poveste!
— Promiți că apoi te culci și nu mai ceri încă una?

— Promit.

— Ce poveste vrei să-ți spun, Măriuțo?

— Hm... Pe aceea cu baba Dochia.

— Baba Dochia și-a trimis nora după mure în plină iarnă...

— Mamă, era tare rea femeia asta! Să ceară mure iarna! Și numele Dochia e urât. Chiar e nume de babă.

— Nu, numele este frumos, după cum e omul care-l poartă.

— Păi vezi? Dochia era rea.

— Hai să-ți spun altă poveste. A fost odată într-un orașel mic și sărac o femeie pe nume Dochia. Trăia alături de omul ei zile bune și senine, deși mai aveau lipsuri. Erau fericiți, fiindcă Dumnezeu le dăruise o fetiță frumoasă și gingașă ca un pui de turturea.

— Cum o chema pe fetiță?

— Maria o chema. Dochia își îngrijea odorul, o alăpta, o plimba și era mândră cum nu se poate.

De când se născuse Maria, și Iancu, soțul Dochiei, mergea mai

cu drag la muncă. Zicea că are pentru cine strânge zestre.

Într-o zi, pe când întindea la uscat scutecele fetei, Dochia a văzut trecând pe stradă niște vecine. Când le-a întrebat de vorbă, ele au spus cu tristețe că sunt grăbite, că merg să cheme pe doctor la Gherghina, că trage să moară. Mult s-a speriat Dochia auzind. Cum era să moară Gherghina, că doar era tânără, avea și ea o pruncuță acasă. „Tifos.” Au spus vecinele plecând.

Spre seară, după ce s-a întors Iancu, iar Maria a adormit îngerește în leagănul ei, Dochia a plecat să viziteze pe vecina bolnavă. În vremea aceea oamenii erau mai buni și-l cercetau pe cel aflat la necaz.

A găsit-o pe Gherghina scăpată de moarte, fiindcă venise doctorul cu medicamente, dar tot era foarte rău.

— Ce boală e tifosul?

— Boală rea, mamă. Bucuroasă că până la urmă Gherghina avea să se facă bine, Dochia ieși în tindă cu gândul de a pleca. Atunci a auzit un plâns într-una din odăi. E plânsul acela ce face inima mamelor să tresară, e puiul ce cheamă ajutor.

— Cine plângea?

— Fetița Gherghinei. Tatăl ei uitase de ea, în disperarea că-și pierde nevasta. Micuța plângea de foame. Dochia l-a chemat pe om și s-a oferit s-o alăpteze ea, până găsește el lapte sau până s-o face bine mama ei.

— Nu putea să cumpere?

— Ba da, dar era mai greu, că nu erau prăvălii ca astăzi. Și uite așa, după ce-și hrănea copilul ei, Dochia fugea pe stradă la vale și sătura și pe al vecinei. Mult i-a mulțumit Gherghina când s-a făcut bine!

După puțin timp însă, nenorocirea s-a abătut asupra bieteii Dochii. Fetița ei surâzătoare, cu ochi albaștri ca cicoarea s-a îmbolnăvit. Ce n-au făcut sărmanii părinți s-o scape! Zadarnic însă, mititica de ea se prăpădi. A fost jale mare. E trist când moare om bătrân, d-apăi când ia moartea copilaș fără păcat?

Ce-a mai plâns Dochia! „Ce te faci, Dochio?” O întrebau vecinele uimite de atâta durere. „Ce să fac? hohotea femeia, Domnul a dat, Domnul a luat, fie Numele Domnului binecuvântat!”

Zicea lumea c-o să înnebunească Dochia. Iancu, vezi, bărbat, n-avea lacrimi să plângă. Toată durerea s-a făcut bolovan în inima lui, bolovan de ură. O acuza pe femeie că din cauza ei a murit fetița; că s-a dus la vecina bolnavă și-a adus boala acasă.

De-atunci n-a mai avut zile bune cu bărbatul ei. El a început să bea și s-o bată.

— N-au mai avut alți copii?

— Nu. Am apucat s-o cunosc și eu pe Dochia. Aveam patru, cinci ani și mama mă învățase să-i sărut mâna când o întâlnesc. Lumea șoptea că e sfântă.

— De ce?

— Știu eu? Fața ei se înseninase de la o vreme, vorbea domol și nu pleca om nemiluit de la poarta sa. Apoi s-a petrecut dintre noi...

— A murit?

— Da. Vorbeau femeile că nu s-a pomenit mort mai frumos. Era în iulie, pe căldură, iar Dochia întinșă pe catafalc răspândea bună mi-reasmă.

— De unde știi toate astea?

— Mi-a povestit și mie mama. E o poveste adevărată.

— Ești sigură?

— Da. Eu sunt fetița pe care a alăptat-o...

D Petre STOICA

Căldărarii

Zlătarii, cei care nu renunțaseră la a fi nomazi nici acum, fericiti în căruțele lor scoase parcă din pământ când li se făcea dor de plecare, cu niște cai ori măgari crescuți nu știu pe unde, pricăjiți dar iuți, piele și os, tăiau zările lăsând în urmă, corturi, chiar case făcute de primărie. Fuseseră deposeați de aur, de acei cocoșei care nu știu cum ajunseseră la ei în timp, rostogoliți prin istorie! Unii vorbeau că au mahmudele puse deoparte și trec să le mai vadă pe acolo unde sunt ascunse! Eu cred că plecau pentru că aveau un zeu al lor care îi chema, o Meca pe care trebuia s-o revadă, cine știe.

Altfel, se învâртеau pe lângă o căldare mai toți bărbații din familie, până reușeau s-o încheie din bucăți negre de tablă, de la puradel până la Bulibașă și le agățau de umeri și începeau să strige pe linii. Căldări, căldări...

Câțiva copilași de „rumâni” se speriau, atenționați de părinți: nu ești cuminte, te ia țiganul în căldare! Bieții copii, bieții părinți!

Căldărarii noștri abia se țineau pe ei în picioare, nemâncați așa cum erau pe atunci, ruți de muncă, zdrențuroși, cu vocea lor răgușită de la fumul înghițit prin corturi, cum să-i mai ia și pe copilașii ăia?

Erau buni negustori, una-două se urcau pe căldări să arate oamenilor ce operă de artă făcuseră! Și chiar făceau lucruri trainice, solide, vândute la prețuri de nimic unor țărani și ei sărăciți de Colectivă. Băteau palma și se despărțeau mulțumiți și unul și celălalt.

De sărbători treceau prin sat. Ele, cu bani agățați în păr, în cozile lor date pe spate, capul acoperit de o basma prinsă la ceafă, rochiile lungi, gata-gata să se aprindă pe ele de atâta roșu pasional. Purtau pe braț o căldărușă în care puneau cele primite an de an, de la oameni cunoscuți. Parcă o văd pe Margareta, dreaptă, frumoasă, cu o frunte înaltă, ochi mari, căprui, oprindu-se în porțile oamenilor mai avuți, strigând: haoleo cocoa-nă, să-ți trăiască bărbatu', copiii, ai ceva și pentru Margareta?

Cum să n-ai? Se întâmpla să treacă ceva mai târziu, îi puneai deoparte și o așteptai.

Erau pricepute la ghicit și scoteau ghiocul, băteau și tarodul, introduse discret în curți de femei curioase. Am simțit-o pe pielea mea, când mi-au făcut ceva „farmece” să iau un zece la Română, la admiterea de la liceu. Parcă revăd pasele făcute deasupra unei căni cu ceva apă în ea și o lingură din metal! Din senin a început să colcăie apa aia chioară, apoi a ieșit un abur ciudat. Imediat a bubuit cana și s-a dus naibii și lingura! Ce spuneți? Am luat un zece așa ușor, pluteam prin fața comisiei!

Mai mereu le întâlneai cu plozi frumoși în brațe, blonzi, mai blonzi decât toți ceilalți copii din sat.

Unii dintre zlatari își dădeau țâncii la școală și ne împrieteniserăm la cataramă. Și astăzi îmi amintesc de Covrig, Rancu, Argintaru, Istrate, cu nostalgie!

Locuiau pe lângă fostul obor, în spatele claselor cu laborator din curtea vechii școli. Erau vorbăreți, aprinși cum erau culorile pânzelor pe care le purtau cu fală.

Adolescent fiind, îmi închipuiam cocoșeii ascunși în malul petrecut peste lunca Ialomiței, iar deasupra comorii, fâșii fluturând din mătasea fustelor învârtite prin aer, într-o horă țigănească, cu pinteni atinși de mâini agere de căldărar! Ce spuneți?

Căldărarii mai trec azi doar prin amintirile mele, cu caii lor aprigi.

Sunt duminici când apare și Margareta, dreaptă, cu ghiocul și cărțile de ghicit. Se aud banii cum ruginesc în cozile ei lungi, târâte prin țărâna unui timp care s-a scurs nu știu pe unde, nu știu cum.

Cocoană, n-ai ceva și pentru Margareta?

■ Liliana NEGROI

SĂMÂNȚA

Nu era prima seară când părintele Teodosie rămânea până târziu în biserică mică a satului, mai spunând o rugăciune, mai punând ordine în sfintele lucruri. Lumea se învățase cu el așa. Când venise la ei, cu mulți ani în urmă, luând locul preotului dinaintea lui, oamenii fuseseră uimiți să afle de la femeile care făceau cu rîndul să îl ajute la curățenie că, spre deosebire de cel răposat, acesta avea grijă de bisericuța veche mai ceva ca o mamă de pruncu ei și nu se sfia să își suflece mânecile sau să își lege șorț peste straiul preoțesc ca să vadă de treburi. Iar când era nevoie să ajungă în vreun cotlon al satului ca să ajute vreo babă nevolnică sau vreun oropsit al sortii, nici zăpezile cele mari ca aia din al treilea an după venirea lui și nici vânturile sau ploile sau arșița nu îl puteau împiedica să își facă datoria. Muierile povesteau în primii ani cu mare mirare cum stătea și citea rugăciunile singur în biserică până mult după lăsarea întinericului, pomenind vii și morți după toate riturile cuvenite și fră-

mântându-și mintea cum să facă să își ajute „oițele” din parohie.

Timpul trecând, lumii nu i se mai părea acum ceva de mirare faptul că, la lumina lumânărilor, aproape noapte de noapte, bătrânul preot, peste care vremea cernuse peste șaizeci de ani în același loc, încă mai citea aceleași rugăciuni ale căror cuvinte, departe de a se fi tocit, păreau tot mai vii în gura lui, ori că dimineața răsăritul soarelui îl găsea treaz și voios, gata oricând să spună o vorbă bună sau să suradă pașnic celor pe care îi întâlnea. Și nu trecea zi fără ca sătenii să mulțumească barem o dată cerului că le trimisese asemenea minune de paroh, căinându-l însă pentru văduvia timpurie întrucât, așa cum știau cu toți, coana preoteasă murise de tânără, înainte încă de a ajunge la ei în sat, lăsându-l singur și fără urmași. Poate de aceea, când mai avea de botezat câte un prunc, părintele Teodosie avea mereu lacrimi în ochi, deși nu înceta să zâmbească întregă slujba de creștinare a puiului de om.

Și tot așa nu trecea zi în care, văzându-l din ce în ce mai gârbovit,

țărani să nu se gândească cu mare neliniște la clipa când bătrânul preot avea să treacă la cele veșnice. Simțea și el fiorii care îi mai încercau pe oameni și, deși se străduia să n-o arate ca să nu îi întristeze, povara anilor adunați începuse să atârne tot mai grea. Nu îi era teamă de moarte – știa prea bine că asta era firul lucrurilor și era împăcat cu toate, mai puțin cu gândul la cel care trebuia să îi rămână în loc. Și-ar fi dorit să îi fie trimis mai degrabă un urmaș pentru a-l deprinde cu rostul treburilor prin parohie și a-l „sădi” în sufletul oamenilor. Deocamdată însă, nu promise niciun semn în privința asta de la mai-marii lui și, până avea să primească, nu putea decât să se roage, ca de obicei, să aibă destulă putere până când i se va îngădui odihnă.

Seara asta, prin urmare, nu părea a fi cu nimic diferită de oricare altă seară. Când vocea babei Maria, mai mult șoptind, îl smulse pentru o clipă din rugăciuni spunându-i *Săru-mâna, părinte*, părintele ridică privirea, îi zâmbi blajin, răspunzându-i *Mergi cu Domnul* și apoi își văzu mai departe de ale lui. Era târziu când preotul spuse ultimul *Amin*, mai făcând o mătanie și mulțumind în glumă unui junghi că i-a amintit că încă are șale. Apoi stinse lumânările una câte una, închise ușa bisericii și o luă spre casă care, din fericire, se afla aproape.

Mergând cu pași mărunți și înceți pe străduța luminată doar ici și colo, părintele Teodosie își adânci-

se din nou gândurile în rugăciuni, când capătul toiagului de care se ajuta lovi ceva. Aplecându-se ca să vadă ce anume era, preotul descoperi ceva ce părea a fi o cutie nu foarte mare, făcută dintr-un soi neobișnuit de lemn. Gândind că o fi pierdut-o vreunul din săteni, bătrânul voi să o ridice și să o ia cu sine, plănuiind să afle în zilele următoare a cui era lădița, dar se trezi opintindu-se. *Da' ce-oi fi adăpostind, Doamne iartă-mă?!*, se minună el de greutatea neașteptată a cutiei, în ciuda mărimii sale. *Hai, copăcel...ajută robului tău, Prea-Sfinte...* Gâfâind și neavând pe nimeni prin apropiere care să îl ajute, sprijinindu-se doar în cuvinte și în toiagul vechi, așa cum făcuse o viață întreagă, preotul reuși în cele din urmă să ajungă acasă, unde lepădă cutia pe masa din bucătărie, al cărei lemn scârțâi deodată ca sub o apăsare uriașă.

După ce aprinse lumina, cuprins de sfârșeală din cauza strădaniei, părintele Teodosie se lăsă și pe sine să alunece pe scaunul de lângă masă, abia mai respirând și privind cu un sâmbure de nedumerire în ochi cutia cu pricina.

Aceasta trona pe măsuța mică, roasă de timp, iar lemnul din care era făcută, deși nelăcuit în vreun fel, avea un luciu aparte, sidefiu, parcă înflorind în lumina lumânării de lângă el. Ca mărime, nu era mai mare decât cutia milei de la biserică, pe care oamenii din sat o închipuiseră din trunchiul unui stejar bătrân doborât de furtună.

Ca greutate însă...Teodosie știa că el nu se mai afla în puterile tinereții, dar, în ciuda vârstei, încă era în stare să facă una sau alta. Cu toate astea, mica lădiță îi pusese capac. Bolovani dacă ar fi fost în ea și tot nu ar fi atârnat în felul acela. Și chiar dacă lui i s-ar fi părut numai că e atât de grea, mărturie adevărului stătea felul în care lemnul mesei vechi pe care stătea acum se îndoise sub povara ei.

Biruit de curiozitate, după ce își mai trase nițel sufletul și adună destul curaj, Teodosie se apropie încet de cutie, vrând s-o deschidă ca să afle ce taină ascunde. Capacul ei, nefiind ferecat în niciun fel, se lăsă înlăturat cu ușurință, însă, spre și mai marea mirare a preotului, care, la atâta greutate, se aștepta să descopere cine știe ce minuni înăuntrul, pe fundul lădiței se afla un singur lucru: o sămânță lunguiată, întunecată la culoare, neșemănând cu nicio altă sămânță cunoscută de preot, fie ea de buruiiană, de fruct sau de legumă. În rest...nimic.

Uimit peste poate și cu teamă în inima, bătrânul își făcu repede câteva cruci, neștiind ce să înțeleagă din asta. Ce mare comoară putea să fie sămânța aia pentru a o pune de una singură într-o cutie și ce lemn va fi fost acela ca să atârne atât de greu? Sămânța însă nu dispăru dinaintea crucilor lui și nici vreun alt lucru neobișnuit nu se petrecu, așa că, murmurând întruna rugăciuni, mai ales spre iertarea păcatului curiozității sale nemăsurate, bătrânul întinse o mână tremurând ca să ia

sămânța, vrând s-o cerceteze mai îndeaproape. Se dovedi însă că sămânța era cea cântărind atât de mult și nu cutia, întrucât abia ajutându-se și cu cea de-a doua mână reuși părintele să scoată sămânța din lădiță și să o pună direct pe masă, care pârâi din nou din toate încheieturile. Odată ușurată de cuprinsul ei, lădița păru să se schimbe la culoare, pierzându-și sclipirile și părând acum doar o cutie de lemn alb de arțar, iar preotul fu în stare să o ridice de pe masă cu o singură mână, fapt ce îi făcu inima cât un purice.

Privirea i se îndreptă asupra seminței, încercând să își dea seama ce ar trebui să facă mai departe. Și-atunci, un gând apărut de nicăieri îi lumină în minte: *rostul dintâi al oricărei semințe este să rodească, la adăpostul pântecului pământului*. Era atât de clar încât Teodosie nu putea înțelege cum de îi luase atâta timp ca să își dea seama. Desigur, sămânța aceea tânjea după căldura pământului și cum altfel să știe ce soi de sămânță e dacă nu o lăsa să rodească?!

Cuprins deodată de nerăbdare, preotul se repezi afară așa, în puterea nopții, săpă o groapă mică în grădina din fața casei, apoi își adună din nou puterile și cără cu chiu-cu vai sămânța până acolo. O acoperi cu țărână, turnă apă peste locul cu pricina și, obosit peste măsură de toate câte făcuse, se așeză chiar acolo, cu gând să se odihnească puțin. Curând însă începu să picotească și se întinse lângă să-

mânța de-abia sădită, lăsându-se în voia somnului.

Când mijiră zorii, părintele sări ca ars sub lumina lor, rușinându-se deodată când se gândi că poate l-o fi văzut vreunul din săteni acolo, pe pământul gol, întins aiurea. Se liniști însă tot el degrabă, când își dădu seama că, oricare dintre țărani l-ar fi văzut, cu siguranță că primul lor gând ar fi fost să îl creadă bolnav și să intre ca să îl ajute. Întrucât însă nu îl trezise nimeni din somn, era limpede că nu îl văzuse nimeni. Așa că Teodosie se ridică de pe pământ și se duse să se spele ca apoi să își vadă de treburile zilei, ca de obicei.

Ieșind din casă spre a merge la biserică, preotul se opri o clipă lângă locul unde plantase sămânța, părându-i-se că vede un abur ușor înverzind țărâna răscolită, și întâi își zise că are păreri. Mai apoi însă, amintindu-și toate cele din ajun, se smeri brusc și își zise: *Cum vrei Tu, Doamne. Facă-se voia Ta! Că mare Ți-e grădina din care ai binevoit a-mi scoate în cale sămânța ceea și dac-ai voit-o rodită, cu voia Ta va crește, ci nu cu voia necredinciosului de mine!* Își făcu iar o cruce, zâmbi luminos către locul unde se afla acum sămânța aceea ciudată și apoi își văzu de drum.

Tot restul zilei, părintele uită de musafirul neobișnuit din grădina lui, fiind prins ba cu slujba, ba cu alte drumuri prin sat. Spre seară însă, aducându-și aminte de aceasta, nu mai zăbovi ca de obicei până târziu în biserică, ci porni spre casă

mai devreme, pentru a vedea cum îi merge seminței.

Ajungând în grădină, Teodosie putu vedea cum palidul abur de cu dimineată se transformase acum într-un soi de mușchi care acoperea un loc cam cât un capac de butoi. Cu sfială, preotul îl atinse ușor, ca o mângâiere, iar mușchiul păru să freamăte sub atingerea lui. Convins că mărunta verdeată era legată de sămânța ascunsă sub ea, bătrânul mai turnă o cană cu apă pe locul acela, întrebându-se în sinea lui dacă asta era tot ce avea să iasă din ea.

Timp de alte două zile după aceasta, mușchiul creșcu și deveni tot mai verde, iar locul de sub el păru a se umfla puțin, cam ca un mușuroi de cârțiță. Tot mai zâmbitor, parcă așteptând să i se nască un prunc, preotul veghe locul acela, îngrijindu-l și nelăsând nimic să se atingă de el.

În a treia zi, sămânța, departe de a-și dezminți ciudățenia sau de a fi stearpă, lăsă să iasă din mijlocul mușuroiului un vârf de un verde crud, spre marea bucurie a bătrânului, care nu se mai sătura privindu-l. Ba chiar în noaptea aia adormi din nou în grădină, lângă proaspăt răsăritul colț și nu fu ultima noapte în care preotul văzu ridicarea și coborârea lunii alături de acesta.

Una câte una, zilele lungi de vară se scurseră peste micul lujer care deveni cu repeziciune un lăstărel de pom înălțându-se și întărindu-se din ce în ce mai mult. După o vreme, Teodosie primi știre că încă

nu avea să îi fie trimis un înlocuitor, dar era pentru prima dată în mulți ani când vestea asta nici nu îl supăra, nici nu îl îngrijoră. Era prea ocupat acum, pe lângă toate cele câte le făcea de obicei, să îngrijească de pomișorul care creștea ca în povești, într-o zi cât altul în zece.

La începutul toamnei, copăcelul arăta deja cam cât un vișin de cinci ani. În jurul trunchiului, pe pământ, stratul acela de mușchi se mai întinsese nițel dar rămăsese la fel de verde și de gros, ca o pătură apărându-i sălașul rădăcinii. Seară de seară, fie senin fie ploaie, Teodosie stătea de vorba cu Dumnezeu lângă pom, părându-i-se că Dumnezeu îi răspunde și simțindu-și sufletul împăcat.

— Uite, Doamne, vine frigul.

— Păi vine, Teodosie, că asta-i ordinea lucrurilor.

— Da, Doamne, dar eu nu știu ce să fac ca să am grijă de copacul tău mai bine.

— Lasă, Teodosie, că de el am Eu grijă. Tu vezi-ți de oile tale în primul rând.

— Îmi văd, îmi văd, Prea-Înalte, dar când eu n-oi mai fi...

— Nu-ți face tu griji de-astea. Am Eu grijă de crinii și vrăbiile pământului și n-o să am de oile tale?!

— Ba da, ba da...iartă necredinței mele, Doamne...

În vreo două rânduri, preotul voise să strecoare printre vorbe două întrebări care îl rodeau cumplit, dar nu îndrăznise, de teamă ca păcatul curiozității să nu îi atârne prea greu mai apoi. Și tot încercând el să își

înfrâneze dorința de a afla ce soi de pom era ăla și de ce îi fusese lui dat să găsească sămânța, își învârtea mereu gândurile în jurul acestor nedumeriri, părându-i-se cumva că Dumnezeu îi zâmbește înțelegtor, ca un părinte unui copil care se face că nu vede o bomboană deși aceasta se află înaintea lui.

În cele din urmă, biruit de firea sa omenească, Teodosie deschise într-o seară gura și cuvintele îi ieșiră aproape fără voia lui:

— Doamne, dar ce pom e acesta?

Dându-și seama de-ndată ce spusese, bătrânul își acoperi gura cu mâinile și strânse ochii, aproape cât să îi dea lacrimile, așteptând parcă să fie trăsnet pentru ce zisese.

— Păi tu ce pom crezi că e, Teodosie? auzi el însă în minte glasul lui Dumnezeu, blând și răbdător, așa că lăsă ușor mâinile în jos și, privind copăcelul lângă care stătea, îndrăzni să continue:

— Nu știu, Doamne..., brad nu e, fag nu e, stejar nu..., pom cu poame o fi, dar eu încă n-am văzut frunze ca ale lui, iar flori încă nu l-am văzut făcând.

— O să îl vezi la primăvară.

— L-oi vedea, dacă mi-i da zile, Doamne, dar după frunză nu pare a fi vreo poamă cunoscută mie.

— Ba e, Teodosie, doar că nu ți-e cunoscută după cum crezi tu.

— Să fie vreo poamă din care am gustat cândva, în tinerețe, dar nu îmi aduc aminte?

— Nu carnea ta cunoaște poama, Teodosie, ci cugetul tău, mai

auzi bătrânul în gând, apoi se făcu liniște.

În clipa aceea, preotul simți un-deva, înăuntrul său, un fel de fulger al înțelegerii adevărului, dar nu îndrăzni să îi dea crezare, zicându-și deodată că nu se poate ceea ce visează el și că o ia razna. Așa că se ascunse sub un șir de rugăciuni pentru a-și domoli bătăile inimii și apoi se ridică să plece la culcare, făgăduind în sine să nu mai pună întrebări cât timp nu va fi pregătit să le afle răspunsurile.

Trecu și toamna și ninse prima dată într-una din ultimele zile ale lui noiembrie, o ninsoare cu fulgi mari și pufoși, ca în basme. Obişnuit de-acum cu destule, preotului nu i se mai păru ceva neobişnuit faptul că pătura de muşchi de la rădăcina pomului rămase verde, ori că zăpada nu se așezase pe ea deloc și, deși nu mai stătu tot atât de mult afară, în frig, lângă copacul ale cărui crengi de un alb-sidefiu rămăseseră la fel de încărcate cu frunze ca vara, continuă să vorbească în sinea lui cu Dumnezeu, ocolind însă cu încăpățănare cele două întrebări. În adâncul sufletului însă, acestea continuau să îl roadă și, sfâșiat între aflarea adevărului și gândul că poate totul e doar o ispită drăcească, părintele Teodosie deveni cu timpul tot mai tăcut și mai abătut, afundându-se în rugăciuni.

Sătenii, văzându-l cum se împuțina pe zi ce trecea și simțindu-i frământarea, puseră totul pe seama bătrâneții și a grijilor adunate

și încercară toți, cu multă gingășie, să îl ajute cum puteau, dar preotul nu destăinui nimănui adevărata cauză a schimbării sale, parte de teamă să nu fie crezut nebun, parte pentru că, în inima lui, se temea să aștearnă pe umerii mirenilor o povară precum aceea pe care inima lui, în ciuda cugetului, o simțea adevărată.

Când, în Ajunul Crăciunului, după săptămâni de post și rugăciune, Teodosie se pomeni deodată cu întregul sat la ușa căsuței lui, cântându-i colinde și aducându-i care mai de care daruri și bucate, încercând să îl înveselească, pe preot îl podidi deodată plânsul, nefiind în stare să murmure printre lacrimi decât *Ce să fac, oițe dragi, ce să fac, sunt așa de slab...* Și-atunci, răspunsul veni blând prin glasul unuia dintre țărani, care, așezându-i pe umeri un cojoc de blană de oaie, îi spuse:

— Nu-ți face griji, cuvioșia ta. Ce-i sădit de domnia ta e bun sădit, precum dragostea și credința pe care le-ai semănat la noi în sat. Nouă ne ești tot timpul în suflet, așa că nu te mai întreba „ce să faci”. Fii, și atât. Cât o mai îngădui Cel de Sus.

Parcă luându-i-se deodată o piatră de pe inimă, ochii bătrânului se luminau, apoi șopti *Mulțumesc, mulțumesc, suflete dragi..., mulțumesc, Doamne!* Nimeni nu-și dădu seama că privirea lui se îndreptase ușor către copac, ale cărui frunze fremătau ușor. Nimeni nu înțelese greutatea dată la o parte. Dar nici nu trebuia. În seara aceea tot satul

se bucură laolaltă, dimpreună cu părintele Teodosie, care, după plecarea țăranilor, rămase afară, lângă copac, îmbrăcat cu cojocul de oaie primit mai devreme în dar.

— Acum știi, Teodosie?, auzi în mintea lui din nou glasul binecunoscut.

— Da, Doamne, acum știu.

— Știi și de ce?

— Nu, Doamne, dar nu contează.

— De ce nu contează, Teodosie?, continuă glasul și bătrânului i se păru că simte umbra unui zâmbet în vorbele sale.

— Ce-i sădite bun sădit, Doamne, răspunse el. Oamenii n-au nevoie să guste din nou din pomul cunoașterii din grădina Ta. E de ajuns dragostea și credința din inima lor. Dacă tu vei voi a-i pune la încercare, eu nu le voi fi șarpe. Un păstor are grijă de oile lui, le ține la adăpost, nu le duce în bătaia vântului.

— Și ce vrei să faci, Teodosie?, auzi bătrânul din nou.

În clipa aceea, pe o creangă a pomului aflată în dreptul preotului înflori din senin o floare, cam tot atât de mare cât cea de măr, dar cu un parfum atât de dulce și atât de puternic încât întreaga grădină se umplu deodată de el. Simțindu-l, bătrânul suspină adânc, îmbătat de acea mireasmă. În doar câteva clipe floarea se deschise, se ofili, iar în locul ei apăru apoi un fruct. Ochii preotului îl priviră mari și rotunzi, mâna lui își aminti vremea copilăriei și curiozitatea cărnii dar nu făcu nimic, iar pe buzele lui se așternu

un zâmbet liniștit și, cu cugetul împăcat, Teodosie răspunse:

— Nimic, Doamne. Doar să fiu. Cât o să mai îngădui Tu.

Când părintele Teodosie nu veni la biserică în dimineața următoare, țăranii meraseră din nou la el acasă, găsindu-l căzut în grădină, lângă copac. Înghețase cu un surâs îngerească pe chip, iar sătenii îl înconjura în liniște și, într-un singur gând, hotărâră să îl îngroape chiar acolo, în grădină și nu în cimitir, după canoane. Nimeni nu se gândi că nu e niciun preot care să țină slujba. Câțiva dintre bărbați se apucară de săpat, în vreme ce restul oamenilor îl pregătiră de îngropăciune. Și pentru că singurul loc unde pământul nu era înghețat bocnă era la rădăcina pomului, acolo îl și puseră, apoi spuseră cu toți câteva rugăciuni, aprinseră lumânări și i le puseră la căpătâi și o luară spre case. Nimeni nu plânse, nimeni nu jeli.

— Se zice că cine moare în săptămâna Crăciunului merge direct în rai, murmură o femeie, zgribulindu-se deodată.

— Așa o fi, îi răspunse alta. Fie-i țărană ușoară, că lui Dumnezeu nu cred că o să aibă ce să îi ierte.

■ Stela IORGA

Boierul

Când intra în cameră aveai impresia că în spatele dânsului este și un *butler* care îi perie frumos hăinuțele, are grijă de lavaliera dumnealui și, mai ales, să aibă intactă provizia de trabucuri, intra cu un pas ușor ezitant și se așeza demn la masa unde îl așteptau doi copii, două perechi de ochi curioși la așa arătare cu fundă de mătase sub bărbie!, copii de muncitori frunțași în întrecerea socialistă, ba unul chiar fiu de secretar de partid pe oraș, eram și noi importanți în ordinea mersului lumii noastre, a copiilor, și mai ales a taților noștri, de ale căror medalii eram așa de fuduli, omul cu lavalieră și unghiile frumos manichiurate ne învăța ușor și graseiat limba franceză de salon, adică subțire și diafană, fără rățoieli în voce, așa cum mai auzeam prin casă pe la noi, picii, nu era rost de chelfăneală aici dacă nu învățai, dar culmea e că învățai repede, tot așa cum vorbea curgător boierul, care era de origine grec, franceza lui aducea cu felul în care o pronunța, un fel de parfum din care noi nu simțiserăm niciodată, eram copii îmbujorați de

săniuș și cam enervați că trebuie să stăm nemișcați, fără să ne scobim în nas, ori să ne foim, cam vreo oră, ochii noștri înghițeau detaliile necunoscute, unghii fine, o mână palidă și subțire, cu care gesticula alene, parcă mângâind aerul și timpul petrecut cu noi, cam bolovănoși, dar tot candizi și fascinați de arătarea de om, care venea sigur din altă lume decât a noastră plină de rugozități, ne lăsa paf și muți de admirație, exact cu gurile căscate, când ne arăta câte un obiect, scos ghiduș dintre pulpanele hainei cam mototolite, cea mai cea dintre toate, care și-a pus amprenta în plastilina memoriei mele de copil, până azi, era un soi de briceag multifuncțional, nu mai țin minte numele în franțuzește, din păcate, cu care, mare minune!!, putea tăia și capătul trabucurilor, aha!, de aceea miroseau așa de îmbietor hainele dânsului, un pic piperat, un pic ... a ceva, un soi de parfum foarte masculin, care nu prea se lipea de mâinile acelea atât de subțiri și de fine, avea o lacrimă în ochi, când, plozi curioși, îl tot sâcâiam cu întrebări în franceză, căci, da, franceza

aceea de salon se lipea ușor, ușor de tot de noi, déjà vorbeam, cam poticnit, dar încercam să converșăm cu domnia sa, eu convinsă pe undeva, că voi ajunge să am și aerul distins și boieresc al dânsului, ochii lui albaștri se închideau la culoare, când întrebam unde a lucrat, unde lucrase și cum de ajunsese să ne predea limba franceză, cine îl învățase, atunci bătrânul boier tăcea prelung și ofta, parcă îmi amintesc că ne-a spus ceva de o legație, nu mai știu sigur, care fusese odată, când odată?, întrebam noi curioși, fiindcă la nimeni din casele noastre nu auzisem acest cuvânt, într-o zi ne-a adus spre amuzantă exemplificare un trabuc pe care l-a tăiat perfect cu acel cuțitaș multifuncțional, mult mai târziu când am văzut *Carmen*, de Bizet, mi-am adus aminte de mirosul greului ponosit, care își completa venitul, dar oare îi mai lăsaseră ceva?, predând ore de franceză loazelor de comuniști, aducând cu el manierele și o delicatețe a gesturilor, care ne uluiau și ne ridicau întrebări, pe care le puneam mai departe părinților noștri, oameni simpli, care nu știau nicio limbă străină, o încasam pentru asta, deoarece cuvinte ca legație, Rosenthal, trabucuri cubaneze și altele ca acestea erau scoase din uzul comunist și tocmai de aceea ne intrigau și mai tare, până în ziua când, cu instinctul specific copiilor, mi-am dat seama că boierul rufos este mai ceva decât tata și atunci cred că am început să învăț limba franceză, ca pe un dans menuet, pe

care îl învățam pentru serbarea de sfârșit de an, de la școală.

Memoria mea a păstrat aproape toate gesturile delicate ale boierului, numai numele nu i l-a reținut, poate și pentru că el reprezenta așa, un întreg propriu-zis, ca și profesoara mea de limba engleză, fie-le țărâna și memoria ușoară, care m-a torturat cu *think by yourself*, până în ziua, în care declicul acela mult-așteptat s-a produs și am început să gândesc în engleză, ea, profesoara, un alt boier al unor timpuri, la care nu aveam acces și care pentru mine erau ca și moarte, doar farmecul acela indicibil și pasiunea laolaltă cu eleganța cu care se exprimau într-o limbă străină mie mi-au rămas pe veci în minte, aujourd'hui une grand merci mon Monsieur and a big hug, my Lady, wherever both of you are!

meridiane

▀ Gabriel CRISTEA

Efraín Barquero, pseudonim al lui Sergio Efraín Barahona Jofré (născut în Piedra Blanca, Teno, regiunea Maule, Chile, la 3 mai 1931 - decedat la Santiago de Chile, la 29 iunie 2020) a fost un poet chilian din așa-numita generație literară a anilor '50. A câștigat Premiul Național pentru Literatură în 2008.

Antichitate - Din volumul „Vântul regatelor”

Galben era calul,
nepăsător văzduhul;
făpturile lucrau fără zgomot la esențe,
erau bătrâni precum șofranul, precum soarele templelor;
 trăiau la apogeu ca într-un fruct care strivea lumea
cu blândețea unei mame.

N-am putut rupe pâinea sau lemnul
și nici vărsa cenușa;
totul era prea uman,
corporal, aidoma celui ce doarme;
am învățat țărâna să fie țărână,
piatra să fie piatră,
oamenii-nvățară să se odihnească,
pentru a fi carnea propriilor zei.

Treziți-vă surâzând
în pura lânțezeală,
în ceara veșniciei!
Treziți-vă-n amiază, când totul se-ntinde și se ramifică,
întunecând lumea cu plinătatea voastră,
 trăiți în răsucirea carnalității toamnei!

Dincolo de iunie

Pământul proaspăt arat visează.
Și boii parcă pășesc adormiți.
Țăranu-i urmează cu pleoape căzute.
Și eu aș dori să adorm în terea esență,
și-n stoluri de păsări zburând,
s-ațipesc lângă buze deschise
și ochi de ceață, mijiiți.
Să mă cufund în visul seninului pârâu,
și-n rozalii muguri ai tăcerii,
să tot colind prin grâne nou-născute
și să culeg din primul rod al brazdei,
precum o pasăre din lut înrourat.

Mă-nvăluie o ceață ca un bunic cu plete albe.
Și printre brazde lumini par să răsară,
să crească cerul - cunună de frunzare -,
și aerul să nalțe eternul lui fior,
Și-originare păsări sfios să cânte trilul
din gloduri mișcătoare.

Și-n timp ce-i zămislită veșnicia
din brazde-adânci, abia deschise,
noi tot dormim.
Și visul ni-i iubire-ntunecată
pentru pământ și ape trezite ne'ncetat.
Ni-i visul mireasma rădăcinii.
Par să pășească boii fără țintă,
iar omul cutreieră cu pleoapele căzute;
Nu se gândește la nimic, nu se mai zbate
și nimănui nu-i pasă de semințe,
doar rătăcește c-o mirabilă inconștiență,
parcă-amintindu-și vag ceva.

Acea misterioasă vârstă...

Acea misterioasă vârstă cu bunici și amurguri,
acea lume din piele și lemn în care trăirăm odată.
Mare era umbra bărbatului suindu-se pe cal
pentru a-și căra diminețile până dincolo de asfințit.
Iar femeile traversând camerele
cu tălpile goale peste podeaua scârțâindă
și parcă purtând un veșmânt negru peste unul alb.
Nu era aceeași femeie afară ca și-n casă.
Au fost tinere o singură dată prin ungherele timpului.

Tinere precum albele cearșafuri de pat
și cu pletele înecate de frunzele răchitei.
Acea misterioasă vârstă în care trăirăm odată.

Alberto Blanco s-a născut la 18 februarie 1951, în Mexico City, unde și-a petrecut copilăria și adolescența și este considerat unul dintre cei mai importanți poeți din Mexic.

Orașul dinlăuntru

Se ivesc zorii.
De sub lespezi răsare
mușchiul silențios al luminii.

Deja, primele acoperișuri
mângâiate de soare
par să se trezească din letargie.

Umbrele pleacă,
aproape că n-a mai rămas
nicio urmă a nopții...

Păsările,
cu strigătele lor,
sparg ultimele stele;

Moartea
cântă, atunci când vrea
să-și păstreze limpezimea-n regat.

Muzica în epoca de fier

Lui Gabriel Macotela

Acesta nu-i vântul dintre sălcii
sau al înalților eucalipti,
nu-i vântul ce-nflăcărează lumânări
și mișcă cu lentoare pala morii.

Nu-i vântul ce risipește nori
prin calendarul verii
sau vântul zorilor
născându-se în păsări.

Surori și frați,
aceasta nu-i balada toamnei
sau cântu-ndrăgostiților
purtându-și iubirile pe raza lunii.

Și nu e ritmul cristalelor zăpezii
sau dansul alternant al zilei și al nopții,
nici suflul cadențat al gurii tale,
ci-i sufletu-mi pulsând... ascultă:
E vocea orașelor fără speranță și bolnave

- pereți metalici, blocuri și zăbrele.
Motoru-omniprezent și larma
unui timp ce se va disipa.

E-un cântec frust care-n Apocalipsă
găsește un ecou de transformare:
Tărâmul vitezei
și semnelor încrucișate în clepsidră.
E nebunia industriei ce urlă
în fabrici exploatare mii de ori.
Laboratoare de rugină și gaze-nșelătoare.
Uzinele contează, nu tu sau eu.

Căldură, aburi și frecare - mașinării
oribil ciripind prin vârsta asta goală,
să umple butoiul fără fund. E limba
internațională-a lăcomiei.

Noul limbaj universal:
O limbă-a infamiei, esperanto
- ramificații, vârfuri, lanțuri.
Și epoca de fier nu recunoaște-o altă voce.

Dar nu poate dura la nesfârșit căderea,
căci are limite și huietul...ascultă:
Acesta nu-i vântul dintre sălcii
sau al înalților eucalipti...

Notă* - Gabriel Macotela - (n. la 7 august 1954, în Guadalajara, Mexic)
este un pictor, sculptor, grafician, ilustrator, designer, editor și muzician me-
xican.

reflexii urbane

■ Issabela COTELIN

Dictii, adicții, predicții

Există lupte colective și lupte personale. Luptăm cât trăim, pentru că e în legea firii să nu obținem nimic fără luptă.

Luptăm cu răul din noi și din alții, luptăm cu mori de vânt, uneori luptăm cu binele fără să știm, pentru că fiecare are binele și răul lui, realitatea lui, normalitatea lui, iar legile umane, în dorința lor de a reglementa noțiuni abstracte prin paragrafe concrete, sunt atât de imperfecte... Luptăm, deci, la propriu și la figurat. Neostenit.

Când însă lupta noastră, pornită justificat ori din întâmplare, ajunge să implice prea multă lume sau merge prea departe și, mai ales, când nu-i mai putem face față, e bine totuși să ne oprim puțin și să vorbim despre ea. Dar noi, din păcate, nu avem cultura acestui act, de a ști să cerem ajutor. O avem, mai degrabă, pe cea a victimizării excesive, care atrage după ea și căutarea cu orice preț a unui țap ispășitor. Și mai avem, după ce l-am depistat, marea iluzie că tragerea lui în țepă (ce co-incidentă, dac-am eluda o vocală din *țepă*, aceasta ar putea fi soața metaforică a *țapului, sic!*) ne va vindeca subit.

În caz că acarul Păun se încapă-țânează să apară și conștientizăm, cu toate puterile pe care le avem, că nu ne „salvează” (să fim înțeleși, salvarea de către acar este „țepă” în alt sens și la alt nivel, ea fiind doar o supapă care să-l mențină pe luptător încă un timp pe linia de supraviețuire) nimeni altcineva (pentru că în noua realitate națională nimănui nu pare să-i mai pese de nimic, nici omului de om, nici omului de stat, iar statului de om nici atât), lupta nu mai e luptă. Lupta s-a sfârșit. Ea devine dependență, iar învinsul cade într-un viciu oarecare, cu care dezvoltă apoi o legătură indestructibilă, stigmatizată de către societatea modernă, mai nou, prin termenul *adicție*. E *addicted to...*, spune românul, cetățean modern, universal și multilingv, *updatat* în ale cotidianului și trece mai departe, cu aerul că a punctat problema.

Punctarea ca atare nu e, pe de altă parte, rea. Ea poate conduce la o recunoaștere a problemei, iar acesta e primul pas spre o posibilă rezolvare. Însă, dacă punctarea poate aparține unui oarecare sau unui membru (neputincios...) al familiei, recunoașterea nu merge să fie făcută decât de cel în cauză, iar rezol-

varea va veni numai prin începerea unei noi bătlui, cu sine de data asta (și, e bine de subliniat, cu ajutor de specialitate).

Traumă, victimă, adicție sunt în to-pul cuvintelor care definesc mileniul pe care îl trăim. Deși în număr de trei, din păcate ele nu alcătuiesc un triumphi amoros, caz în care ar fi pu-tut fi gestionat mai ușor de către cei cuprinși în aria lui. Ele reprezintă mai degrabă un șir consecutiv de noțiuni care reflectă evenimente ce, din ca-uză că nu sunt gestionate rezonabil, riscă să ajungă cerc vicios... Iar noi, de prea multa repetare a unor ter-meni care astfel tind să nu ne mai spună nimic, am ajuns, cu mic, cu mare, la identificarea lor imediată atunci când îi întâlnim. Și asta, spu-neam, e bine. Rău e faptul că îi iden-tificăm la oricine altcineva în afară de noi înșine (a se vedea proverbul cu paiul din ochiul altuia versus bâr-na din propriul ochi).

Dar ce este, în fond, adicția? *Dependență față de un drog, cu ten-dința creșterii progresive a dozelor* – spune dicționarul nostru de toate zi-lele, DEX. El preia o definiție din MDN (*Marele dicționar de neologisme*), edi-ția 2000, ed. Saeculum – atunci, cu alte cuvinte, a intrat termenul ofi-cial în limba noastră. Însă... surpri-ză! Deși în realitate a făcut carieră, utilizarea lui extinzându-se precum râul care-și caută permanent guri de vărsare în marea nemărginită a ex-primării orale și scrise, în dicționare el nu a mai fost actualizat. Ba, mai mult, nici măcar păstrat! DOOM 3 (2021), extrem de galant cu termeni cu care n-ar fi fost cazul, nu îl mai

recunoaște pe acesta nici măcar în calitate de bastard al limbii.

Revenind, orice dependență – o spun psihologii și psihiatrii, nu eu – se naște și se dezvoltă din sâmbu-rele unei dureri, fie ea și sub forma neglijenței banale la care este supus subiectul din partea apropiaților sau a societății. Ea nu apare din senin nici măcar la case mari, cum ar fi credința foarte populară, dar atât de greșită, că subiectului X, având de toate, *i s-a urât cu binele și s-a apucat de prostii*.

Când spune dependență, primul gând al omului de rând se duce la droguri – cea mai proaspătă dintre toate. Proaspătă la noi și în ochii gu-vernărilor noștri, preocupați numai de (bună)starea lor și la un univers distanță de realitatea de pe stradă. Este, într-adevăr, un pericol de nei-maginat și de neignorat, dar obiec-tul textului meu este dependența în general. De pildă, fumatul. Fumatul e atât de răspândit încât a ieșit de mult din breasla viciilor, cu el mai luptând azi doar cardiologii. El a tre-cut astfel granița dintre viciu și obicei și a fost luat în custodie cu brio de... literatură. Prin fumul de țigară s-au spus și s-au scris opere remarcabile și s-au format caractere memorabi-le. Ce-ar fi Moromete fără țigara lui rulată...? Apoi alcoolul. Și aceasta a degenerat până când s-a metamor-fizat din boală în... bun universal, iar din punct de vedere literar e intrat, la rândul lui, de mult în literatura de umor (*Aici zace Păstorel, /Suflet bun și spirit fin. / [...] Nu-l treziți, că cere vin*) sau produce repercusiuni cel puțin bizare (Bukovski are încă, la decenii de la trecerea lui în neființă, grupuri

active de fani). Specia umană s-a spălat pe mâini de tratarea acestei boli drept ceea ce este, ajungând acolo unde trebuie numai cazurile extrem de grave. Dacă mai ajung. În rest... *in vino veritas*.

O adicție însă despre care nu vorbește nimeni (deși au început să se audă glasuri răzlețe, mai ales în urma unor întâmplări nefaste), pentru că sunt bani la fel de grei în spatele ei ca în cazul tuturor celorlalte, numai că este mult mai nouă, este cea față de internet. Mai precis, față de motoarele de căutate și de platformele de socializare. Dependența de prezența online cu tot ceea ce avem sau credem că avem mai bun sau, dimpotrivă, cu tot veninul transferat din viața reală, are practic aceleași caracteristici și urmări precum orice altă dependență.

Dependența de internet începe oarecum firesc și seamănă leit cu celelalte începuturi, pentru că nu e, practic, nicio diferență între *beau și eu un păhărel/trag și eu un fum/îmi fac și eu un cont*. Continuă apoi cu prinderea în joc a dezamăgitului (îți place ce se întâmplă, e altă viață acolo, vezi lume nouă și lumea e altfel, totul palpită și tu ești alt om – adică nu cine ești în fapt, ci acela care ai fi vrut să fii...) într-un mod foarte periculos, care se va manifesta exact ca în cazul celorlalte vicii, adică (așa cum trist, dar corect, spune dicționarul) va ajunge, prin creșterea progresivă a dozelor, să dăuneze grav sănătății mentale și chiar fizice...

Aminteam în titlu, nu numai de dragul jocului de cuvinte, de dicție. Legătura poate că nu e directă la prima vedere. Ea însă devine fla-

grantă imediat ce ne gândim cum fiecare dintre dependențele de mai sus schimbă dicția omului. Cel mai la îndemână (și mai amuzant, din punct de vedere strict literar) exemplu este bețivul. Dacă acesta în viața reală este o pacoste în cel mai bun caz, în literatură e mană cerească (așa cum e, de altfel, orice viciu uman). Literatura are chiar limbajul ei, alcătuit din interjecții și combinații de sunete care să imite, de pildă, pe hârtie vocea alcoolicului... *Hâc...* Cetățeanul turmentat, din a cărui dilemă încă nu am ieșit, ca națiune, după mai mult de un secol, este exponentul apoteotic al acestei categorii.

Și supradoza de internet schimbă dicția omului. Căci, dacă navigatul pe saiturile măriei virtuale ar fi folosit numai pentru a ajunge la țărnul informației necesare, acesta ar fi un lucru cu adevărat minunat. Doritorul ar putea căuta, de exemplu, modele de dicție și asta ar însemna că internetul și-a atins scopul pentru care a fost creat, chiar dacă ar putea împuțina, tot de exemplu, tagma logopezilor. Însă cel ce nu-și mai poate lua ochii de la ecran și de la ce se petrece acolo, pe rețelele la care s-a abonat, într-o *agora* online în care are impresia constantă că e parte activă, în viața de zi cu zi va da, cu siguranță, în bâlbâială.

Cât despre predicții, acestea sunt, în consecință, foarte ușor de făcut: orice adicție lasă omul fără dicție...

etnografica

■ Claudia BALAȘ

*Ascensiunea sufletului în
„Lumea de dincolo”*

Toate sistemele religioase ale lumii au ca punct de plecare modul de înțelegere a vieții și a morții. Concepția cu privire la postexistență a modelat culturi și civilizații. Cultura unui popor are la bază sau se construiește în jurul imaginărilor, care însumează proiecții și neliniști legate de viață, de moarte, de viața de dincolo de moarte. Aceste neliniști sunt reflectate în conduita cotidiană, în atitudini, în prejudecăți, în interdicții și permisivități.

De-a lungul timpului, omul a încercat să găsească răspunsuri la întrebările „De ce?”, „Când, cum se moare?” și mai ales „Ce se întâmplă după moarte?”. Teodor T. Burada, într-una din lucrările sale spunea că „Moartea, prin taina și necunoscutul ce o înconjoară a fost privită de la începutul veacurilor ca evenimentul cel mai însemnat în omenire. Omul, neputându-și închipui cum s-ar nimici existența lui, cum această minte care gândește când e treaz și visează în timpul somnului ar putea dispărea cu totul, nelăsând nici o urmă despre ceea ce a fost, a găsit o mângâiere în credința nemuririi sufletului”.

Fiecare civilizație și-a creat propria viziune asupra ceea ce urmează dincolo de pragul mormântului. Deși

există mari deosebiri între credințele religioase legate de acest subiect, putem vorbi însă de un numitor comun al acestora: cvasi-universala credință în nemurirea sufletului. Din zorii umanității până în zilele erei spațiale, cultul morților poate fi regăsit la toate popoarele chiar dacă el îmbracă forme diferite.

Credința în forțe imateriale care guvernează Universul material a produs dihotomia trup-suflet, spirit-materie. Trupul și sufletul, unite, dau ființa umană. Trupul are rolul lui ființial, important pentru viața pământească. Principiul esențial, baza eului, a personalității, a existenței conștiente și individuale rămâne sufletul. În gândirea naivă, primitivă, corpul a fost desconsiderat, el fiind izvorul tuturor relelor, iar sufletul considerat ca fiind nemuritor, supraviețuind dezintegrării corpului fizic, viețuind sub forme estetice și astrale sau trecând prin reîncarnări succesive, ducându-se la Judecata de Apoi în Rai sau în Iad. Credința în preexistența sufletului înainte de nașterea corpului fizic, și în postexistența lui după moarte a apărut ca urmare a faptului că omul primitiv, prin gândirea sa iluzorie „vede” cum corpul fizic, efemer, moare, putrezește și

dispare, iar sufletul nemuritor ajunge în Rai sau în Iad.

În discursul Bisericii, moartea este în primul rând un fenomen spiritual. Teologii afirmă că pentru a da un sens vieții trebuie să se dea un sens, un rost morții, oferind astfel posibilitatea pregătirii, prin meditație asupra morții ca fenomen global și mai ales individual, pentru o existență post mortem. Această pregătire pentru postexistență a influențat evoluția omului ca ființa morală, axiologică. În evoluția sa, pentru a-și realiza esența ființei sale, omul trebuie să-și accepte în mod succesiv moartea simbolică a egoului, pregătindu-se pentru marea trecere.

Pe tot parcursul vieții, individul este însoțit de aceste ritualuri care îi permit să se situeze în raport cu lumea în care se găsește, își găsește reperele de identitate. Unii oameni s-au preocupat de soarta sufletului lor după moarte, pregătindu-și cu minuțiozitate înmormântarea, slujbele de pomenire ulterioare. Considerăm că în astfel de cazuri avem de-a face cu oameni dotați cu o puternică personalitate, de unde și nevoia acestora de a-și impune dorința chiar în fața morții. Acest aspect poate fi cu ușurință surprins studiind documentele de arhivă, în speță testamentele. Unii testatori precizează că doresc ca funeraliile să fie în concordanță cu poziția socială, ca în cazul Aristiei Aman „Voesc ca corpul meu să fie înmormântat tot în Cimitirul Sineasca, alături cu rămășițele pământești ale prea iubitului meu soț. Doresc ca înmormântarea mea să fie cât se va putea de bogată” (14 no-

ieembrie 1884)¹ sau al Sofiei Caneciu „Primăria, după ce mă va înmormânta cu pompa cuvenită, îmi va face un monument la mormântul meu” (6 februarie 1906)².

În tradiția poporului român, trecerea de la existență la postexistență nu era privită cu teamă. Oamenii acceptau ideea morții, vedeau în ea o trecere, marea trecere într-o altă lume, „Cealaltă lume”, „Lumea de apoi”, „lumea moșilor și strămoșilor”. Pentru a înțelege această concepție cu privire la postexistență, este necesar în primul rând să fie cunoscut codul moral ce trebuia respectat pentru a ajunge la acest ideal. Sursele epigrafice antice vorbesc despre năzuința geto-dacilor spre nemurire care „...era susținută de o viață morală impecabilă, înfrânată de la abuzul de plăceri lumești, ca și de o fidelitate fără reproș față de poruncile divine”³.

Trăirea morții ca rafinament – ars moriendi – o concepție păgână, va fi resemantizată de creștinism. Moartea și sentimentele pe care le provoacă aceasta au marcat trăirea religioasă a oamenilor. Creștinismul conferă morții o nouă dimensiune, aceea a învierii. Atitudinea în fața morții a fost puternic modelată de doctrina și mesajul creștin.

¹ „Testamentul defuncțiilor Alexandru și Aristia Aman” în Arhivele Olteniei, serie veche, anul VIII, nr. 41 – 42, ianuarie – aprilie, 1929, p. 161 – 166.

² „Testamentul defunctei Sofia Canceiu” în Arhivele Olteniei, serie veche, nr. 47 – 48, 1929, p. 94 – 95.

³ Victor, Kernbach, *Universul mitic al românilor*, Ed. Lucman, București, 2002, p. 220.

Acționând în spiritul acestei doctrine se poate observa că testatorii se îngrijeau și de reglementarea relațiilor cu semenii lor, în scopul răscumpărării păcatelor de orice fel și al ascensiunii sufletului lor în lumea dreptilor, după cum reiese din diata Mariei Bengescu „*Iar mai întâi, cu inimă umilită și curată, mă rog tuturor, și celor mai mari celor deopotrivă cu mine și celor mai mici, ori cu ce voi fi greșit, au cu știință au cu neștiință, au voi fi pagubit, au voi fi mâniat cu ori ce fel de lucru, ca un om ce am fost în lume, de toate să mă iarte, ca și Dumnezeu să-i iarte pe dânșii. Așisderea și eu pă toți aceia câți îmi vor fi greșit, au mă vor fi păgubit, au mă vor fi mâhnit ori cu ce fel de lucru, din tot sufletul meu îi iert, ca și Dumnezeu să-și facă milă să mă erte pă mine și să mă priimească întru împărăția sa*” (14 august 1736)⁴.

Aceeași atitudine față de integrarea în lumea de dincolo a avut și Elena Dumitrache care la 22 decembrie 1829, testa „*De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevazută și înseși îngerilor necunoscută, pentru că numai la Dumnezău toate sunt cunoscute, drept acela eu, Elena sin Hagi Dumitrache i Zoia am socotit mai înainte până a nu mă prinde sfârșitul vieții mele și dacă încă sunt în mințile întregi și sănătoasă, să-mi fac Diată și să dovedesc gândul meu către moștenitorii mei ce i-am și cu care voiu să-mi chivernisească ei averea mea mișcătoare și nemișcătoare după trecerea mea din viață; și întâi mă rog lui Dumnezău ca unui milostiv să-mi*

iarte mulțimea păcatelor mele ce am greșit ca o fămee întraceastă lume. Mo rog și tuturor creștinilor cu ce oi fi greșit să mă ierte și de mine încă să fie iertați toți câți îmi vot fi greșit și veri ce rău mi-ar fi făcut”⁵. Observăm că primul gând a fost cel de a obține iertarea de la Dumnezeu, izvorât dintr-un puternic sentiment creștin.

Interesant ni s-a părut gestul pe care îl face boierul Alexandru Filipescu – Vulpe care, meditănd asupra morții și dorind să își răscumpere greșelile cât este încă în viață, recunoaște un fiu nelegitim. „*Eu nu m-am căsătorit legitim cu vreo femeie, ci am avut un fiu natural, nu cu o femeie de rând, ci cu una nobilă și liberă. Acest fiu adevărat al meu a fost botezat în biserica noastră ortodoxă și numit Ioan. Neuitata mea mamă, luându-l încă din fașă, l-a îngrijit cu dragoste de mamă. După moartea răposatei, l-au încredințat grijei prea iubitei mele surori Elena, care cu duioase simțiri de mamă l-a îngrijit și crescut. Acest adevărat fiu al meu este Ioan..... Dar deoarece cel mai cunoscut dintre lucrurile de pe lume este moartea, dar cel mai necunoscut ceasul ei, și eu, de teamă ca nu cumva, venind acest ceas, să nedreptățesc pe propriul meu copil, din datorie părintească dau de știre și prin prezentul meu testament olograf și pe temeiul pravilii nostre pământene (anume despre fii) și adopt pe propriul meu copil natural, acel tânăr crescut de prea iubita mea soră Elena, Ioan, recunoscând de obște și mărturisind că el îmi este fiu adevărat și*

⁴ „*Diată Mariei Diicul Bengescu*” în Arhivele Olteniei, serie veche, anul XIX, nr. 107 – 112, ianuarie – decembrie, 1940, p.81.

⁵ „*Diată din 1829*” în Arhivele Olteniei, serie veche, anul IX, nr. 47 - 48, ianuarie – aprilie, 1930, p.35.

propriu, care cu drept cuvânt, ca născut din mine, este și Filipescu adevărat, nepot firesc al fraților mei și în chip natural de același sânge cu al tuturor rudelor mele, după toată exactitatea treptelor de rudenie a sfintei legi. Căci declar și mărturisesc în fața lui Dumnezeu și a lor, că eu l-am născut! Prin urmare, potrivit pravilii (despre moștenire) pe fiul meu Ioan care stă pe lângă sora mea și care după mărturisirea mea este propriul meu copil, îl declar și-l numesc moștenitor obștesc și universal al întregii mele averi, mișcătoare și nemișcătoare, cu toate drepturile mele!”⁶

Există credința că din ceea ce face omul pe această lume, va avea după moarte numai ceea ce a dăruit altora, după principiul moral al faptelor bune. În testamentele supuse atenției noastre în acest studiu un loc important îl ocupă donațiile caritabile, care în majoritatea cazurilor sunt însoțite de specificația „pentru sufletul meu”. Donațiile de acest fel și în astfel de circumstanțe nu se făceau în mod dezinteresat ci pentru ca testatorul să beneficieze postmortem de pe urma gestului caritabil. Conform dogmei creștine, este bine ca fiecare să dăruiască celor nevoiași câte ceva din bunurile sale. În ceea ce privește împărțirea de astfel de bunuri, Aristia Aman menționa în testamentul său „*Hainele și rufăria mea se vor împărți la săraci. Nu se va vinde nimic din ele*”⁷ iar Sofia Caneciu își exprima dorința ca „În al doilea an după

deces și pe fiecare an să se înzestreze câte trei fete sărace, române, de bună moralitate ele și părinții lor, dând la fiecare câte trei mii de lei sub regim do-tal și cu vorbire în act că este dată dela Alexe și Sofia Caneciu”⁸.

Oferirea de daruri are motivare doar în planul vieții extrapământene, al „Lumii de dincolo”, lume în care se trăiește, conform legendelor, ca și pe pământ, iar prezența donațiilor era, în mentalitatea colectivă, garantarea mântuirii. Din clauzele testamentare ale epocii reiese că modelul gestului caritabil creștin este asumat fără rezerve în primul rând de reprezentanții elitelor, femei și bărbați deopotrivă. Astfel, logofățul Dumitrache Brăiloiu îl însărcina pe fiul său ca „*La șase fete de boer sărace, asupra căsătoriei, pentru cheltuiala nunții, să dea câte t-l cinci sute de fată*” iar la „*Zece fete de oameni proști sărace, să le facă câte un rând de haine, însă o rochie de stambă, o scurteică de germesim cu sangep, o pereche papuci cu ciorapi și un testemel*”⁹. Atenția acordată în special celor săraci când este vorba de astfel de danii este destul de variată, ea depinzând inevitabil de statutul material al testatorilor.

⁶ „*Testamentul din 1825 al boierului Al Filipescu – Vulpe*” în *Arhivele Olteniei, serie veche, anul VII, nr. 35, ianuarie – februarie, 1928, pp. 447 – 448.*

⁷ „*Testamentul defuncților Alexandru și Aristia Aman*”....

⁸ „*Testamentul defunctei Sofia Caneciu*”

⁹ „*Diată din 1820 a unui boier oltean*” în *Arhivele Olteniei, serie veche, anul IV, nr. 17, ianuarie – februarie, 1925, p. 6 -7.*

cartea zilelor noastre

■ Adrian SIMEANU

Chandler și Marlowe

O fo` primu` doar un banel scriitor de *policier*? Nicidecum, o afirm apăsat, clar, întemeiat. Căci a` sale cărți nu sunt simple vorbe adunate-n foi. Despre răzbunări și omoruri taman la Pacific. Ci judecăți pertinente, corecte, justificate despre lumea Americii imediat postbelice. Altfel spus, psihologie, sociologie, etică. Drept, îndeosebi, cu procedurile lui greoaie acolo. Raymond descriind adecvat, interesant îmbogățiti și ratați. Bețivi, drogați, alienați. Smuciți, tâmpi, arierati. Mincinoși, prefăcuți sau disperați. Criminali și victime. Bărbați ori femei hidos decimați de o soartă crudă și necruțătoare. Că, la urma urmei, și-n California, de pildă, în orașele-i aglomerate, există rău din belșug. Nefericire, asemeni, Boală, durere și răutate, Necinste, mizerie, indiferență. Viață ocultă, din plin. Da` și-un detectiv ca Philip Marlowe. Nepredispus la cedări, compromisuri și nedreptăți. Isteț, destoinic, tenace, dibace. Care simte, cu fler, ce iese dintre varii ziduri de soi sau cocioabe. Hoteluri, baruri, piscine luxoase. Autostrăzi și mahallale promiscui. Chiar dacă-i vorba de boema hollywoodiană. Ori mahări, interlopi, femei cu angoase și va-

leți scrobiți. Bătăuși, poliție, violență destulă. Promiscuitate și sărăcie. Fapte declassate, tristeți nemăsurate. Aprecieri obiective, lămuritoare asupra epocii și stilului de viață, dorit de atâția în ani. Ce nu e perfect nici azi, din păcate...

Cărțile* ce-mi prilejuiră cuvintele până aci, musai de citit, răscitit orișicând. De oricine vrea a cunoaște și-nțelege precis „visul american”. Regretatul autor ajutând în deplină cunoștință de cauză. Și cu pricepere literară de netăgăduit niciodată. Meritorii, negrul umor. Comparația dură. Maliția pregnantă. Îndeosebi dialogurile, redactate specific, îmbelșugat. Ilustrative stilistic și convingătoare la temă. Eroul său lucrând mai degrabă cu ele decât cu pumnu`, șișu`, pistolu`. Încât poți să spui despre tomurile chandleriene că-s realmente inteligente. De-aci rezultând a lor trăinicie, nemurire, salvare de-a pururi...

*Raymond Chandler, *Somnul de veci, Adio, iubito!, Nu-i ușor să spui adio, Sora cea mică*, Ed. NEMIRA, 2014, 2010, 2011

Pe scurt despre Wallace

Mai precis Richard Horatio Edgar Wallace. Un englez talentat care-a urcat meritat pe creasta *policier*-ului britanic acu` mai bine de-un veac. Albionul având a se mândri cu el în veci pentru prolificitatea și calitatea tomurilor sale. Atractive și azi nețărnut...

Am încheiat anul trecut și l-am început pe acesta cu ele. Satisfăcut nespun de ce găsesc în a` lor conținut. Și ferm convins că viitorii fani ai genului se vor simți la fel. Și nu le vor lăsa ușor din mână. Pentru că omu` nostru a fost și rămâne un romancier de prim rang pe plan mondial. Stând justificat alături de Conan Doyle și Agatha Christie. Concetățenii săi cu care ocupă, meritoriu, podiumul beletristicii de profil în Albion...

Edgar este un creativ incontestabil al unor trame polițiste remarcabile și-n zilele noastre. Avut-a imaginație fecundă, a cunoscut realitățile timpului său, le-a amestecat echilibrat și-a lăsat în urma-i povești grozave. O vreme a fost jurnalist. În contact cu varii evenimente ale epocii. Așa că atunci când a optat pentru producții literare avea condeiu` format. Reușind să captiveze la nivel mondial cu-a` sale cărți pline de mister. De întâmplări care mai de care. De personaje adecvat conturate și dialoguri croite la fix. Plus descrieri potrivite și atmosfera nece-

sară. Zugrăvită nimerit și convingător în derularea acțiunilor excelent povestite. Astfel că escrocheriile bursiere, lumea ocultă a turfului, șantajul, crima, furturile mai mari ori mai mici, nemernicia, sărăcia, promiscuitatea nu lipsesc în narațiuni. Îndeosebi, viața socială din epocă. Cu aparențele și dedesubturile-i numeroase, adevărate pagini de istorie, în fond, pentru interesați. Mai găsim, inevitabil, acuratețe psiho-sociologică, pricepere criminalistică, cunoaștere a muncii polițienești și a unor elemente utile de drept. Umorel cu rost nelipsind nici el. Contribuind toate acestea, folositor certamente, la rezultatu` final atât de atrăgător „și astăzi, și mâine, mereu”...

Păcat că-n România nu cred a fi traduse toate cărțile sale. Da`, măcar, ce se găsește trebuie citit. Căci natura umană nu se schimbă fundamental oricât s-ar modifica arealul existențial sau traiul individual de fiecă zi. Există constante de neclintit ce nu vor pieri decât odată cu lumea întreagă, definitiv. Eu unul sper așadar că și autori de felu` lui Wallace au loc îndreptățit în panteonu` novelisticii universale de preț. Că și mintea are nevoie de bună hrană constant. Să-i dăm deci și Cezarului Wallace ce-i aparține netăgăduit...

Calendar

SEPTEMBRIE

1 septembrie 1952 – s-a născut, la Călinești, Argeș, istoricul **AURELIA GROSU**

2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10.05.1998, București)

3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, poetul **IOAN SMEDESCU**

5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmației, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (m. 10. 09.2015, Slatina)

6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18.04.1974, București)

6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, prozatorul **DUMITRU BALABAN**

8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24.03.1901, Bârza)

8 septembrie 1954 – s-a născut, la Dobrotești – Dolj, istoricul, criticul literar și publicistul **MARIA IONICĂ**

9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**

10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU**

11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila-Vaslui, prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)

13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8.05.2007, București)

13 septembrie 1975 – s-a născut la Corabia, traducătoarea și poeta **OANA GLASU**

15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30.11.1929, Slatina)

18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz-Teleorman, poetul și publicistul **STELIAN FILIP**

22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27.10.1985, București)

23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21.11. 2012, București)

23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**

27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oporelu, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26.06.2000, Craiova)

28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, prozatorul **ION S. FLORU** (m. - 1950)